

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ-ΤΟΜΕΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

«Η Σύγχρονη Εγκληματικότητα και η Αντιμετώπισή της»

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Η προστασία μαρτύρων στο ελληνικό ποινικό δίκαιο: χρησιμότητα και προβληματισμοί»

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: κ. Ζαραφωνίτου Χριστίνα

Επιμέλεια εργασίας: Κωτούλας Δημήτριος (Α.Μ.: 3213Μ005)

ΜΕΛΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Καθ. Χρ. Ζαραφωνίτου (επιβλέπουσα)

Αν. Καθ. Α. Παπανεοφύτου

Λεκτ. Δ. Ζιούβας

Φεβρουάριος 2016

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας θα ήθελα πρωτίστως να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν με οποιονδήποτε τρόπο στη συγγραφή της. Θα πρέπει να ευχαριστήσω θερμά την καθηγήτριά μου και Διευθύντρια του Μεταπτυχιακού προγράμματος στην Εγκληματολογία κα Ζαραφωνίτου Χριστίνα για την επίβλεψη αυτής της διπλωματικής εργασίας και για την υπομονή της γενικότερα στη συνεργασία που αναπτύχθηκε τα τελευταία δύο χρόνια της ζωής μου τα οποία ήταν τα πιο σημαντικά για μένα, τόσο από οικογενειακής άποψης όσο και από μορφωτικής εκπαίδευσης καθώς μου δόθηκε η ευκαιρία να αναπτύξω ειδικές δεξιότητες πάνω στο γνωστικό αντικείμενο της Εγκληματολογίας με ιδιαίτερο ενδιαφέρον και θαυμασμό.

Εν συνεχεία, ευχαριστώ ιδιαίτερα τον Αστυνομικό Υποδιευθυντή Μανωλίδη Περικλή, Διοικητή του 4^{ου} Τμήματος Προστασίας Μαρτύρων της Ελληνικής Αστυνομίας στο οποίο υπηρετώ ως υφιστάμενός του, ο οποίος με τη ανοχή του, μου έδωσε σημαντικές πληροφορίες για τη συγκεκριμένη υπηρεσία, που σχετίζεται άμεσα με το υπό εξέταση αντικείμενο με απόλυτη εμπιστοσύνη στο πρόσωπό μου για την τήρηση του υπηρεσιακού απορρήτου. Το τελευταίο εξάμηνο με στήριξε σε κάθε μου απορία στα πλαίσια του αντικείμενου της παρούσας εργασίας, τον ευχαριστώ θερμά για τις ιδέες που μου προσέφερε καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης αυτής και τον προτρέπω να συνεχίσει να αγωνίζεται για την εξέλιξη της ανωτέρω υπηρεσίας και του αντικείμενου της γενικότερα.

Στο τέλος θέλω να αναφέρω τους ανθρώπους εκείνους που στάθηκαν και μου στέκονται σε κάθε τομέα της ζωής μου με τις όποιες στερήσεις, ιδίως αυτή της απουσίας μου ακόμη και όταν βρισκόμουν κοντά τους ένεκα της αδράνειάς μου στις υποχρεώσεις μου για τη συγγραφή της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Η οικογένειά μου και οι γονείς με στήριξαν σε κάθε μου βήμα για την εξέλιξή μου σε προσωπικό και επαγγελματικό επίπεδο παραμένοντας στάσιμοι στη δική τους ζωή με σκοπό να προχωρήσω μέχρι τέλους σε κάθε μου επιλογή κάτι που είναι αξιοθαύμαστο και σεβαστό από μέρους μου.

Αφιερωμένη στη μνήμη της γιαγιάς μου Ειρήνης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα διπλωματική εργασία αναλύεται ο θεσμός της προστασίας των μαρτύρων στο ελληνικό ποινικό δίκαιο. Η θεματική της σχετίζεται με την διερεύνηση του μάρτυρα διαχρονικά από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα καταδεικνύοντας τη σημασία του ως απαραίτητο στοιχείο της δίκης, αλλά και της αξίας της μαρτυρικής του κατάθεσης στην ποινική διαδικασία με λεπτομερή καταγραφή και επιχειρηματολογία των προβληματισμών που εγείρονται σχετικά με τη συγκρουσιακή σχέση μάρτυρα και κατηγορουμένου.

Το παρόν σύγγραμμα χωρίζεται σε τρεις κύριες θεματικές ενότητες. Το πρώτο μέρος της αναλύει το ποινικό δίκαιο και την εφαρμογή του από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας με αναφορές στην αρχαία Αθήνα.

Στο δεύτερο μέρος προτάσσεται μια θεωρητική εισαγωγή σχετικά με τη σημασία του μάρτυρα και της προστασίας που του παρέχεται μέσα από την ελληνική και την ευρωπαϊκή νομοθεσία σε ένα πλαίσιο περιγραφικό για τις ειδικές κατηγορίες μαρτύρων που χρήζουν της προβλεπόμενης αντιμετώπισης από το ποινικό μας σύστημα, λόγω της διαρκούς διαμάχης που βρίσκονται σε σχέση με τον κατηγορούμενο.

Το τρίτο μέρος εστιάζει στους προβληματισμούς και τη χρησιμότητα του θεσμού και επιλέγει τα σημεία σύγκρουσης συμφερόντων του ποινικού συστήματος για τις περιπτώσεις εκείνες που επηρεάζουν και κατευθύνουν στην εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 2928/2001.

Καταληκτικά ο επίλογος επιβεβαιώνει τις σχετικές υποθέσεις εργασίας, υποβάλλει νέες προτάσεις και λύσεις για τις απαιτούμενες τροποποιήσεις και επιχειρεί να δώσει ελπίδα για καλύτερες συνθήκες προστασίας στο μέλλον.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ

Δικαιοσύνη, μάρτυρας, απόδειξη, δίκαιη δίκη, Προστασία Μαρτύρων, Ν.2928/2001, ανασφάλεια, agent provocateur, απόρρητο, θύμα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	I.
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	II.
ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ	II.
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	III.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
ΜΕΡΟΣ Α΄	
Η ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΕ ΕΝΑ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ	14
I.ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ	15
1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ	15
1.1. ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	19
1.2. ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ	24
1.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΑ ΣΤΟ ΑΤΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	26
II. Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΣΤΑΔΙΩΝ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΗΣ	28
1. ΤΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ	28
2. ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ ΗΘΙΚΗΣ ΑΠΟΔΕΙΞΗΣ	30
3. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΗΣ ΔΙΚΗΣ	32
Β΄ΜΕΡΟΣ	
Η ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΜΑΡΤΥΡΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	35
I. Η ΕΝΝΟΙΑ, ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ	36
1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΜΑΡΤΥΡΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ...	36
2. ΟΙ ΕΠΙΜΑΧΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ Κ.Π.Δ. ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΡΤΥΡΕΣ	38
3. Η ΑΜΕΣΗ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΑ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ	39
II. ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΑΡΤΥΡΩΝ	43

1. ΟΙ ΕΞ' ΑΚΟΗΣ ΜΑΡΤΥΡΕΣ	43
2. Ο ΠΡΟΒΟΚΑΤΟΡΑΣ ΗΘΙΚΟΣ ΑΥΤΟΥΡΓΟΣ	46
3. ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΟΥ ΣΤΕΜΜΑΤΟΣ	47
4. Ο ΜΑΡΤΥΡΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ	48
III. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΜΕ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΗΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	54
1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΜΑΡΤΥΡΩΝ	54
2. ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΑΡΤΥΡΩΝ	57
2.1. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ TRAFFICKING	60
2.2. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΘΥΜΑΤΟΣ	65
3. ΤΑ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	67
3.1. Η ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ	71
3.1.1. Η ανακριτική διείσδυση	73
3.2. ΥΠΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ (Υ.Α.Ο.Ε.)	77
ΜΕΡΟΣ Γ'	
ΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΑΝΑΚΥΠΤΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΑΛΛΑ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΝ ΛΟΓΩ ΜΕΤΡΟΥ	79
I. Η ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΑ ΣΕ ΔΙΑΓΚΩΝΙΣΜΟ ΜΕ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΗΣ	80
1. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΜΕ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΤΗΝ ΑΠΡΟΣΩΠΗ ΜΑΡΤΥΡΙΚΗ ΚΑΤΑΘΕΣΗ	80
2. Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΟΚΑΤΟΡΑ ΗΘΙΚΟΥ ΑΥΤΟΥΡΓΟΥ ΣΕ ΔΙΑΛΟΓΟ ΜΕ ΤΗ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΠΕΡΒΟΛΗ	83
3. Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ	86
4. Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΘΕΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΦΥΛΑΞΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	91
II. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΚΥΠΤΟΥΝ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΕΝΟΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ ΛΟΓΩ ΕΙΔΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΩΝ	93
1. ΤΟ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ	93
2. ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ	95
ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	97

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	100
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	105
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ	106
ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ	109
ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ (ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ)	111
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ.....	112

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα εργασία θα προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε τη λειτουργική συνάφεια του μάρτυρα βάσει των άρθρων του ποινικού κώδικα αλλά και της προβλεπόμενης προστασίας που απολαμβάνει σε συγκεκριμένες περιπτώσεις εγκλημάτων όπως της τρομοκρατίας και γενικά της οργανωμένης εγκληματικότητας. Θα τεθούν τα ζητήματα και οι προβληματισμοί εκείνοι που δημιουργούνται μέσα στη διεξοδική ανάλυση της νομολογίας με σαφή διαχωρισμό όλων των περιπτώσεων της παραβατικότητας, καταδεικνύοντας τα ασαφή όριά της σε σχέση με την προστασία του μάρτυρα αφενός και τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου αφετέρου, καθώς η εφαρμογή της πρεσβεύει εν πολλοίς έναν κατασταλτικό χαρακτήρα ο οποίος καθιερώνεται εντός του δικαστικού συστήματος τεχνηέντως, με τη συμβολή της Πολιτείας σε ένα πλαίσιο κατευθυνόμενης σκέψης προς τη θυσία της ελευθερίας μας για την εξασφάλιση της (αν)ασφάλειας.

Αντικείμενο της συγκεκριμένης εργασίας είναι η διακρίβωση της έννοιας του μάρτυρα στο ελληνικό ποινικό δίκαιο, της σχέσης του με το οργανωμένο έγκλημα και τη συγχρονική αντιμετώπιση και προστασία του, μέσω της αρμόδιας υπηρεσίας. Βασικό σημείο της ανάλυσης μου αποτελεί το συγκρουσιακό καθεστώς που ενυπάρχει ανάμεσα στην «προστατευόμενη» μαρτυρική κατάθεση και τα δικαιώματα του κατηγορουμένου και πόσο λεπτή είναι η γραμμή που χωρίζει την παραβίαση με το σεβασμό σε αυτά, αποτελώντας υπό μία έννοια, εργαλείο της αντεγκληματικής πολιτικής αλλά παράλληλα παράγει επιβλαβή αποτελέσματα σε κάθε επίπεδο της κοινωνικής και δικαστικής πραγματικότητας.

Στο πρώτο μέρος θα τεθεί το θεωρητικό πλαίσιο της δικαιοσύνης διαχρονικά από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα με έμφαση στο Αττικό δίκαιο και το ρόλο του μάρτυρα εκείνη την εποχή. Επίσης, θα αναλυθεί το ποινικό σύστημα στη ροή του χρόνου με έμφαση στο ισχύον σύστημα απόδειξης και την αρχή της δίκαιης δίκης η οποία θα μας απασχολήσει σε όλο το σώμα της διπλωματικής εργασίας

Στο δεύτερο μέρος περιγράφεται εκτενώς η σημειολογία του μάρτυρα στην ποινική δίκη διακρίνοντας τις επίμαχες διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και την νομική ανταγωνιστικότητά του με τον κατηγορούμενο. Ακόμη, αναλύονται ορισμένες ειδικές κατηγορίες μαρτύρων οι οποίες κατέχουν σημαντικό ρόλο στο ποινικό σύστημα και χρήζουν ιδιαίτερης αντιμετώπισης και προστασίας με αναφορές περαιτέρω στην ιστορική εξέλιξη του θεσμού σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και την εμβάθυνσή του στο εσωτερικό δίκαιο με σχετική αναφορά στις αρμόδιες υπηρεσίες και τον τρόπο δράσης τους στα προβλεπόμενα μέτρα προστασίας ιδίως σε αδικήματα του Οργανωμένου Εγκλήματος όπως η εμπορία ανθρώπων αλλά και η προστασία του ανήλικου θύματος.

Στο τελευταίο μέρος της παρούσας εργασίας αναπτύσσονται οι προβληματισμοί που ανακύπτουν στην εφαρμογή του εν λόγω μέτρου με στόχευση στις ειδικές κατηγορίες

μαρτύρων δια των οποίων αναδύεται η διαμάχη ανάμεσα στην προσβολή ή μη των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων του κατηγορουμένου. Επίσης, καταδεικνύεται η χρησιμότητα των μαρτυρικών καταθέσεων με ειδικές διαδικασίες για λόγους που θα αναλυθούν παρακάτω και γίνεται προσπάθεια ανάδειξης των προβληματικών σημείων με σκοπό τη διόρθωση από την πλευρά του νομοθέτη για την όσο το δυνατόν πιστή εφαρμογή της δίκαιης δίκης σε πορεία σύγκλισης με τις νομοθετικές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέλος, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και αναλύονται οι σχετικές προτάσεις

***«Θα γινόντουσαν λιγότερα εγκλήματα, αν οι μάρτυρες κατηγορίας
δεν ήταν λιγότερο αγανακτισμένοι από τα δυστυχισμένα θύματα.»
Σόλων***

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην αρχή του 21^{ου} αιώνα είναι πασιφανές ότι η ποινική διαδικασία είναι μια πολύπλευρη και ιδιαίτερη έννοια που τίθεται σε ένα πλαίσιο που θίγονται πολλές πτυχές των ατομικών δικαιωμάτων. Φυσικά, αυτό δικαιολογείται και από τη φύση της ποινικής διαδικασίας της οποίας ο σκοπός είναι κοινωνικός πρωτίστως, ο οποίος όμως για να επιτευχθεί πρέπει να εφαρμοστούν μέτρα, να διενεργηθούν πράξεις και να ακολουθηθεί μια αρκετά σύνθετη διαδικασία, η οποία θα πρέπει να καλύπτεται από ένα πέπλο νομιμότητας, συνταγματικής πρόβλεψης και προστασίας.

Οι μάρτυρες είναι αναμφίβολα ένα από τα πλέον σημαντικά αποδεικτικά μέσα στην ποινική δίκη. Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η ανάλυση ορισμένων σημαντικών ζητημάτων της μαρτυρικής απόδειξης στην ποινική δίκη, τα οποία διαχρονικά εμφανίζουν θεωρητικό ενδιαφέρον και μεγάλη πρακτική σπουδαιότητα. Κατά την ανάλυσή μου εξέχουσα θέση καταλαμβάνει η ειδική κατηγορία του *agent provocateur*, των ενεργούντων, κυρίως αστυνομικών, ειδικές ανακριπικές πράξεις, των ανωνύμων μαρτύρων και των κατά περίπτωση πληροφοριοδοτών με τις προβλεπόμενες διατάξεις του κώδικα ποινικής δικονομίας. Ειδική αναφορά γίνεται στους ανήλικους μάρτυρες, στα θύματα εμπορίας ανθρώπων και στη γενική θεματολογία που αφορά στην προστασία των μαρτύρων στο ελληνικό και διεθνές δίκαιο. Τέλος, αναλύονται οι προβληματισμοί που προκύπτουν στο εν θέματι πόνημα και η χρησιμότητα του θεσμού γενικότερα στην εφαρμοσθείσα αντεγκληματική πολιτική.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στο χώρο της ποινικής δίκης ενυπάρχουν ισχυρές συγκρούσεις και διαμάχες για το σημαντικό αυτό αποδεικτικό μέσο, τη μαρτυρία. Η δυναμική της μαρτυρικής κατάθεσης και δη της ομολογίας, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως η «*βασιλίσα*» των αποδείξεων¹, στα ελληνικά δικαστήρια τις περισσότερες φορές κρίνει το δικαστικό αποτέλεσμα. Έτσι, καθίσταται, σε κάθε περίπτωση, επιτακτική η ανάγκη λήψης αυξημένων μέτρων προστασίας των μαρτύρων εκείνων που πληρούν τις προϋποθέσεις, προκειμένου να καταθέτουν ασφαλείς και ανεπηρέαστοι από οποιαδήποτε πιθανότητα εκδίκησης ή εκφοβισμού τους. Πράγματι, δεν είναι λίγες εκείνες οι περιπτώσεις όπου το άτομο, στην αντίληψη του οποίου υπέπεσε η διάπραξη κάποιου εγκλήματος, συγκρατείται από την καταγγελία του στις αρχές. Κι αυτό, διότι μια τέτοια καταγγελία έχει φυσικά ως δικονομική συνέπεια να καταστεί το εν λόγω άτομο, μάρτυρας στην δίκη που θα ακολουθήσει. Ένας από τους κυριότερους παράγοντες, οι οποίοι συντείνουν στο γεγονός αυτό, είναι ο φόβος

¹ Φαρσεδάκης Ι. Ιάκωβος, *ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΗ, Δικαιώματα του ανθρώπου και Εγκληματογένεση*, 2^η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σσ.82-83.

(υποκειμενικά), αλλά και ο κίνδυνος (αντικειμενικά) της αντεκδίκησης από την πλευρά του δράστη².

Κατά συνέπεια, διαπιστώνεται ότι η προστασία των μαρτύρων, οι οποίοι συμβάλλουν στην αποκάλυψη σημαντικών εγκληματικών δραστηριοτήτων (ιδίως του οργανωμένου εγκλήματος), προβάλλει απολύτως δικαιολογημένα ως εξόχως επιτακτική ανάγκη. Η προστασία του μάρτυρα δεν πρέπει να αποτελεί ζήτημα αναγόμενο αποκλειστικώς στην αρμοδιότητα της αστυνομίας, αλλά οφείλει να απασχολεί και τη δικαιοσύνη. Άλλωστε, τα μέτρα για την προστασία του μάρτυρα συνιστούν τμήμα της ποινικής διαδικασίας, εφόσον μόνο μ' αυτόν τον τρόπο μπορεί να κατοχυρωθεί η ικανότητα και η προθυμία του μάρτυρα να προβεί σε κατάθεση.

Είναι λοιπόν αναγκαία η προστασία του μάρτυρα κατηγορίας από ενδεχόμενη προσβολή κάποιου εννόμου αγαθού τους ή των οικείων του ένεκα εξυπηρέτησης σχετικών συμφερόντων του κατηγορουμένου με παράλληλη αποφυγή της προσβολής του δικαιώματος της προσωπικότητά τους αλλά και την αποχή τους από επιπλέον ψυχολογική επιβάρυνση λόγω της αναγκαστικής επαφής με τον κατηγορούμενο στην ακροαματική διαδικασία κυρίως για τους κακοποιημένους μάρτυρες-θύματα σεξουαλικών εγκλημάτων.

Η υπόθεση της διπλωματικής εργασίας περιστρέφεται γύρω από το δικονομικό προβληματισμό που δημιουργεί η εφαρμογή του θεσμού της προστασίας μαρτύρων στην νομική πραγματικότητα. Διερωτόμαστε λοιπόν, εάν υφίσταται επαρκώς, αν αξιοποιείται και είναι χρήσιμη στην πάλη με το οργανωμένο έγκλημα και στην περίπτωση που διαπιστώσουμε την αναγκαία εφαρμογή της πρέπει να επιλέξουμε τις λύσεις και τις προτάσεις εκείνες που θα την αναπτύξουν περαιτέρω, υπερβαίνοντας κάθε απορία σχετικά με την καταπάτηση των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου. Οφείλουμε να επιλέξουμε ανάμεσα στην καταγγελία και στη σιωπή, την ελευθερία και την ασφάλεια, τη λύση και το πρόβλημα σε ένα ποινικό σύστημα που ακροβατεί σε τεντωμένο σκοινί. Η μεθοδικότητα αυτή παρασύρει τη συλλογική κοινωνική συνείδηση σε μια εθιστική αντίληψη ενός «πανοπτισμού» που προστατεύει από την περιρρέουσα απειλή ακόμη και από την τέλεση του εγκλήματος προκαλώντας αφομοίωση και αδιαμαρτύρητη αποδοχή των υφιστάμενων παραβιάσεων ως φυσιολογική και αναγκαία εξέλιξη στο πλαίσιο της διασφάλισης της κοινωνικής ειρήνης και της απρόσκοπτης διαβίωσης των πολιτών. Ο τομέας της καταστολής της εγκληματικότητας χρήζει συνδρομής από την Πολιτεία με στόχευση σε πρακτικές επιτήρησης και προστασίας συνεχώς εξελισσόμενες με ιλιγγιώδη ρυθμό σε κοινωνίες με πληροφοριακή υποδομή και νέες τεχνολογίες που υπόσχονται νέες προοπτικές αλλά και νέες απειλές.

² Αλεξιάδης Στέργιος, *Ανακριτική*, Πέμπτη Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2003 σελ.394.

Συνεπώς, δημιουργούνται ερωτήματα όπως αν η λέξη ελευθερία είναι ένα σημαίνον και ποτέ *σημαινόμενον* και αν τελικά είναι μια λέξη που έμεινε απλά γραμμένη στα βιβλία καθώς τα θεμελιώδη δικαιώματά προστατεύονται ή παραχωρούνται ακουσίως ή ακόμη και εκουσίως στο πλαίσιο μιας επιτυχημένης (;), κατά τα λεγόμενα των ιθυνόντων, αντεγκληματικής πολιτικής.

ΜΕΡΟΣ Α'

**Η ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΕ ΕΝΑ
ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΑΠΟ
ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ**

Ι.ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Η έννοια της δικαιοσύνης αποτελεί βασική αρχή της ένταξης του ατόμου στην κοινωνία σε όρους ορθολογικούς και συντεταγμένους με την ένομη τάξη της κοινωνίας η οποία περικλείει το άτομο με έλεγχο κοινωνικό και διαδραστικό με τις πράξεις και τα συναισθήματά του για την αποφυγή απελευθέρωσης ενστίκτων και κατ' επέκταση ενεργειών βλαπτικών για τον ίδιο αλλά και τους συνανθρώπους του. Οι πρώτες αναφορές γίνονται από τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη μέσα από τα έργα και τη διδασκαλία τους. Το δίκαιο ρυθμίζει την κοινωνική συνύπαρξη των ανθρώπων, δηλαδή το σύνολο των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ τους, τόσο διαπροσωπικής όσο και περιουσιακής φύσεως. Στη σημερινή κοινωνία, το δίκαιο διέπεται από κανόνες, οι οποίοι ρυθμίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά και είναι καθοριστικοί της κοινωνικής πραγματικότητας και ρυθμιστικοί της ανθρώπινης συμπεριφοράς³.

Στους επόμενους αιώνες πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραματίζει στην οντολογική έννοια της δικαιοσύνης η ανάπτυξη της θρησκείας που κυριάρχησε σε όλο τον κόσμο. Ο χριστιανισμός λοιπόν στήριξε την ιδεατή δικαιοσύνη στην άμεση σχέση της «ισότητας» όλων των ανθρώπων απέναντι στο Θεό, ως ύψιστη επιλογή και σκοπό για την ολοκλήρωση του ανθρώπου. Στη διαδρομή της ιστορίας μέσα στη ροή του χρόνου η έννοια της ισότητας αναδεικνύεται όμοια με εκείνη της δικαιοσύνης και με τη θετική επίδραση του διαφωτισμού οι αξίες και οι αρχές της ισότητας, της ελευθερίας και της δικαιοσύνης, συνιστούν τον ακρογωνιαίο λίθο για την άνθιση της δημοκρατίας μέσα στην κοινωνία. Η έννοια της δικαιοσύνης εμφανίστηκε στην αρχαία Ελλάδα στα Ομηρικά έπη πλην όμως αποτυπώθηκε γραπτά στις νομοθεσίες των Δράκοντα, Σόλωνα και Κλεισθένη για την εύρυθμη λειτουργία της Πόλης-Κράτους. Η πράξη καθεαυτή του εγκλήματος εναπόκειται κυρίως σε ιδιωτικές διαφορές με τη μορφή βεντέτας. Η πλατωνική άποψη τοποθετεί τη δικαιοσύνη στις αρετές και την χαρακτηρίζει ως ηθική και φυσική συνεπικουρούμενη από τη σοφία, το θάρρος και την εγκράτεια⁴.

Οι πρώτοι νομοθέτες κατέγραψαν σε νόμους-θεσμούς το μέχρι πρότινος άγραφο και εθιμικό δίκαιο. Οι νόμοι λοιπόν επέβαλλαν την ορθή συμπεριφορά του πολίτη σύμφωνα με

³ Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ»-Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου-Τόμος Α', Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, ΑΘΗΝΑ-ΚΟΜΟΤΗΝΗ 2004, σελ. 48.

⁴ Αρτινοπούλου Βάσω, *Η αξία του δικαίου στην οικογένεια και την κοινωνία*, Περιοδικό Εγκέφαλος, Τόμος 49, Τεύχος 4, δημοσίευση Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2012 σελ. 1-3.

τις κοινωνικές επιταγές της πολιτείας⁵. Σύμφωνα με τη θεωρία, η εξέλιξη της δικαιοσύνης στην Αρχαία Ελλάδα βασίστηκε πρωτίστως στο σύστημα της ιδιωτικής δικαιοσύνης με τη μορφή της αντεκδίκησης η οποία στη συνέχεια εξελίχθηκε στην προαιρετική και υποχρεωτική διαιτησία⁶. Ανάλογα την περίπτωση η εκάστοτε διαφορά επιλυόταν από ένα τρίτο πρόσωπο ανώτερης τάξης. Με το πέρασμα των χρόνων η πολιτεία κατοχύρωσε και επέβαλλε την υποχρεωτική δικαιοσύνη σε έναν δικαστή και μετέπειτα στα δικαστήρια της Ηλιαίας για παράδειγμα, επιβάλλοντας κατά περίπτωση την αντίστοιχη ποινή⁷. Η *θεραπεία* που επιβάλλει η δικαιοσύνη είναι η τιμωρία. Ο εγκληματίας υποχρεούται σε τιμωρία λόγω της βλάβης που προκάλεσε στο θύμα αλλά και στην κοινωνία γενικότερα. Συνεπώς, η δικαιοσύνη επιδιώκεται δια της ανταποδοτικής ποινής σε ανάλογο βαθμό με τη βλάβη της εγκληματικής πράξης ύστερα από δημόσια δίκη, με αδιαμφισβήτητο το δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου⁸. Η βασική επιδίωξη της δικαιοσύνης εκείνη την εποχή συνίσταται στην ανταπόδοση για την αποκατάσταση του κακού μέσα στην κοινωνία κάτι που ίσχυσε εντόνως τη δεκαετία 1975-1985 όπου δόθηκε μεγάλη σημασία στην αναλογική ποινική αντίδραση σε σχέση με την εγκληματική ένταση⁹.

Στη μεταγενέστερη εποχή εισάγεται η γενική και ειδική πρόληψη με εμβάθυνση στη *διόρθωση* συνολικά στην κοινωνία αλλά και στο άτομο ειδικά, καθώς η βλάβη που προξένησε ο δράστης με την πράξη του χωρίς τη δυνατότητα εξατομίκευσης της ποινής, μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνικές αδικίες δεδομένων των συνθηκών τέλεσης του εγκλήματος που δεν λαμβάνονται υπ όψιν. Η ιδέα της αναλογικότητας μεταξύ ποινής και εγκληματικής πράξης αναλύει και ο Πλάτωνας, στον Πρωταγόρα, όπου αποκλείει από την ποινή τη σκοπιμότητα της αντεκδίκησης αποδίδοντάς της αποκλειστικά *τη λειτουργία διδασκαλίας της αρετής* στο άτομο¹⁰.

Η επίδραση του αρχαιοελληνικού δικαίου ήταν καθοριστική στην ανάπτυξη του ρωμαϊκού δικαίου. Με σαφείς επιρροές από τη νομοθεσία του Σόλωνα, όπως ο Δωδεκάδελτος, η ποινή

⁵ Μαγνήσαλη Σοφία-Αδάμ, *Η απονομή της δικαιοσύνης στην αρχαία Αθήνα*, Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2008, σελ. 4.

⁶ Κουράκης Νέστωρ, *Ποινική καταστολή μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος*, Ε' Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009, σελ.40.

⁷ Μαγνήσαλη Σοφία-Αδάμ, *Η απονομή της δικαιοσύνης στην αρχαία Αθήνα*, ό.π., 2008, σσ.5-7.

⁸ Φαρσεδάκης Ι., *Η εγκληματολογική σκέψη. Από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, Τόμος Α', Νομική βιβλιοθήκη: Αθήνα, 1990, σελ.18.

⁹ Κουράκης Νέστωρ, *Ποινική καταστολή μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος*, ό.π., 2009, σσ.8-9.

¹⁰ Μαγνήσαλη Σοφία-Αδάμ, *Η απονομή της δικαιοσύνης στην αρχαία Αθήνα*, ό.π., 2008, σσ. 10-11 και Κυριακοπούλου Ο., «*Η εγκληματολογική λειτουργία της ποινής στο έργο 'ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ' του Πλάτωνα. Σύγχρονες προεκτάσεις*». *The art of crime* www.theartofcrime.gr, τ. 9.

ήταν το μέσο της ιδιωτικής ανταπόδοσης και αργότερα μέσο δημόσιου καταναγκασμού με κύριο χαρακτηριστικό του την έντονη παρουσία του θρησκευτικού στοιχείου βάσει του οποίου καθοριζόταν τα όρια του επιτρεπτού και του απαγορευμένου. Ήταν ένας συνδυασμός αρχαιοελληνικών και ρωμαϊκών στοιχείων με συνδετικό κρίκο τον χριστιανισμό. Τεράστια σημασία και εξουσία είχε ο Αυτοκράτορας που αποτελεί την κεντρική μορφή του πολιτικού και δικαιοσύνης συστήματος ο οποίος είχε τη δυνατότητα να νομοθετεί με σημαντική εισαγωγή του στο ρωμαϊκό δίκαιο, τον κατ' επιλογή του περιορισμό των ποινών αλλά και τη δημιουργία σημανόντων νομοθετημάτων όπως ο Θεοδοσιανός Κώδικας το 438μ.Χ. και ο κώδικας του Ιουστινιανού 529μ.Χ. όπου συγκεντρώνονται όλες οι διατάξεις σε ιδιαίτερο κεφάλαιο και διαφοροποιούνται ανάλογα με τον τρόπο τελέσεως της πράξης, κ.α. Στη συνέχεια έχουμε την επικράτηση των θεοκρατικών αντιλήψεων και την εισαγωγή στο μεσαίωνα της Ιεράς Εξέτασης όπου το ποινικό δίκαιο επηρεάζεται από έντονες κοινωνικές διαμορφώσεις ιδιαίτερα από την ύπαρξη βαθύτατων κοινωνικών αντιθέσεων που οδήγησε στην αύξηση της βίας και της ανασφάλειας μέσω της οποίας δημιουργήθηκαν έντονα μέτρα καταστολής και καταπίεσης με εμφανή τη συνύπαρξη του ανακριτικού και του κατηγορητικού συστήματος το οποίο θα αναλύσουμε παρακάτω. Ακόμη, δημιουργούνται οι πρώτες ισχυρές πανεπιστημιακές σχολές όπως της Μπολώνια και της Βιέννης με σπουδαίες κωδικοποιήσεις όπως η Magna charta(1215) εισάγοντας την αρχή της δίκαιης δίκης, η οποία θα μας απασχολήσει ιδιαίτερος παρακάτω, που ήταν μια πρωτοφανή για τα χρονικά δεδομένα δέσμευση της Πολιτείας προς τον πολίτη και τα δικαιώματά του. Τον 16^ο και 17^ο αιώνα το ποινικό δίκαιο απαγκιστρώνεται από τον απολυταρχισμό και προσαρμόζεται σε ένα σύστημα ποινών με κύριο το στοιχείο του ανθρωπισμού παραδίδοντας τη θέση του στην έλευση του Διαφωτισμού όπου γίνεται ορθολογικότερη και πιο ανθρώπινη η μεταχείριση του εγκληματία προχωρώντας ένα βήμα μπροστά και αφήνοντας πίσω τη σκληρότητα και την αδικία των προηγούμενων αιώνων. Ερχόμενοι στον φιλελευθερισμό του 19^{ου} αιώνα, διακρίνουμε τη διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου από τη Γαλλική επανάσταση και την εμφάνιση Σχολών όπως η κλασική, η κοινωνιολογική και η νεοκλασική σχολή που μας οδηγούν στον 20^ο αιώνα όπου οι εξελίξεις στον ευρωπαϊκό χώρο και η τεχνολογική πρόοδος δημιουργούν νέες μορφές εγκλημάτων οι οποίες δημιουργούν νέες στρατηγικές πρόληψης και αντιμετώπισης τους βασιζόμενες κυρίως στο Αγγλοσαξονικό Δίκαιο¹¹. Η σημαντική συμβολή του μάρτυρα ενάντια στις νέες μορφές οργανωμένης εγκληματικότητας αποτελεί ένα ακόμη βέλος στη φαρέτρα της έννομης τάξης καθώς η ροή των πληροφοριών για τα εγκληματικά δίκτυα προέρχεται από μάρτυρες που έχουν άμεση γνώση για το έγκλημα, από αυτούς που

¹¹ Χαράλαμπάκης Ι. Αριστοτέλης, *Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος*, Γ' Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1995, σελ. 39-46.

είναι ήδη στην οργάνωση δρώντας κεκαλυμμένα και είναι συνήθως αστυνομικοί, αλλά και από εκείνους που είναι πρώην μέλη της και πλέον συνεργάζονται με τις αρχές ή ακόμη και τα θύματα των οργανώσεων αυτών τα οποία προσφέρουν πολύτιμη βοήθεια με τη μαρτυρία τους για το σχεδιασμό, τη στρατηγική, την αντιμετώπιση και την επιτυχή ολοκλήρωση της εκάστοτε επιχείρησης για τη σύλληψη των μελών και τον περιορισμό της εγκληματικής οργάνωσης.

1.1. ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Το δίκαιο στην Αρχαία Ελλάδα αποτελείται από όλα εκείνα τα δικαιοσύνη συστήματα που επικράτησαν στον ελληνικό χώρο από την ιστορική διαμόρφωση του ελληνικού λαού με την κάθοδο των Δωριέων το 1200-1100 π.Χ. έως και την ελληνιστική περίοδο. Η ελληνική πόλις, (πόλη-κράτος), είχε διαμορφώσει το δικό της ποινικό σύστημα με τους δικούς της δημόσιους λειτουργούς, τους δικούς της νόμους και το δικαίωμα να κόβει δικό της νόμισμα¹². Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι υπήρχαν αναμφισβήτητες κοινωνικοπολιτικές διαφορές ανάμεσα στις επιμέρους ελληνικές κοινότητες, οι οποίες αντικατοπτρίζονται στις νομοθετικές τους ρυθμίσεις, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε την ύπαρξη ενός κοινού πολιτισμικού υπόβαθρου στις συνειδήσεις όλων των Ελλήνων πολιτών, το οποίο συνίσταται, κατά τον Ηρόδοτο, όχι μόνο στην κοινή γλώσσα αλλά κυρίως στην ίδια εξ αίματος καταγωγή, σε κοινά ήθη και έθιμα¹³.

Στα έργα του Ομήρου και του Ησιόδου προσδίδεται μια θεοκρατική προσφορά των νόμων από τους θεούς στους ανθρώπους μέσω της δικαιοσύνης. Για την ύπαρξη δικαίου πρέπει να υφίστανται και οι κανόνες, οι λεγόμενοι *Νόμοι* οι οποίοι διαδέχτηκαν τους λεγόμενους θεσμούς που απαντώνται στον Όμηρο και σε πολλά αρχαία κείμενα. Είναι το σύνολο των νομικών κανόνων που επιβάλλονται και εγκρίνονται από τον λαό ως προς την προσήκουσα συμπεριφορά του εκάστοτε πολίτη. Γενικά οι κοινωνίες πέρασαν τα εξής στάδια: την ιδιωτική εκδίκηση, την προαιρετική και υποχρεωτική διαιτησία και την πολιτειακή δικαιοσύνη. *Ουδείς άκριτος* λοιπόν χωρίς την παραπομπή του σε δίκη και η κάθε λεπτομέρεια της διαδικασίας προβλεπόταν από νόμους θεσπισμένους από την Πολιτεία¹⁴.

Η εγκληματική σκέψη του Αριστοτέλη στο έργο του Πολιτικά προσφέρει πολύτιμη γνώση για το σύστημα απονομής δικαιοσύνης στην αρχαιότητα. Εντοπίζει ως κέντρο του συστήματος την Πόλη με δορυφόρους της, τις εγκληματικές εκφάνσεις του εκάστοτε παραβάτη, την αντεγκληματική πολιτική που υιοθετείται και το σύνολο των νόμων που ενυπάρχουν για την περιφρούρηση του κοινού συμφέροντος σε ένα πλαίσιο άσκησης της

¹² Todd, S. C., «Αθήνα και Σπάρτη», Μετάφραση Χρίστος Π. Φαράκλας, Ινστιτούτο του βιβλίου-Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2005, σελ. 21-22.

¹³ Biscardi Arnaldo, «Αρχαίο Ελληνικό Δίκαιο», Μετάφραση: Παν. Δ. Δημάκης, Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 1991, σελ. 30-32 και Μαγνήσαλη Σοφία-Αδάμ, *Η απονομή της δικαιοσύνης στην αρχαία Αθήνα*, ό.π., 2008, σελ. 1.

¹⁴ Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου Α, *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας, Μέρος Α'- Εισαγωγικά, Το έγκλημα-Η εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1984, σσ.56-57.

εξουσίας με συμμετοχή στην πολιτική¹⁵. Συνεπώς, η προσωπικότητα του κάθε ατόμου διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στην ανάπτυξη της κοινωνικής πολιτικής και με βάση αυτή ορίζει ως έγκλημα το κακό που στρέφεται εναντίον της και είναι μια πράξη άδικη, καταλογιστή και τιμωρείται από το νόμο¹⁶.

Η Αθήνα ήταν η πλέον αντιπροσωπευτική πόλη της Δημοκρατίας. Κατά την κλασική εποχή γνώρισε ασύγκριτα μεγάλη άνθηση σε όλους τους τομείς. Υπήρξε το συνονθύλευμα γνώσης, ανάπτυξης, δικαιοσύνης και σεβασμού στα δικαιώματα του πολίτη. Βέβαια η αυστηρή επιβολή ποινών όπως η θανατική σε περιπτώσεις που θιγόταν το Αθηναϊκό ιδεώδες δημιουργεί αντιδράσεις και ερωτήματα για το κατά πόσο η απόδοση μιας τόσο σοβαρής τιμωρίας ήταν ισότιμη ανταποδοτική στο θιγόμενο αγαθό¹⁷. Η Αθηναϊκή Δημοκρατία έδωσε μεγάλη σημασία στην αντιμετώπιση του θύτη-ενόχου αλλά και του θύματος βασισμένη σε αμεσότητα κατά τη λήψη αποφάσεων από αξιωματούχους της πολιτείας οι οποίοι ορίζονταν είτε με κλήρο είτε με ψηφοφορία¹⁸. Από τις απαρχές της ανθρωπότητας οι διαφωνίες μεταξύ των ανθρώπων λυνόταν με τη βία μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων πλευρών. Η αυτοδικία λοιπόν αποτελούσε το μέσο για την επίλυση των διαφορών η οποία ένεκα της διατάραξης που προκαλούσε στην ευταξία της πόλης απαλείφεται με την πάροδο των χρόνων και αναγκαστικά απευθύνονται σε ένα τρίτο πρόσωπο ανώτερης τάξης και κύρους το οποίο κυρίως ήταν ο βασιλιάς όπου είχε απόλυτη εξουσία και αποφάσιζε είτε με κοινή αποδοχή των δύο αντιμαχόμενων πλευρών είτε επιβάλλοντας την απόφασή του σε περίπτωση άρνησης συμμόρφωσης ενός εκ των δύο μερών¹⁹. Από τον 6^ο έως τον 4^ο αι. οι Αθηναίοι ανέπτυξαν το πιο δίκαιο για την εποχή σύστημα ενόρκων και οι περισσότερες πληροφορίες αντλούνται από την Αρχαία ελληνική Γραμματεία με έργα του Ησιόδου 'Εργα και Ημέραι', τα Ομηρικά Έπη αλλά και σε πολλά έργα ιδίως του Αριστοτέλη, του Σοφοκλή και του Αισχύλου²⁰.

Η ιδέα του χρέους, όπως προαναφέραμε, που κάποιος οφείλει να πληρώσει ενσαρκώθηκε αρχικά, μέσα από το ιουδαϊκό 'οφθαλμός αντί οφθαλμού' καθώς και το νόμο

¹⁵ Φαρσεδάκης Ι., *Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όριά της, Μερικές ιστορικές, συγκριτικές, θεωρητικές και πρακτικές επισημάνσεις*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1991, σσ.14-15.

¹⁶ Στο ίδιο, σελ.15.

¹⁷ Στο ίδιο, σελ.35.

¹⁸ Forrest W.G., *Η γένεση της Αθηναϊκής δημοκρατίας, ο χαρακτήρας της ελληνικής πολιτικής 800-400π.Χ.*, εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 1994, σελ.28.

¹⁹ MacDowell D.M., *Το δίκαιο στην Αθήνα των κλασικών χρόνων*, Εκδόσεις Παπαδήμα, 2003, σελ. 17 και Ράμμος Θ.Γ., *Επιτομή Αστικού Δικονομικού Δικαίου*, Εκδοτικός Οίκος 'ΤΟ ΝΟΜΙΚΟΝ', Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1975, σσ. 9-10.

²⁰ Στο ίδιο, σελ.18-19.

του *αντιπεπονθός*²¹. Στο πλαίσιο αυτό, η ηθικότητα της τιμωρίας που οφείλει να υποστεί ο εγκληματίας δεν βασίζεται στο χρέος του μόνο απέναντι στο θύμα αλλά απέναντι στην ευρύτερη κοινωνία. Κατ' αυτό τον τρόπο η αποκατάσταση της δικαιοσύνης όπως επιδιώκεται «*με την ανταπόδοση του εγκληματικού κακού με άλλο ισάξιο*²²» και η εξιλέωση και η μετάνοια που «*επέρχονται με την τιμωρία*» συνδέουν τη 'λειτουργία' της ανταπόδοσης με την αιτία της ποινής. Η *ανταπόδοση (retribution)* έχει τις ρίζες της στην πρότερη πράξη και ως εκ τούτου διακρίνεται από τις μεταγενέστερες προσεγγίσεις της *αναμόρφωσης (rehabilitation)* και της *αποτροπής μέσα από τη γενική και ειδική πρόληψη (deterrence)* οι οποίες εστιάζουν στις συνέπειες της επιβολής της ποινής, μέσα από μια προβολή στο μέλλον. Το *jus puniendi*²³ απασχόλησε την ελληνική σκέψη της κλασικής Αθήνας κατά την οποία η ποινή «δεν αποτελούσε μίαν απλή εκδίκηση αλλά είχε ως στόχο την επίτευξη κάποιου κοινωνικού οφέλους²⁴. Στα *Ηθικά Νικομάχεια*, στο κεφάλαιο «Περί του δικαίου των αντιποίνων», ο Αριστοτέλης αποδίδοντας στους Πυθαγόρειους τον ορισμό του δικαίου ως «*ανταπόδοσιν εις τους άλλους εκείνου, το οποίον επάθαμεν παρ' αυτών*» εκφράζει την αντίθεσή του υποστηρίζοντας ότι «*το δίκαιον των αντιποίνων δεν συμφωνεί ούτε με την διανεμητικήν ούτε με την διορθωτικήν δικαιοσύνην*²⁵». Θεωρώντας το άδικο ως *ανισότητα* ορίζει τη δικαιοσύνη ως *ισότητα* μεταξύ των δύο και, άρα, το «*επανορθωτικόν δίκαιον* θα ήταν η μεσότητα μεταξύ της ζημίας και του κέρδους²⁶. Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί μέσα από το «*δίκαιον της ανταποδόσεως*» με την προϋπόθεση ότι η ισότητα θα οριστεί κατά την έννοια της αναλογίας και η αμοιβαιότητα σύμφωνα με την αναλογία αυτή²⁷. Ο Πλάτωνας, στον Πρωταγόρα, αποκλείει από την ποινή τη σκοπιμότητα της αντεκδίκησης αποδίδοντάς της αποκλειστικά τη *λειτουργία διδασκαλίας της αρετής* στο άτομο²⁸. Κάτω απ' αυτό το πρίσμα, η *ανταπόδοση-αντεκδίκηση* ανπιίθεται στην ίδια την έννοια της ποινής, η οποία θέτει ως προϋπόθεση την

²¹ Το *αντιπεπονθός* (=αμοιβαιότητα) είναι παράγωγο του ρήματος *αντιπάσχω* που σήμαινε «*υποφέρω με τη σειρά μου*», «*παθαίνω κακό μετά από κακό που προξένησα*», Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάννικα, 1996, τόμος. 10ος, σελ. 421.

²² Δασκαλάκης Η., *Μεταχείριση εγκληματία.*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1985, σελ. 8.

²³ Πανούσης Γ., *Καθ' υπερβολήν. Χρήσεις και καταχρήσεις*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008, σελ. 21.

²⁴ Φαρσεδάκης Ι. *Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όριά της*, ό.π., 1991, σελ.18 και Farsédakis J. «*La question criminelle à Athènes à l'époque classique. Idées et réactions*». *Αντιχάρισμα στη μνήμη του Καθηγητού Ιωάννου Κ. Παπαζαχαρίου*, Τόμος Β', Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 1994, σ. 1032.

²⁵ Φαρσεδάκης Ι., *Η εγκληματολογική σκέψη. Απ' την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, ό.π., 1990, , σελ. 68.

²⁶ Στο ίδιο, σελ.66.

²⁷ Στο ίδιο, σελ.69.

²⁸ Κυριακοπούλου Ο., «*Η εγκληματοπροληπτική λειτουργία της ποινής στο έργο 'ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ' του Πλάτωνα. Σύγχρονες προεκτάσεις*». *The art of crime* www.theartofcrime.gr, τεύχος. 9.

παρέμβαση της πολιτείας μεταξύ του δράστη και του θύματος²⁹ και η φιλοσοφία της ποινής που αντανακλά στοιχεία αντεκδίκησης και εξιλέωσης μέσα από την επιβολή τιμωρίας, «δεν μπορεί να έχει θέση σε μια δικαιοκρατούμενη κοινωνία»³⁰.

Η ποινή αποτελούσε την τιμωρία της οργανωμένης κοινωνίας των Αθηνών απέναντι στον δράστη για την παράβαση του νόμου και την τέλεση αξιόποινης πράξης προσπαθώντας να την καταστήσουν ωφέλιμη για τον ίδιο με βάση τους κανόνες δικαίου της πόλης, οι οποίοι προέρχονταν από τα μέλη της, έχοντας ισχύ και ονομαζόταν «ζημία», «τιμωρία» ή «κολασμός». Βασικοί σκοποί της ήταν η διατήρηση της έννομης τάξης, η ύπαρξη και η σωτηρία της πολιτείας αλλά και η απόδειξη της ισχύος των νόμων³¹.

Αξίζει να αναφερθεί ότι τυπικό γνώρισμα της εξωτερικής εμφάνισης του δικαίου είναι η γραπτή μορφή του (*ius scriptum*)³². Ήδη από τους Μινωικούς χρόνους εντοπίζονται τα πρώτα ψήγματα γραφής του δικαίου σε γραμμική Α' και στη συνέχεια Β'³³, κυρίως σε πινακίδες η πρώτη ολοκληρωμένη και συστηματοποιημένη καταγραφή του δικαίου συντελείται με τον Κώδικα του Χαμουραμπί. Διακρίνεται λοιπόν εμφανώς η έμφυτη ανάγκη του ανθρώπου για τη δημιουργία κανόνων ρύθμισης της ανθρώπινης συμπεριφοράς σε μια κοινωνία. Αποτελείται από νομικούς κανόνες με λογική και ηθική βάση οι οποίοι αποτυπώνονται στο εσωτερικό δίκαιο μιας κοινωνίας σύμφωνα με συγκεκριμένες και καθορισμένες «δικαιογενεσιουργικές διαδικασίες» οι οποίες παράγονται και εν συνεχεία τίθενται σε ισχύ στην έννομη τάξη βάσει των συνταγματικών διαδικασιών και εγγυήσεων³⁴.

Η εφαρμοστική ισχύς του δικαίου είναι απόλυτα συνυφασμένη με την εκάστοτε πολιτική βούληση, η οποία πρέπει να αντιπροσωπεύει και την θέληση της πλειοψηφίας του λαού. Η εναρμόνιση των νομοθεσιών με την κοινωνία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη δεκτικότητα της στην εφαρμογή των νομικών κανόνων που την επηρεάζουν και τα όρια που θέτουν στην

²⁹ Kellens G., *Punir. Pénologie & droit des sanctions pénales*. Éditions juridiques de l'Université de Liège: Liège, 2000, σελ. 16.

³⁰ Κουράκης Ν., *Θεωρία της ποινής. Μια εισαγωγή*. Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008, σελ. 66.

³¹ Φαρσεδάκης Ι., *Η εγκληματολογική σκέψη. Από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, ό.π., 1990, σσ. 38-39.

³² Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας *ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ*-Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, ό.π., 2004, σελ.42.

³³ Τρωιανός Σ.-Βελισσαροπούλου-Καρακώστα Ι., «*ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΙΚΑΙΟΥ*», «Εισαγωγή: Χρονικό και γεωγραφικό πλαίσιο», Αθήνα-Κομοτηνή, 2002, , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας σελ.25.

³⁴ Τσάτσος Θ. Δημήτριος., «*Συνταγματικό Δίκαιο*»-τόμος Α', *Θεωρητικό Θεμέλιο*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 1994, σελ.68.

εύρυθμη λειτουργία της³⁵. Στο σημείο αυτό εισάγεται η τυπικότητα του δικαίου η οποία εξωτερικεύεται και συνάπτεται με την υποχρεωτικότητά του δείχνοντας την ανάγκη για συμμόρφωση ήτοι την έννοια του αναγκαστικού δικαίου³⁶ που δηλώνει ότι η πήρηση και η εφαρμογή του συναρτώνται απόλυτα με τους κρατικούς φορείς δια των οποίων ενεργούν οι αρμόδιες αρχές και έχουν ως στόχο τη νόμιμη και εγγυημένη εφαρμογή τους στο κοινωνικό σύνολο³⁷ μέσω συγκεκριμένων κανόνων και διαδικασιών που συνιστούν τη δεσμευτικότητα του δικαίου διακρίνοντάς το από την κοινωνική ηθική, συνάγοντας το συμπέρασμα ότι «*Δίκαιο χωρίς υποχρεωτικότητα δεν είναι δίκαιο*³⁸».

Ολοκληρώνοντας την ιστορική επισκόπηση αναλύεται κατά το δοκούν σε περιγραφικό πλαίσιο η ανάγκη του ανθρώπου να συμβιβεί με τον συνάνθρωπό του σε μια δίκαιη κοινωνία.

³⁵ Σούρλας Κ. Παύλος, «*Μια εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου*», εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 1995, σελ.51.

³⁶ Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «*Σύστημα συνταγματικού δικαίου, ΜΕΡΟΣ Α': Γενική συνταγματική θεωρία*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2011,σελ.46.

³⁷ Μάνεσης Ι.Αριστόβουλος, «*Συνταγματική Θεωρία και Πράξη*», εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2007, σελ.61.

³⁸ Σούρλας Κ. Παύλος, «*Μια εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου*», ό.π., 1995, σελ.56.

1.2. ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Το «Αττικό Δίκαιο» κατέχει μια ιδιαίτερη θέση ανάμεσα στις νομοθεσίες του αρχαίου ελληνικού κόσμου εξαιτίας της υπεροχής της Αθήνας στον πολιτικό, καλλιτεχνικό και φιλοσοφικό κόσμο κατά την διάρκεια του 4ου και 5ου αιώνα π.Χ., αλλά και εξαιτίας του αξιόλογου και μεγαλύτερου υλικού που μας κληροδοτήθηκε από την αρχαία Αθήνα. Στην αρχή άγραφο και εθιμικό δίκαιο, συνυπήρχε μέσα από τις εξελίξεις της αθηναϊκής κοινωνίας και την συσχέτιση οικονομικών, πολιτικών και πνευματικών δεδομένων, για να καταστεί τελικά ισάξιο και εφάμιλλο της φιλοσοφίας, των τεχνών και των γραμμάτων, και να εκφράζει την πολιτισμική άνθηση για την οποία είναι παγκόσμια γνωστή η κλασική περίοδος.

Στον ευρύτερο τομέα του αρχαίου ελληνικού δικαίου εντάσσεται το «Αττικό δίκαιο», το οποίο συνίσταται στο σύνολο εκείνων των κανόνων δικαίου, οι οποίοι ρύθμιζαν τη ζωή της πόλης της Αθήνας κατά την κλασική εποχή. Το Αττικό Δίκαιο, όπως άλλωστε συμβαίνει και στα σύγχρονα δίκαια, διαιρείται από τους ερευνητές σε δύο κλάδους: στον κλάδο του *δημοσίου* και στον κλάδο του *ιδιωτικού* δικαίου, το οποίο παρουσιάζει εύλογα και το μεγαλύτερο ενδιαφέρον τόσο από την πλευρά των νομικών, όσο και από την πλευρά των ιστορικών επιστημόνων³⁹.

Ένα από τα έννομα αγαθά που προστάτευε με την νομοθεσία της η αθηναϊκή πολιτεία ήταν και η ίδια η υπόστασή της. Ήταν το περιβάλλον στο οποίο εκκολάπτονταν η Δημοκρατία, η Φιλοσοφία, τα Γράμματα, οι Τέχνες και ο Πολιτισμός. Η πτωρία της *προδοσίας* ήταν ακριβώς ένα από τα νομοθετικά μέσα που χρησιμοποιήθηκαν, για να αποτραπεί η πτώση της πόλης από τους *εσωτερικούς* εχθρούς της, καθώς επιβαλλόταν ο ολικός αποκλεισμός από προνόμια του Αθηναίου πολίτη καθιστώντας τον πολιτικά ανενεργό. Δυστυχώς συχνά, αυτό το μέσο προστασίας της Αθήνας γινόταν στα χέρια δημαγωγών και ανάξιων πολιτικών όργανο εξόντωσης των αντιπάλων τους στην πολιτική αρένα, πολλές φορές μάλιστα διχάζοντας τον λαό και οξύνοντας το πολιτικό κλίμα⁴⁰. Στη σημερινή εποχή αν υποθετικά συγκρίναμε τις τεχνικές εξόντωσης πολιτικών αντιπάλων διαμορφώνουν ένα είδος προδοσίας με διαφορετική έννοια αλλά με όμοια αποτελέσματα, τη ζημία της Πολιτείας γιατί σε οποιαδήποτε κοινωνία και αν υφίστανται οι προσωπικές φιλοδοξίες και οι έριδες ανάμεσα στους «σύγχρονους» και μη άρχοντες καταλήγουν σε λανθασμένες επιλογές και αποφάσεις καταστρέφοντας οιαδήποτε ελπίδα για ανάπτυξη και λειτουργία της Πολιτείας.

Το Αττικό δίκαιο, ως σύνολο κανόνων δικαίου, δεν περιλαμβάνει ένα μόνο δικαιοσύστημα. Πρόκειται για ένα δίκαιο, το οποίο στηρίζεται κατά κύριο λόγο στη δικονομική

³⁹ Δημάκης Δ. Παναγιώτης, *Αττικό Δίκαιο Ι*, Το οικογενειακό δίκαιο της Αθήνας κατά τους κλασικούς χρόνους, Εκδόσεις Σάκκουλα 1986, σελ. 34-36.

⁴⁰ Κουράκης Νέστωρ, *Ποινική καταστολή μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος*, ό.π., 2009, σσ. 46-47.

πράξη, δεδομένου ότι, όπως σε όλες τις αρχαίες κοινωνίες, έτσι και στην Αθήνα, το δικονομικό δίκαιο προηγείτο του ουσιαστικού δικαίου δίνοντας έμφαση στο θρησκευτικό και στο ανθρωπιστικό στοιχείο με σεβασμό προς τους θεούς σε κάθε τους απόφαση και επιβολή ποινής με σεβασμό στην ανθρώπινη πλευρά του δράστη και σε ό,τι αφορά την τιμωρία του αντίστοιχα⁴¹.

Το δίκαιο αυτό αναφερόταν αποκλειστικά στους *άρρηνες* πολίτες, ειδικότερα στους Αθηναίους με πλήρη πολιτικά δικαιώματα και την ικανότητα να φέρουν όπλα, έτσι ώστε να είναι σε θέση να υπερασπίσουν την πόλη. Μελετώντας κανείς τις διατάξεις του αττικού δικαίου, διαπιστώνει αμέσως την άρρηκτη σύνδεσή τους προς την έννοια της πόλεως-κράτους. Επομένως, το αττικό δίκαιο απαρτιζόταν κυρίως από *γραπτούς* κανόνες δικαίου. Ωστόσο, η έλευση των μεγάλων νομοθετών στην Αθήνα, του Δράκοντα (624 π.Χ.) και του Σόλωνα μερικά χρόνια αργότερα, καθιέρωσε το σύστημα της νομοκρατίας με βασικό ρόλο της ποινής του θανάτου σχεδόν σε κάθε παρέκκλιση και την ιδιαίτερη θέση του μάρτυρα στη δίκη και στην επιρροή του στο σχηματισμό, σύμφωνα με τον ηλιαστικό όρκο, της «δικαιότατης γνώμης» από τους Δικαστές⁴².

⁴¹ Κουράκης Νέστωρ, *Ποινική καταστολή μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος*, ό.π., 2009, σσ. 53-54 και Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας, Μέρος Α-Εισαγωγικά, Το έγκλημα-Η Εγκληματολογία*, ό.π., 1984, σσ. 58-60.

⁴² Δημάκης Δ. Παναγιώτης, *Αττικό Δίκαιο Ι*, ό.π., 1986, σελ. 17.

1.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΑ ΣΤΟ ΑΤΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Απαραίτητο στοιχείο του δικονομικού συστήματος της αρχαίας Αθήνας ήταν οι *νόμοι* που συνέθεταν το σύστημα απονομής δικαιοσύνης και ήταν αυτοί που καθόριζαν την ποινή με βάση την ερμηνεία τους, σε κάθε υπόθεση με αποτέλεσμα να είναι ισχυρό αποδεικτικό μέσο στη δίκη και μη αμφισβητήσιμο καθώς προβλεπτόταν ρητά από το εσωτερικό δίκαιο της πόλης κράτους.

Αναπόσπαστο μέρος των νόμων ήταν η έγγραφη μαρτυρία η οποία ανακοινωνόταν στο δικαστήριο με ρητή επιβεβαίωση του μάρτυρα ακόμη και εν απουσία του εφόσον κάποιος τρίτος κατέθετε για την επιβεβαίωσή της. Οι μάρτυρες αρχικά απλά συντασσόταν με το μέρος του διαδίκου και δεν κατέθεταν, αλλά έπαιρναν όρκο περί επιβεβαίωσης των λεγομένων του⁴³. Ο διάδικος δεν ήταν δυνατόν να είναι μάρτυρας. Η περίπτωση των εξ ακοής μαρτύρων, που θα μας απασχολήσει εκτενώς παρακάτω, θεωρούνταν *απαράδεκτοι* εκτός αν κατέθεταν για κάτι που είχε αναφέρει κάποιο πρόσωπο που είναι νεκρό. Μαρτυρίες γυναικών, τέκνων και ανενεργών πλέον πολιτών θεωρούνταν *απαράδεκτες* ακόμη και αν ήταν απαραίτητες για τη διαλεύκανση της υπόθεσης πράγμα που δείχνει τις κοινωνικές δομές της εποχής αλλά και την ανυπαρξία σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες. Βέβαια η μη εμφάνιση μάρτυρα που έχει κλητευθεί στο ακροατήριο καθώς και η υποψία ψευδούς κατάθεσης επέσυραν ποινές λιπομαρτυρίας και ψευδομαρτυρίας αντίστοιχα ενώ ακόμη και ο διάδικός που πρότεινε στην ποινική διαδικασία μάρτυρα για να ψευδομαρτυρήσει διωκόταν και το αδίκημα ονομαζόταν «κακοτεχνία». Μία εξαίρεση σε ό,τι αφορά την κατώτερη, για την εποχή, κοινωνική τάξη των δούλων, αποτελεί η αποδοχή της μαρτυρίας του μόνο αποσπτόταν μετά βασανιστηρίων (βάσανος) ένεκα της μεροληψίας που θα μπορούσε να έχει ως περιουσιακό στοιχείου του κυρίου του, η οποία θα εξαλειφόταν με την ανωτέρω μέθοδο και θα γινόταν δεκτή από το δικαστήριο καθώς θα είχε αποδείξει την αξιοπιστία του⁴⁴.

Σημαντικός αποκλεισμός από το δικαίωμα μαρτυρίας ήταν η απώλεια του δικαιώματος του Αθηναίου πολίτη που ονομαζόταν «ατιμία». Η ατιμία αποτελούσε ουσιαστικά την στέρηση των πολιτικών και αστικών δικαιωμάτων. Η απώλεια αυτή επέσυρε ποινές όπως ότι ο άτιμος δεν μπορούσε να προσφύγει στα δικαστήρια, για να επιδιώξει ένδικη προστασία για

⁴³ Μαγνήσαλη Σοφία-Αδάμ, *Η απονομή της δικαιοσύνης στην αρχαία Αθήνα*, ό.π., 2008, σελ.163 και 166.

⁴⁴ MacDowell D.M., *Το δίκαιο στην Αθήνα των κλασικών χρόνων*, ό. π., 2003, σσ. 374-378 και Μαγνήσαλη Σοφία-Αδάμ, *Η απονομή της δικαιοσύνης στην αρχαία Αθήνα*, ό.π., 2008, σελ. 71-73.

τα συμφέροντά του, ή ακόμη και να παραστεί στα δικαστήρια ως απλός μάρτυρας⁴⁵.

Ένα ακόμη δικαίωμα του θύματος στη δαιδαλώδη ποινική διαδικασία της Αθηναϊκής πολιτείας ήταν η δυνατότητα ένστασης σε περίπτωση που διαπιστωνόταν μη ενδεδειγμένη πήρηση της διαδικασίας πριν τη δίκη. Η υποβολή ένστασης έπρεπε να υποβληθεί στον αρμόδιο άρχοντα και σε περίπτωση σφάλματος όφειλε ο ίδιος ο άρχοντας να την παραπέμψει αρμοδίως την υπόθεση αλλά λόγω άγνοιας ή εκ προθέσεως ακόμη και τω όντι δυσδιάκριτης στοιχειοθέτησης ενυπήρχαν δυσκολίες κατανομής των υποθέσεων. Στο πλαίσιο αυτό εισάγεται η διαδικασία της *διαμαρτυρίας* όπου παρουσιαζόταν ένας μάρτυρας επαίοντας ενός περιστατικού ή μιας κατάστασης και βεβαίωνε το αληθές έτσι ώστε να διαφωπιστεί η υπόθεση και να προχωρήσει η διαδικασία. Βέβαια διαπιστώνεται κενό νόμου στην ανωτέρω ρύθμιση καθώς τίθεται θέμα αξιοπιστίας του μάρτυρα και διαμορφώθηκε το δικαίωμα του αντιδίκου να υποβάλλει ένσταση κατά του μάρτυρα και να τον κατηγορήσει για ψευδομαρτυρία προκαλώντας καθυστέρηση στην έκδοση απόφασης του άρχοντα μέχρι την εκδίκαση της ψευδομαρτυρίας για τη δημιουργία σαφούς και ολοκληρωμένης κρίσης για την υπόθεση⁴⁶.

Διακρίνεται σε αυτή τη μορφή ένα ακόμα βέλος στη φαρέτρα του θύματος στην ποινική δίκη πλην όμως το δικαίωμα αυτό διεκδικείται και από τον μηνυτή στην περίπτωση που θεωρεί ότι αδικείται στην ίδια υπόθεση. Η διαχρονική συνέχεια της διαμαρτυρίας ήταν η διαδικασία της παραγραφής περί τα τέλη του 5^{ου} αιώνα η οποία συνίστατο στην υποβολή έγκλησης στον αρχικό μηνυτή με σαφή υπαινιγμό περί το παραδεκτού της αγωγής και μέχρι την εκδίκαση της *‘πάγωνε’* ή έκδοση απόφασης της αρχικής υπόθεσης⁴⁷.

Εν κατακλείδι διαπιστώνουμε την ενεργή παρουσία του μάρτυρα στην ποινική διαδικασία της Αρχαίας Αθήνας με ιδιαίτερες διακρίσεις στο δικαίωμα και στις προϋποθέσεις αποδοχής της αξιοπιστίας του αλλά και το σημαίνοντα ρόλο που διαδραμάτιζε στην απόδειξη της ενοχής και της αθωότητας του δράστη στην υπό εκδίκαση υπόθεση.

⁴⁵ Στο ίδιο σσ.391-396, Μαγνήσαλη Σοφία-Αδάμ, *Η απονομή της δικαιοσύνης στην αρχαία Αθήνα*, ό.π., 2008, σσ.205-208 και Κουράκης Νέστωρ, *Ποινική καταστολή μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος*, ό.π., 2009, σελ. 47.

⁴⁶ MacDowell D.M., *Το δίκαιο στην Αθήνα των κλασικών χρόνων*, ό.π., 2003, σσ. 328-331 και 337-338 και Μαγνήσαλη Σοφία-Αδάμ, *Η απονομή της δικαιοσύνης στην αρχαία Αθήνα*, ό.π., 2008, σσ.147-150.

⁴⁷ Στο ίδιο, σσ. 332-333 και Μαγνήσαλη Σοφία-Αδάμ, *Η απονομή της δικαιοσύνης στην αρχαία Αθήνα*, ό.π., 2008, σελ.152.

II. Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΣΤΑΔΙΩΝ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΗΣ

1. ΤΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ

Η ποινική δίκη αποτελείται από τρία βασικά στάδια ήτοι την κατηγορία, την υπεράσπιση και την απόφαση με αντίστοιχα τρία συστήματα για την εύρυθμη ολοκλήρωση της διαδικασίας, *το εξεταστικό, το κατηγορητικό και το μεικτό*.

Οι απαρχές του εξεταστικού συστήματος εντοπίζονται στη Γερμανία του 12^{ου} αιώνα και οι βασικές αρχές του διακατέχονται από την ολιστική αντιπροσώπευσή του από τον κρατικό μηχανισμό, την άμεση εισαγωγή σε δίκη του αδικήματος που υπέπεσε στην αντίληψη του- αρχή του αυτεπαγγέλτου- και στην αυτοπρόσωπη συμμετοχή του κρατικού οργάνου για την ανακάλυψη της αλήθειας η οποία πραγματοποιούνταν σε προδικαστικό στάδιο με κύριο στόχο την ομολογία του κατηγορουμένου με οιαδήποτε μέθοδο ακόμη και με βασανισμό δια να επικυρωθεί στο δικαστήριο μέσω της επιβολής της ποινής⁴⁸.

Η πρώτη σκέψη της δημιουργίας του εν θέματι συστήματος ήταν η ορθότερη καταδίκη του κατηγορουμένου βάσει νομικών αποδείξεων οι οποίες κατά τη γνώμη κυρίως των Ιταλών νομικών συνίστατο να στηρίζονται στις πλέον αδιάσειστες ενδείξεις παρά να προκύπτουν από ανέλεγκτες εκτιμήσεις οι οποίες γίνονταν αποδεκτές για τη στοιχειοθέτηση κατηγορητηρίου ακόμα και καταδίκης, όπως είναι η ομολογία του κατηγορουμένου, η κατάθεση δύο *ένάρετων* μαρτύρων και η εξαγορά του θύματος τακτικές οι οποίες καταδείκνυαν την αδυναμία του συστήματος και την καταληκτική του πορεία σε μεθόδους αντίθετες με ότι επιδίωκε να πρεσβεύει στην ορθότητα της κρίσης του δικαστηρίου και του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας⁴⁹.

Αν η διαδικασία εξαρτάται από ένα πρόσωπο τότε το *εξεταστικό* σύστημα κυριαρχεί στη δίκη και καθήκοντα εξεταστή, κριτή και υπεράσπισης ασκούνται από το ίδιο πρόσωπο ήτοι το δικαστή με την έλλειψη αντιδικίας, της αρχή της μυστικότητας και της αρχής του έγγραφου τύπου να επιβάλλονται δια της παρουσίας τους, στη διαδικασία. Η αρχική ιδέα ήταν η εφαρμογή της αρχής της δίκαιης δίκης, αλλά η λειτουργική σύγχυση που προκαλούσε, εδραίωσε τη δικαστική αυθαιρεσία με αποτέλεσμα την αναζήτηση διεξόδου και

⁴⁸ Φαρσεδάκης Ι. Ιάκωβος, *ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΗ, Δικαιώματα του ανθρώπου και Εγκληματογένεση*, ό.π., 2014, σσ 30-31 και Ραφτόπουλος Δ.Π., *Μαθήματα ποινικής δικονομίας*, εκδόσεις Γαρυφαλλιά Γ. Ραφτοπούλου, Αθήνα 2004 σελ.114.

⁴⁹ Δαλακούρας Θ., *ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ, Βασικές έννοιες και θεσμοί της ποινικής δίκης*, τόμος β' εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτήνη 2003, σελ.24-25 και Ραφτόπουλος Δ.Π., *Μαθήματα ποινικής δικονομίας*, ό.π.,2004, σελ. 113.

αποτελεσματικής λύσης. Ο νομοθέτης προσαρμόστηκε, κατανέμοντας την εξουσία στον κατηγορο σχετικά με την κατηγορία, στον συνήγορο ακόμη και στον κατηγορούμενο σχετικά με το σχεδιασμό και την παρουσίαση της υπεράσπισής του και στον δικαστή, ως ανεξάρτητη αρχή, τη λήψη της τελικής απόφασης, εισάγοντας το *κατηγορητικό* σύστημα στην ποινική διαδικασία το οποίο διέπεται από την αρχή της δημοσιότητας, την αρχή της προφορικότητας και της αντιδικίας. Βέβαια το εν θέματι σύστημα διακατέχεται από ορισμένες ατέλειες όπως η μερική ποινική καταστολή καθώς εξαρτάται από τη θέληση του παθόντα για την αναγγελία στις αρχές της παράνομης πράξης ιδίως στα κατ' έγκληση εγκλήματα αλλά και η παραπάνω προβολή ορισμένων υποθέσεων δημιουργούν περαιτέρω δημοσιότητα, με συνήθως ευεγερτικές συνέπειες για τον κατηγορούμενο καθώς ευαισθητοποιεί όλες τις κοινωνικές ομάδες και την κοινή γνώμη επιδρώντας όσο είναι εφικτό στην τελική κρίση. Αναγκαίο είναι να λεχθεί, πως εφαρμόζει τις αρχές του εξεταστικού συστήματος στο αρχικό μέρος της διαδικασίας ήτοι της λεγόμενης προδικασίας και αφορά σε όλες εκείνες τις απαιτούμενες ενέργειες για τη συλλογή αποδεικτικού υλικού για τη δίκη, στην οποία θα εφαρμοστεί το κατηγορητικό σύστημα με βασική καινοτομία το θεσμό του εισαγγελέα και του δημοσίου κατηγορού σε αμφότερα τα στάδια με πρωταγωνιστικό ρόλο, διότι στην ουσία καθοδηγούν το σώμα του δικαστηρίου σε συγκεκριμένα από το νόμο επιβαλλόμενα μέτρα ποινής⁵⁰.

Το σύγχρονο ποινικό μας σύστημα διέπεται από το σαφή διαχωρισμό των λειτουργιών του σε εκτελεστικό επίπεδο καθώς η έναρξη της ποινικής δίωξης και η επιβολή της ποινής αλλά και η έκδοση της τελικής απόφασης διενεργείται από διαφορετικά μέρη του συστήματος που παραπέμπει στο κατηγορητικό σύστημα εν αντιθέσει με το εξεταστικό όπου η ποινική δίωξη, η λήψη αποφάσεων και επιβολή ποινής συναρτούνταν από το ίδιο πρόσωπο, με βασική διαφορά τους τη δημοσιότητα, την προφορικότητα και την αντιδικία από τη μία πλευρά και τη μυστικότητα και τον έγγραφο τύπο της από την άλλη, σε ένα πλαίσιο από διαδοχικά στάδια-σκαλοπάτια για την ολοκλήρωσή της⁵¹.

⁵⁰ Ραφτόπουλος Δ.Π., *Μαθήματα ποινικής δικονομίας*, ό.π., 2004, σελ.21-23.

⁵¹ Τζανέττης Α., «Από το εξεταστικό στο κατηγορητικό σύστημα. Ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη των αρχών και στη διαμόρφωση των σταδίων της ποινικής δίκης» στο Κότσαλης Λ., Κιούπης Δ., *Ιστορία του Ποινικού Δικαίου και των Ποινικών Θεσμών*, εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτήνη 2007, σελ.403-404 και Καραγιαννάκος Γ. Ηλίας, *Ποινική Δικονομία*, γ' έκδοση, Ιδιωτική έκδοση, Αθήνα 2005, σελ.7.

2. ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ ΗΘΙΚΗΣ ΑΠΟΔΕΙΞΗΣ

Στο ισχύον σύστημα ηθικής απόδειξης, το οποίο κυριάρχησε των νομικών κανόνων απόδειξης περιλαμβάνονται πληθώρα στοιχείων με κοινό παρονομαστή την απεριόριστη χρήση αποδεικτικών μέσων, τη σχετικότητα των αποδεικτικών μέσων και την ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων⁵². Σύμφωνα με το Άρθρο 177 του Κ.Π.Δ., η Αρχή της ηθικής απόδειξης, οι δικαστές δεν είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν νομικούς κανόνες αποδείξεων, πρέπει όμως να αποφασίζουν κατά την πεποίθησή τους, ακολουθώντας τη φωνή της συνείδησής τους και οδηγούμενοι από την απροσωπώληπτη κρίση που προκύπτει από τις συζητήσεις και που αφορά την αλήθεια των πραγματικών γεγονότων, την αξιοπιστία των μαρτύρων και την αξία των άλλων αποδείξεων⁵³. Διακρίνεται λοιπόν η συνειδητή απόφαση και επιλογή του Δικαστή για την επιβολή της προσήκουσας ποινής βάσει λογικής εκτίμησης σε πλαίσιο αξιολόγησης και απόδειξης που να υπερβαίνει το υποκειμενικό στοιχείο και να καταλήγει με τα δεδομένα σε μια συγχρονική λογική ακολουθία που θα προασπίζει το συμφέρον και την εμπιστοσύνη των πολιτών σε αυτούς⁵⁴. Στο άρ.179 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας επιτρέπεται η χρήση κάθε είδους αποδεικτικού μέσου και το άρ.178 Κ.Π.Δ. συνίσταται στην αρχή του απεριορίστου των αποδεικτικών μέσων⁵⁵ τα οποία απαριθμούνται ενδεικτικά, με αποτέλεσμα να διακρίνουμε το εύρος εφαρμογής τους ακόμη και στη μαρτυρία διανοητικά ασθενών μαρτύρων καταδεικνύοντας τη χρήση οιοδήποτε στοιχείου ως αξιοποιήσιμου για τη δικαστική εκτίμηση εξαιρώντας στον κανόνα τη ρύθμιση ιδιωτικών σχέσεων καθώς αυτές υπάγονται στους αστικούς κανόνες⁵⁶.

Υπέρμαχος της αξίας των αποδεικτικών μέσων για το νομοθέτη ήταν η αρχή της σχετικότητας των αποδεικτικών μέσων η οποία βασιζόταν στη διεύρυνση του κύκλου των αποδείξεων για το σχηματισμό δικανικής πεποίθησης για τον δικαστή. Σημαίνουσα αξία διατηρεί η συγκεκριμένη αρχή για το καθήκον των ανακριτικών υπαλλήλων να συλλέγουν μακροσκοπικά και σε σταχυολογική ανάλυση όλα τα στοιχεία εκείνα που θα φανούν χρήσιμα ακόμα και στο ελάχιστο για την ανακάλυψη του δράστη⁵⁷. Η κατάληξη της ποινικής

⁵² Δαλακούρας Θ., *ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ, Βασικές έννοιες και θεσμοί της ποινικής δίκης*, ό.π., 2003, σελ.26.

⁵³ Κουράκης Ε.Νέστωρ, *‘Συμβολές στη μελέτη της ανακριτικής’*, Δεύτερη έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005, σελ. 22 και Καρατζά Λίλα, *4 ΚΩΔΙΚΕΣ συν 8, 27^η Έκδοση*, Νομική Βιβλιοθήκη 2008, σελ. 177.

⁵⁴ Δαλακούρας Θ., *ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ, Βασικές έννοιες και θεσμοί της ποινικής δίκης*, ό.π., 2003, σελ.28-29 και Ραφτόπουλος Δ.Π., *Μαθήματα ποινικής δικονομίας*, ό.π., 2004, σελ. 114.

⁵⁵ Στο ίδιο, σελ.32 και Καραγιαννάκος Γ. Ηλίας, *Ποινική Δικονομία*, ό.π., 2005, σελ.40-43.

⁵⁶ Στο ίδιο, σελ.27.

⁵⁷ Στο ίδιο, σελ.28.

διαδικασίας ορίζεται στη διαμόρφωση δικανικής πεποίθησης βάσει του συλλογισθέντος αποδεικτικού υλικού με την ανέλεγκτη εσωτερική βούληση του δικαστή όχι όμως σε βαθμό απεριορίστο και με αδιάκριτη έκδοση αποφάσεων που θα οδηγούν σε ολιστικά, άνευ ουσίας και μη εμπειριστατωμένα πορίσματα αλλά σε πεπιοθήσεις βασισμένες στη λογική, στην ακρίβεια και στην ορθή κρίση συναγόμενα από τα επαρκή και θεμελιώδη δεδομένα τα οποία οδηγούν σε συγκεκριμένες αποφάσεις χωρίς ιδιαίτερες παρεκκλίσεις και εμπόδια στην εκάστοτε διαμόρφωση τους⁵⁸.

⁵⁸ Στο ίδιο, σελ.29.

3. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΗΣ ΔΙΚΗΣ

Το δικαίωμα του ανθρώπου στην αξιοπρέπεια συναρτάται άμεσα με το δικαίωμα δίκαιης δίκης το οποίο αποτελεί συστατικό στοιχείο του κράτους δικαίου και αποτελεί εγγυητή της προστασίας της αξίας και των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ κατοχυρώνεται ρητά η αρχή της δίκαιης δίκης και διέπει την αστική αλλά και την ποινική δίκη διασφαλίζοντας την αποτελεσματική προστασία του ατόμου. Βασικές της προϋποθέσεις είναι η αρχή της δημοσιότητας, η ανεξαρτησία, αμεροληψία, η νόμιμη λειτουργία του δικαστηρίου, η εύλογη προθεσμία, το τεκμήριο της αθωότητας και η αρχή της δικαστικής ακρόασης διατυπώνοντας όπως είναι φανερό θεμελιώδη δικαιώματα του κατηγορουμένου τα οποία έχουν άμεση συνάφεια με τη περαιτέρω ανάλυση της παρούσας διπλωματικής εργασίας⁵⁹. Η ποινική διαδικασία αποτελεί πόλο έλξης άκρως επικίνδυνων καταστάσεων για τα θεμελιώδη δικαιώματα του ατόμου, εάν δεν υπήρχαν κάποιες αρχές που θα προστάτευαν τα μέρη της διαδικασίας αυτής και κατ' επέκταση έννοιες όπως η ελευθερία και η δημοκρατία μέσα σε μια ευνομούμενη κοινωνία σε άμεση συνάφεια με το Σύνταγμα για τη διασφάλιση των εμπλεκόμενων στην ποινική διαδικασία. Η σημασία των αρχών είναι διπλή και αφενός χρησιμεύουν για την πλήρωση των κενών του δικαίου σε όσες περιπτώσεις δεν προβλέπεται συγκεκριμένη νομοθετική ρύθμιση και αφετέρου χρησιμοποιούνται για την ορθή ερμηνευτική αντιμετώπιση των δικονομικών διατάξεων που δημιουργούν ερμηνευτικά προβλήματα⁶⁰.

Η αρχή της δίκαιης δίκης είναι ίσως και η βασικότερη για την προστασία βασικών και θεμελιωδών δικαιωμάτων του εκάστοτε εμπλεκόμενου στην ποινική διαδικασία και σε συνδυασμό με την αρχή του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας συντελούν στη διαμόρφωση και ολοκλήρωση του κοινωνικού ανθρωπισμού⁶¹.

Είναι, λοιπόν, προφανές ότι η αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας θα πρέπει να υποχωρεί έναντι της υπέρτερης συνταγματικής αρχής του σεβασμού και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου⁶². Με το άρθρο 20 παρ.1 του Συντάγματος κατοχυρώνεται η αρχή

⁵⁹ Αργυρόπουλος Χριστόφορος, *Η Δικαιότητα της Ποινικής Δίκης, Ποινικό Δίκαιο-Ελευθερία-Κράτος Δικαίου*, Τιμητικός Τόμος Γ.Α. Μαγκάκη, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1999, σελ. 431-433.

⁶⁰ Δαλακούρας Ι.Θεοχάρης, *ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ, Βασικές έννοιες και θεσμοί της Ποινικής Δίκης*, ό.π.,2003, σελ..44.

⁶¹ Δημητρόπουλος Γ.Ανδρέας, *Τα αμυντικά δικαιώματα του ανθρώπου και η μεταβολή της έννομης τάξης*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1981, σελ.129.

⁶² Καρράς Αργύριος, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1998, σελ.52.

της δικαστικής ακρόασης. Κατοχυρώνεται έτσι το δικαίωμα κάθε ανθρώπου να μπορεί να αναπτύξει ενώπιον των δικαστηρίων τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή τα συμφέροντα του, όπως ορίζει ο νόμος, πριν από την έκδοση της αντίστοιχης δικαστικής απόφασης ή την ενέργεια οποιασδήποτε δικονομικής πράξης, η οποία προσβάλλει τα δικαιώματα ή συμφέροντα του. Η αρχή, λοιπόν, της δίκαιης δίκης καταδεικνύει το τεκμήριο αθωότητας και βρίσκει νομοθετικό έρεισμα, αφενός στο άρθρο 6 παρ.1 εδ. α΄ της ΕΣΔΑ⁶³, σύμφωνα με το οποίο «κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα, όπως η υπόθεση του δικαστεί δίκαιως» αφετέρου δε στο άρθρο 14 παρ.1 εδ. β΄ του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα(ΔΣΑΠΔ⁶⁴), σύμφωνα με το οποίο «κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα η υπόθεση του να δικαστεί δίκαια». Κατά τη διάρκεια μιας υπόθεσης δίκαια ή έντιμα διεξάγεται μια δίκη, όταν τηρούνται τυπικά και ουσιαστικά τα δικαιώματα των διαδίκων και οι αντίστοιχες υποχρεώσεις των οργάνων απονομής της δικαιοσύνης ενώ παράλληλα εμπεδώνεται η εμπιστοσύνη των πολιτών στην ακεραιότητα και στην αντικειμενικότητα της διαδικασίας. Βέβαια, η αρχή αυτή έχει κυρίως πρακτική σημασία σε σχέση με τον τρόπο της διεξαγωγής της δίκης, τη στάση των δικαστών και ιδίως του διευθύνοντος τη συζήτηση και γενικά το ψυχολογικό κλίμα που θα διαμορφωθεί προς μία κατεύθυνση θετική ή αρνητική ανάλογα της κατάστασης που επικρατεί στο δικαστήριο δια του οποίου θα επηρεαστεί και η κρίση της υπόθεσης⁶⁵.

Εκφράζονται διάφορες απόψεις για το ότι από την αρχή της δίκαιης δίκης φαίνεται να πηγάζουν και κάποιες άλλες αρχές, όπως η υποχρέωση δικαιολόγησης των δικαστικών αποφάσεων όσο και το δικαίωμα κάθε ανθρώπου για την εκδίκαση της υποθέσεως του από ένα αμερόληπτο δικαστήριο. Επίσης, σύμφωνα με τη νομολογία των γερμανικών δικαστηρίων και κυρίως του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου, από την αρχή της δίκαιης δίκης απορρέουν τόσο το δικαίωμα του μάρτυρα όσο και το δικαίωμα του κατηγορουμένου να συμπαρίσταται συνήγορος κατά την εξέτασή του αλλά μόνο στην περίπτωση εκείνη που λαμβάνει την ιδιότητα του διαδίκου στην ποινική διαδικασία διότι σε διαφορετική περίπτωση ο μάρτυρας καταθέτει μόνος του χωρίς να παραβιάζει το Άρθρο 20 του Συντάγματος ήτοι το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης το οποίο έχει αναγνωριστεί ως γενική αρχή διοικητικού δικαίου από τη νομολογία του ΣΤΕ και κατοχυρώνεται στο ανωτέρω άρθρο και στο Άρθρο 6 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας. Σύμφωνα με τα παραπάνω πριν από κάθε ενέργεια ή μέτρο σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων συγκεκριμένου προσώπου, οι αρχές οφείλουν να καλούν τον ενδιαφερόμενο να εκφράσει τις απόψεις του γραπτά ή

⁶³ http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf σελ.9

⁶⁴ <http://www.nis.gr/npimages/docs/2462-97.pdf> σελ.11.

⁶⁵ Ανδρουλάκης Κ. Νικ, *Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης*, Δεύτερη έκδοση, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1994, σελ.30-32.

προφορικά ως προς τα σχετικά ζητήματα. Το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί να αποκλειστεί με νόμο. Σκοπός του είναι να περιορίσει τις αυθαιρεσίες της αρχής. Δηλαδή το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης έχει το πρόσωπο εναντίον του οποίου πρόκειται να επιβληθεί οποιοδήποτε καταναγκαστικό μέτρο από τη διοίκηση και ο μάρτυρας σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται να επιβαρυνθεί από την κατάθεση του⁶⁶.

Η αρχή της δίκαιης δίκης είναι βασική και απαραίτητη σε μια ευνομούμενη κοινωνία ως απαραίτητο μέσο προστασίας του πολίτη από όποια δικαστική και μη αυθαιρεσία εναντίον του. Κλείνοντας την επισκόπηση του δικαίου γενικότερα, γίνεται σαφές ότι η εξελικτική πορεία του ανθρώπου στον ποινικό χρόνο προσκρούει συνεχώς σε προβληματικές θεωρίες και πρακτικές δημιουργώντας την ανάγκη προσαρμογής του συστήματος για την καλύτερη μεταχείριση του παραβάτη αλλά και του εγκλήματος γενικότερα με παράλληλη εμβάθυνση στο γνωστικό αντικείμενο που εξετάζουμε ήτοι την ουσιώδη και ζωτική συμμετοχή, τη συμβολή και την ενεργή και μη μαρτυρία την οποία διεξοδικά θα αναλύσουμε στα παρακάτω κεφάλαια.

⁶⁶ Δαλακούρας Ι.Θεοχάρης, *ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ, Βασικές έννοιες και θεσμοί της Ποινικής Δίκης*, ό.π., 2003, σελ.56.

Β' ΜΕΡΟΣ

**Η ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΜΑΡΤΥΡΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ
ΕΠΙΠΕΔΟ**

Ι. Η ΕΝΝΟΙΑ, ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΜΑΡΤΥΡΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Ένα από τα «παραδοσιακά» αποδεικτικά μέσα, σημαίνουν για την ποινική δίκη, είναι οι μάρτυρες και αφορά στα πρόσωπα εκείνα που καλούνται να καταθέσουν γεγονότα ή περιστατικά σε σχέση με το αντικείμενο της δίκης, με τα οποία βρίσκονται σε ορισμένη ιστορική σχέση μεταξύ τους και η κατάθεσή τους αυτή ονομάζεται μαρτυρία⁶⁷. Στην εποχή της αρχαίας Αθήνας ο μάρτυρας συμμετείχε ενεργά στη δίκη με υποστηρικτικό ρόλο στο πρόσωπο που βοηθούσαν και όχι αποδεικτικό ως προς τα γεγονότα. Αργότερα, τον 4^ο αιώνα π.Χ. η μαρτυρική κατάθεση έχει υποχρεωτική θέση και θεωρείται προνόμιο του διαδίκου με κοινωνικές διακρίσεις στο δικαίωμα μαρτυρίας ήτοι οι ανήλικοι, οι γυναίκες, οι δούλοι, οι απελεύθεροι, οι μέτοικοι και οι άτιμοι δεν μπορούσαν να ασκήσουν το συγκεκριμένο δικαίωμα⁶⁸. Ένας έτερος ορισμός είναι ότι μάρτυρες είναι τα φυσικά εκείνα πρόσωπα που καλούνται ενώπιον του ανακριτικού υπαλλήλου ή του δικαστή, για να καταθέσουν ό,τι γνωρίζουν σχετικά με το αντικείμενο της ποινικής δίκης, ώστε να εξυπηρετήσουν το σκοπό της απόδειξης⁶⁹. Μάρτυρας είναι το πρόσωπο εκείνο που προσκαλείται να καταθέσει πραγματικά περιστατικά τα οποία γνωρίζει εξ ιδίας ανπλήψεως ή από διήγηση άλλων και τα οποία έχουν σχέση με το αντικείμενο της αποδείξεως. Μάρτυρας μπορεί να είναι κάθε φυσικό πρόσωπο, αδιακρίτως φύλου, ηλικίας, διανοητικής καταστάσεως, υπηκοότητας κλπ, το οποίο αντιλήφθηκε δια των ιδίων αισθήσεων ή εκ διηγήσεως άλλων πραγματικό περιστατικό και το οποίο έχει σχέση με την διερευνούμενη υπόθεση. Ως μάρτυρες νοούνται τα πρόσωπα εκείνα που καλούνται να καταθέσουν γεγονότα ή περιστατικά που αφορούν στην ανακρινόμενη ή δικαζόμενη υπόθεση, με τα οποία βρίσκονται σε ορισμένη ιστορική σχέση⁷⁰. Η έλλειψη εμπιστοσύνης προς τους μάρτυρες στην ποινική δίκη οφείλεται στο γεγονός ότι η ειλικρίνεια μιας μαρτυρίας εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, οι

⁶⁷ Δαλακούρας Θεοχάρης., *ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ, Βασικές έννοιες και θεσμοί της ποινικής δίκης, ό.π., 2003, σελ.67.*

⁶⁸ Μαγνήσαλη Σοφία-Αδάμ, *Η απονομή της δικαιοσύνης στην αρχαία Αθήνα, ό.π., 2008, σελ.166.*

⁶⁹ Ραφτόπουλος Δ.Παναγιώτης., *Μαθήματα ποινικής δικονομίας, ό.π.,2004, σελ. 132.*

⁷⁰ Δαλακούρας Θεοχάρης, *ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ, Βασικές έννοιες και θεσμοί της ποινικής δίκης, ό.π.,2003, σελ.67 και Καρράς Αργύριος. , Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Γ έκδ., Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα 2007, Αθήνα σελ. 468.*

οποίοι επενεργούν στο άτομο, με αποτέλεσμα η μαρτυρική κατάθεση να εμπεριέχει συνήθως πολλά σφάλματα⁷¹.

Η δια μαρτύρων απόδειξις, λόγω του προσωπικού της χαρακτήρα, έχει ιδιαίτερη σημασία και αποτελεί το συνηθέστερο μέσο απόδειξης αν και η αξία της αμφισβητείται τόσο λόγω των διαπιστούμενων προθέσεων ψευδομαρτυριών όσο και λόγω της πλάνης στην οποία υποπίπτουν οι μάρτυρες. Το προσήκον της μαρτυρίας συνιστά δημόσια υποχρέωση για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης⁷². Ο δημόσιος χαρακτήρας της μαρτυρίας αποτυπώνει επομένως την επιλογή του νομοθέτη να αξιοποιήσει πάση θυσία τις πληροφορίες ορισμένων προσώπων για γεγονότα που ανπλήφθηκαν με τις αισθήσεις τους, για γεγονότα δηλαδή που μπορεί να αποτελέσουν σημαντική βάση για τη θεμελίωση της δικαστικής κρίσης⁷³. Στην ελληνική νομολογία ο μάρτυρας έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στο δικαστήριο.

⁷¹ Ζησιάδη Β., *Η ψυχολογική θεώρηση της ποινικής δίκης*, Δ' έκδοση, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα, 2006, σελ. 110.

⁷² <http://users.sch.gr/efstratiou/ANAKRISI/anakrisi.pdf> σελ. 12.

⁷³ Δαλακούρας Θεοχάρης, *ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ, Βασικές έννοιες και θεσμοί της ποινικής δίκης, ό.π.*, 2003, σελ. 68.

2. ΟΙ ΕΠΙΜΑΧΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ Κ.Π.Δ. ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

Οι μάρτυρες εξετάζονται ενόρκως σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και η μη εμφάνιση ή η άρνηση κατάθεσης του μάρτυρα χωρίς εύλογη αιτία αποτελεί πλημμέλημα. Εύλογη αιτία θεωρείται και η συγγένεια του διωκόμενου με το μάρτυρα σε ευθεία γραμμή ή έως και το δεύτερο βαθμό σε πλάγια γραμμή. Σε ιδιαίτερες περιπτώσεις είναι δυνατόν να μην εξεταστεί κάποιος μάρτυρας από το δικαστήριο όταν βρίσκεται σε τέτοια διανοητική κατάσταση ώστε να μην είναι σε θέση να παραστήσει τα γεγονότα όπως έχουν συμβεί πραγματικά. Ακόμη, με ποινή ακυρότητας της διαδικασίας δεν εξετάζονται ως μάρτυρες στο ακροατήριο: α) όσοι άσκησαν εισαγγελικά ή ανακριτικά καθήκοντα ή έργα γραμματέα της ανάκρισης στην ίδια υπόθεση β) όσοι κηρύχθηκαν ένοχοι για την πράξη που εκδικάζεται, και αν ακόμα δεν τους επιβλήθηκε ποινή. Στην περίπτωση που ο μάρτυρας έχει συζυγική σχέση ή είναι συγγενής εξ αίματος του κατηγορουμένου έως και το δεύτερο βαθμό έχει δικαίωμα να αρνηθεί τη μαρτυρία του και στην προδικασία και στο ακροατήριο. Η διάταξη εφαρμόζεται και όταν μόνο ένας από τους κατηγορουμένους που μαζί δικάζονται έχει την παραπάνω σχέση με το μάρτυρα. Στην περίπτωση του ανήλικου κατηγορούμενου, η μαρτυρία των συγγενών είναι υποχρεωτική. Στη συνέχεια θα αναφερθώ στον ενδεδειγμένο τρόπο εξέτασης μαρτύρων σύμφωνα με τις ρήσεις του Κ.Π.Δ. χωρίς βέβαια να εφαρμόζεται στην αστυνομική και ανακριτική πρακτική σε απόλυτο βαθμό. Κατά τη διενέργεια ενόρκων ή άτυπων διοικητικών ανακρίσεων είτε από ανακριτικούς υπαλλήλους είτε από ανακριτές που ορίζονται οφείλεται για την ορθή τήρηση της διαδικασίας οι ερωτήσεις που τους γίνονται να έχουν στόχο την εξακρίβωση της αληθινής ενέργειας συγκεκριμένων γεγονότων και να αποφεύγεται η λήψη αξιολογικών κρίσεων από τους εξεταζόμενους είτε για τα πρόσωπα είτε για τα γεγονότα της υπό διερεύνηση υπόθεσης. Οι ερωτήσεις θα πρέπει να τίθενται με τέτοιο τρόπο που να κατευθύνουν στην εξακρίβωση του τόπου, χρόνου και λοιπών συνθηκών του εκάστοτε γεγονότος. Επίσης, πρέπει να αποφεύγονται ερωτήσεις των οποίων η απάντηση θα αποτελούσε μία γενική και μόνο επιβεβαίωση των καταγγελλομένων. Ο μάρτυρας εξετάζεται σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 239 Κ.Π.Δ., και δεν του απευθύνονται ερωτήσεις για προσωπικές κρίσεις παρά μόνο όταν αυτές συνδέονται αναπόσπαστα με τα γεγονότα που καταθέτει ενώ δεν απομακρύνεται από το θέμα, δεν πρέπει να διακόπτεται και απευθύνονται ερωτήσεις αφού τελειώσει την κατάθεσή του και αν είναι αναγκαία η συμπλήρωσή της χωρίς να είναι υποχρεωμένος να καταθέσει περιστατικά από τα οποία θα μπορούσε να προκύψει η ενοχή του για αξιόποινη πράξη⁷⁴.

⁷⁴ Καρατζά Λίλα, 4 ΚΩΔΙΚΕΣ συν 8, ό.π., 2008, σελ. 757-765 για όλα τα άρθρα που αφορούν στους μάρτυρες, Δαλακούρας Θ. Ποινική Δικονομία – Βασικές έννοιες και θεσμοί της ποινικής δίκης, ό.π., 2003, σελ. 68-83,

3. Η ΑΜΕΣΗ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΑ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ

Κατηγορούμενος είναι κατά το άρ. 72 ΚΠΔ εκείνος εναντίον του οποίου ο εισαγγελέας άσκησε ρητά την ποινική δίωξη ή εκείνος στον οποίο σε οποιοδήποτε στάδιο της ανάκρισης αποδίδεται η αξιόποινη πράξη. Ο κατηγορούμενος δικαιούται κατά τη διάρκεια της πειθαρχικής ανάκρισης και της ένορκης διοικητικής εξέτασης και μέχρι το τέλος της εξέτασής του να ζητήσει εγγράφως την εξέταση μαρτύρων. Ο ανακριτής υποχρεούται να εξετάσει πέντε τουλάχιστον από τους προτεινόμενους μάρτυρες πράγμα που καταδεικνύει την έντονη παρουσία και σημασία του μάρτυρα και την άμεση σχέση που έχει με τον κατηγορούμενο. Το δικαίωμα στην εξέταση μαρτύρων συνιστά ειδικότερη πτυχή του δικαιώματος ακρόασης. Η αρχή αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος⁷⁵ και αποτυπώνει την δυνατότητα του κατηγορούμενου να αναπτύξει ενώπιον του Δικαστηρίου, πριν την έκδοση δικαστικής απόφασης ή την διενέργεια βλαπτικής για τα συμφέροντά του πράξης, τις απόψεις του για κάθε νομικό ή πραγματικό ζήτημα και για κάθε προσαγόμενο αποδεικτικό μέσο⁷⁶. Το άρθρο 6 παρ. 3δ της ΕΣΔΑ⁷⁷ κατοχυρώνει το δικαίωμα κάθε κατηγορουμένου να εξετάσει ή να ζητήσει να εξετασθούν οι μάρτυρες κατηγορίας καθώς και να επιτύχει την κλήση και εξέταση μαρτύρων υπεράσπισης με τους ίδιους όρους που εξετάζονται και οι μάρτυρες κατηγορίας. Το δικαίωμα επίσης προβλέπεται και στο άρθρο 14 παρ. 3ε του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα⁷⁸, το οποίο ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με το Ν. 2462/1997⁷⁹.

Όσον αφορά το εσωτερικό μας δίκαιο, αφενός το δικαίωμα εξέτασης του μάρτυρα στην κυρία διαδικασία έχει προβλεφθεί στα άρθρα 333 παρ. 2, 357 παρ. 3 και 358 του Κ.Π.Δ.⁸⁰ και αφετέρου η ΕΣΔΑ έχει ούτως ή άλλως την υπερνομοθετική ισχύ που επιφυλάσσει το Σύνταγμα μέσω του άρθρου 28 παρ. 1, στις διεθνείς συμβάσεις που έχουν κυρωθεί με νόμο, έχουν τεθεί σε ισχύ και επομένως συνιστούν αναπόσπαστο τμήμα του εσωτερικού μας δικαίου.

Ραφτόπουλος Δ.Π., *Μαθήματα ποινικής δικονομίας*, ό.π., 2004, σελ. 133-146 και σχετικά με τις εξαιρέσεις μαρτύρων που θα αναφερθώ και παρακάτω Δαλακούρας Θ., *ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ, Βασικές έννοιες και θεσμοί της ποινικής δίκης*, ό.π., 2003, σελ.30.

⁷⁵ Καρατζά Λίλα, *4 ΚΩΔΙΚΕΣ συν 8*, ό.π., 2008, σελ.910 και 914.

⁷⁶ Καρράς Αργύριος, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, ό.π., 2007, σελ. 53 επ.

⁷⁷ http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf σελ.7.

⁷⁸ <http://www.nis.gr/npimages/docs/2462-97.pdf> σελ.13.

⁷⁹ <http://www.nis.gr/npimages/docs/2462-97.pdf> σελ.11.

⁸⁰ Καρατζά Λίλα, *4 ΚΩΔΙΚΕΣ συν 8*, ό.π., 2008, σελ.802 και 810

Το δικαίωμα ακρόασης αξιοποιείται από τον κατηγορούμενο στην ποινική δίκη, παρέχοντάς του τη δυνατότητα να συμμετέχει ενεργά στην ακροαματική διαδικασία και να επηρεάζει ουσιαδώς και ενεργητικά το αποτέλεσμα της δίκης⁸¹. Καταρχήν, φορέας του δικαιώματος είναι κάθε πρόσωπο στο οποίο απευθύνθηκε επίσημα η μομφή περί διάπραξης ενός ποινικού αδικήματος⁸². Η έννοια του μάρτυρα κατηγορίας κατά πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ είναι αυτόνομη έννοια και μπορεί να περιλαμβάνει ακόμη και πρόσωπα που κατά το εκάστοτε εθνικό δίκαιο δεν θεωρούνται μάρτυρες.

Εξίσου σημαντική είναι η μαρτυρία του συγκατηγορουμένου αλλά δεν είναι αρκετή για την καταδίκη του κατηγορουμένου. Εν τούτοις, αποτελεί ιδιαίτερα προβληματική περιοχή στην ποινική δίκη. Στην προδικασία αλλά και στην κύρια διαδικασία οι μάρτυρες εξετάζονται ο καθένας χωριστά και επιτρέπεται, όταν αυτό είναι αναγκαίο, να εξετάζονται κατ' αντιπαράσταση προς τον κατηγορούμενο ή άλλο μάρτυρα με αποτέλεσμα τη διασταύρωση των γεγονότων και την εξαγωγή συμπερασμάτων που δύνανται να αποβούν ιδιαιτέρως χρήσιμα στη διαλεύκανση της υπόθεσης με άλλοτε θετικό και άλλοτε αρνητικό περιεχόμενο για τον κατηγορούμενο⁸³. Στην έννοια του μάρτυρα κατηγορίας το ΕΔΔΑ περιλαμβάνει σταθερά και τον συγκατηγορούμενο. Η άσκηση του δικαιώματος εξέτασης ικανοποιείται με την υποβολή απευθείας ερωτήσεων στον μάρτυρα κατηγορίας έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η δυνατότητα στον κατηγορούμενο να αντιπαρατεθεί άμεσα με τον μάρτυρα. Κατά την απολογία του κατηγορουμένου συμπαρασύρονται με αυτόν και έτερα πρόσωπα που έχουν ενεργήσει παράνομες πράξεις ή παραλείψεις και δικάζονται ταυτόχρονα για το ίδιο έγκλημα αλλά και τα πρόσωπα εκείνα που τους έχει αποδοθεί η εγκληματική πράξη με διαφορετικό χρόνο εκδίκασης και είναι οι συγκατηγορούμενοι του. Στη δικαστηριακή πρακτική ο συγκατηγορούμενος παρουσιάζεται με την ουσιαστική του έννοια και αποκτά την ιδιότητα του μάρτυρα όταν του δημιουργείται ο φόβος της ποινής ένεκα της συμμετοχής του σε όρους εσωτερικής σύνδεσης με το υπό εξέταση έγκλημα. Η προβληματική περιοχή συνίσταται στην αποδοχή της νομολογίας της εξέτασης του συγκατηγορουμένου με την ιδιότητα του μάρτυρα. Σύμφωνα με την τυπική έννοια του συγκατηγορουμένου ήτοι την ταυτόχρονη εκδίκαση της πράξης δεν υφίσταται η ιδιότητά του ως μάρτυρας καθώς έρχεται σε αντίθεση με βασικές

⁸¹ Τζαννετής Αριστομένης, *Το δικαίωμα εξέτασης μαρτύρων κατηγορίας κατά το άρθρο 6 παρ. 3δ ΕΣΔΑ*, Ποινικά Χρονικά ΝΗ/2008, 394 επ.

⁸² Χριστόπουλος Παναγιώτης, *Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει μάρτυρες κατηγορίας κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 3δ ΕΣΔΑ*, Ποινική Δικαιοσύνη 11/2009, 1283 επ.

⁸³ Κωστάρας Π. Αλέξανδρος, *Η ενοχοποίηση του κατηγορουμένου από τον συγκατηγορούμενό του, Συμβολή και εφαρμογή του άρθρου 211 Α.Κ.Π.Δ.*, Ποινικά Χρονικά, Τόμος ΝΑ/2001, Δίκαιο και Οικονομία, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 769 και Ραφτόπουλος Δ.Π., *Μαθήματα ποινικής δικονομίας*, ό.π., 2004, σελ.198-200.

οικονομικές διατάξεις, όπως για παράδειγμα η υποχρέωση κατάθεσης του μάρτυρα κατά το άρθρο 223 παρ. 4 Κ.Π.Δ. και η υποχρέωση όρκισης του άρθρου 218 παρ. 1 Κ.Π.Δ. ενώ οι αντίστοιχες υποχρεώσεις δεν ισχύουν στην περίπτωση του κατηγορουμένου. Στην ουσιαστική έννοια που αναφέραμε παραπάνω επιτρέπεται η ξεχωριστή εκδίκαση της υπόθεσης αλλά δεν δικαιολογείται η εξέτασή του ως μάρτυρας και η συμβολή του στην ενοχοποίηση του κατηγορουμένου καθώς η λύση προβλέπεται από τον νομοθέτη στο άρθρο 211 στ.β' και 211^Α του Κ.Π.Δ. με ποινή ακυρότητας της διαδικασίας για εκείνους που εξετάζονται ως μάρτυρες ενώ κηρύχθηκαν ένοχοι για την αξιόποινη πράξη ακόμη και αν δεν τους επιβλήθηκε ποινή αλλά και τον αποκλεισμό γενικότερα της μαρτυρικής κατάθεσης συγκατηγορουμένου ως μοναδικού αξιοποιήσιμου αποδεικτικού μέσου με ρητή πρόβλεψη στο ν.2408/1996 και παραδοχή της ασυμβίβαστης διπλής ιδιότητας ως μη παραδεκτής. Η άμεση ενοχοποίηση του κατηγορουμένου πραγματοποιείται κατά τη διενέργεια της συνεκδίκασης των κατηγορουμένων μέσω της διαλεκτικής σύγκρουσης που θα αναπτυχθεί μεταξύ τους πράγμα το οποίο θα βοηθήσει και τον Δικαστή για περαιτέρω αξιολόγηση και διαμόρφωση της δικανικής του πεποίθησης⁸⁴. Στην περίπτωση του εξ' ακοής μάρτυρα δημιουργούνται πληθώρα προβλημάτων για τη στοιχειοθέτηση κατηγορίας καθώς δεν γίνεται να αξιοποιηθεί η συγκεκριμένη μαρτυρία καθώς έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 224 Κ.Π.Δ. διότι ο μάρτυρας δεν κατονομάζει την πηγή των πληροφοριών του, εάν ο συγκατηγορούμενος που μετέφερε τα ενοχοποιητικά στοιχεία στον εξ' ακοής μάρτυρα αθωώθηκε αυτομάτως, η κατάθεση του μάρτυρα που είναι ήδη συνοδευόμενη από ελεύθερες κρίσεις και απόψεις δεν μπορεί από μόνη να στοιχειοθετήσει καταδίκη. Αλλά και αν κριθεί ένοχος υφίσταται το άρθρο 211 στ.β' το οποίο συνιστά ότι η απαγόρευση μαρτυρίας δεν καταλαμβάνει μόνο τον συγκατηγορούμενο αλλά και τον εξ' ακοής μάρτυρα με γενική πάντα αξιολόγηση από τον δικαστή, της κατάθεσής του καθώς είναι πιθανόν να εμπεριέχει προσωπικές απόψεις και εκτιμήσεις για τα γεγονότα καθιστώντας την απόλυτα αξιοποιήσιμη⁸⁵.

Σύμφωνα με νομολογία του Αρείου Πάγου(Α.Π. 386/1949 και 252/1950) η προηγούμενη κατάθεση του κατηγορουμένου η οποία λαμβάνεται κατά την αστυνομική προανάκριση άνευ εισαγγελικής παραγγελίας κατά το άρθρο 243 παρ. 2, ιδίως σε περιπτώσεις αυτοφώρων εγκλημάτων ανωμοτί, όπου απαγγέλλεται από το ίδιο το όργανο η κατηγορία στο τέλος συνοδευόμενο από την απολογία και συνδέεται εκείνη τη στιγμή ο μέχρι πρότινος ύποπτος με το άρθρο 72 του ΚΠΔ και αποκτά την ιδιότητα του κατηγορουμένου σε οποιοδήποτε

⁸⁴ Κωστάρας Π. Αλέξανδρος, *Η ενοχοποίηση του κατηγορουμένου από τον συγκατηγορούμενό του, Συμβολή και εφαρμογή του άρθρου 211 Α Κ.Π.Δ.*, ό.π., 2001, σελ. 771-773

⁸⁵ Στο ίδιο, σσ. 773-774.

στάδιο της διαδικασίας του αποδίδεται η αξιόποινη πράξη. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, υποδηλώνεται ότι στην αρχή εξετάστηκε ως μάρτυρας ελλείπει πληρότητας στοιχείων και εν συνεχεία εξετάστηκε ως κατηγορούμενος χωρίς ακυρότητα της διαδικασίας. Υφίσταται η σχετική ακυρότητα όταν λαμβάνεται μαρτυρική κατάθεση προσώπου ύποπτου αξιόποινης για την οποία γίνεται η προκαταρκτική εξέταση κατά το άρθρο 31 παρ 2 Κ.Π.Δ. ενώ για την προανάκριση δεν υφίσταται σχετική διάταξη. Συνεπώς, η πρόνοια του νομοθέτη αποσκοπεί στην προστασία του μάρτυρα στην αρχική του μορφή στη διαδικασία και αργότερα κατηγορουμένου πλέον που ίσως είχε καταθέσει επιβαρυντικά για τον εαυτό του στοιχεία τα οποία δεν θα κατέθετε αν εξεταζόταν με τα δικαιώματα του κατηγορουμένου με την απαραίτητη παράσταση με συνήγορο ο οποίος θα τον συνέδραμε στην αντιμετώπιση της κατηγορίας, κυρίως σε προανακριτικό επίπεδο⁸⁶. Εν τέλει το επίμαχο άρθρο συντελεί στην παρακίνηση του δικαστή να προσπαθεί να τεκμηριώσει όσο το δυνατόν καλύτερα το σχηματισμό δίκαιης κρίσης και παράλληλα να αποδεχτεί ως ήπιο αποδεικτικό μέσο την εν θέματι κατάθεση κρίνοντάς την ελεύθερα χωρίς όμως να αποτελεί μοναδικό αποδεικτικό έρεισμα μιας καταδίκης

Ανάλογα με την κατηγορία των μαρτύρων, η αιτιολόγηση αυτών των αποκλίσεων είναι διαφορετική. Η κατάληξη όμως της κάθε υπόθεσης εναπόκειται στο δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορούμενου και στην αρχή της δίκαιης δίκης.

⁸⁶ Καρράς Αργύριος, *Ποινικό δικονομικό δίκαιο*, ό.π., 2007, σελ.284.

II. ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

1. ΟΙ ΕΞ' ΑΚΟΗΣ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

Οι συγκεκριμένοι μάρτυρες συνίστανται στη διήγηση του εκάστοτε περιστατικού ήτοι να καταθέτουν όσα πληροφορήθηκαν από τρίτο πρόσωπο το οποίο είτε είναι ένας άμεσος μάρτυρας είτε είναι το ίδιο το θύμα της παράνομης πράξης. Συνεπώς, η συγκεκριμένη περίπτωση μαρτυρίας διακατέχεται από μια δευτερογενή πληροφόρηση εν αντιθέσει με τον άμεσο μάρτυρα⁸⁷. Το περιεχόμενο της κατάθεσής του προέρχεται από άλλη πηγή και η αδυναμία του αυτή να έχει αυτοπρόσωπη αντίληψη του περιστατικού τον χαρακτηρίζει κατωτέρου ποιότητας μάρτυρα καθώς αλλοιώνει κατά το δοκούν τα πραγματικά περιστατικά που συνθέτουν το γεγονός.

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει ιδίως αστυνομικούς, οι οποίοι έχουν διεισδύσει σε χώρους του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και μάρτυρες-πληροφοριοδότες, οι οποίοι βάσει των πληροφοριών που παρείχαν στις αρχές βρίσκονται υπό ειδικό καθεστώς προστασίας. Στις περιπτώσεις αυτές ο διεισδύων καλύπτεται ακόμη και ενώπιον του δικαστηρίου για ευνόητους λόγους για τους οποίους θα ακολουθήσει διεξοδική ανάλυση στη συνέχεια, πλην όμως δημιουργούν κενό αξιοπιστίας λόγω σχετικής αμφισβήτησης των κινήτρων τους και προφανή έλλειψη ολοκληρωμένης και αντικειμενικής άποψης επί της υπόθεσης εν γένει αλλά με αντιστοίχως θετικά στοιχεία καθώς συμβάλλει με την ανωνυμία, την απουσία και την προθυμία του στην ανακάλυψη της αλήθειας⁸⁸. Βέβαια εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του δικαστή η αξιολόγησή του, ένεκα της λανθάνουσας ίσως πληροφόρησης που παρέχει σε αντίθεση με τον αρχικό μάρτυρα.

Παρολαυτά, η συγκεκριμένη κατηγορία μαρτύρων στη σύγχρονη εποχή είναι απόλυτα αξιοποιήσιμη και αναγκαία καθώς η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η εξέλιξη της κοινωνίας συνδυάζεται με την αντίστοιχη εξέλιξη του οργανωμένου εγκλήματος. Στη μάχη κατά του Ο.Ε. οι αρχές προέβησαν στη δημιουργία ενός δικτύου πληροφοριοδοτών οι οποίοι, για λόγους αυτοπροστασίας, δεν εμφανίζονται στο δικαστήριο οι ίδιοι αλλά ένας τρίτος, κυρίως αστυνομικός, ο οποίος καταθέτει όσα οι ίδιοι του μετέφεραν προστατεύοντας την ταυτότητά τους και παράλληλα τη σωματική τους ακεραιότητα λόγω της χρησιμότητάς τους η οποία δεν χωρεί περιθώρια έκθεσής τους. Το σύνολο των κινδύνων αυτών σε συνδυασμό με την

⁸⁷ Τσαγκαράκη Ειρήνη, *Ο μάρτυρας εξ ακοής στην ποινική δίκη*, Ποινική Δικαιοσύνη 6/2010, Justice Act του 1988, με την αντίστοιχη του 2003, σελ. 719 επ.

⁸⁸ Βαθιώτης Κωνσταντίνος, *Η προστασία μαρτύρων κατά το άρθρο 6 του νόμου 2928/2001*, ό.π., σελ. 1045 - 1053.

δυσκολία ελέγχου της αξιοπιστίας του ανώνυμου πληροφοριοδότη στο περιεχόμενο της κατάθεσής του, δημιουργεί μία έριδα δικαιοσύνης ανάμεσα στο Κράτος και τους πολίτες, ακόμα και τους παραβατικούς, αλλά και με την προστασία βασικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου που θα αναλυθούν περαιτέρω σε επόμενη υποκεφάλαιο⁸⁹. Ο «εξ ακοής» μάρτυρας αποτελούσε πάντοτε ένα από τα πιο επισφαλή αποδεικτικά μέσα. Η «εξ ακοής» μαρτυρία γίνεται, πάντως, δικονομικά ανεκτή όταν είναι αναπόφευκτη, στην περίπτωση δηλαδή κατά την οποία δεν είναι εφικτή η κλήτευση του μάρτυρα που αντιλήφθηκε αμέσως και προσωπικώς τα περιστατικά είτε από πραγματική είτε από νομική αιτία (π.χ. λόγω θανάτου, μετανάστευσης ή κάποιου άλλου παρόμοιου λόγου)⁹⁰. Μια ειδική μορφή «εξ ακοής» μαρτυρίας, που παρουσιάζει επιπρόσθετα *προβλήματα* στο ζήτημα της αξιοπιστίας της, αποτελούν οι μαρτυρικές καταθέσεις των αστυνομικών οι οποίοι καταθέτουν όσα γνωρίζουν σχετικά με την εκάστοτε υπόθεση αλλά σύμφωνα με το άρθρο 224 παρ. 1 ΚΠΔ οφείλουν να αποκαλύπτουν πώς έμαθαν το περιεχόμενο της κατάθεσής τους και δεν αποκαλύπτουν την πηγή τους επικαλούμενοι το υπηρεσιακό απόρρητο καθώς δεν επιθυμούν να εκθέσουν τον πληροφοριοδότη τους με συνέπεια την προβληματική που δημιουργείται περί αξιοπιστίας των εν θέματι καταθέσεων διότι από τη μία πλευρά επιχειρείται η προστασία του μάρτυρα και από την άλλη η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου⁹¹. Υποστηρίζεται, λοιπόν, ότι σε περίπτωση που ο «εξ ακοής» μάρτυρας αστυνομικός δεν αποκαλύπτει την πηγή των πληροφοριών του, προκαλείται απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας κατά το άρθρο 171 παρ. 1 περ. δ' ΚΠΔ, διότι ο κατηγορούμενος δεν είναι σε θέση να ελέγξει και να κρίνει την αξιοπιστία του πληροφοριοδότη ασκώντας τα δικαιώματα υπεράσπισής του, τα οποία του παρέχονται από τα άρθρα 357 παρ. 3, 358 ΚΠΔ, 6 παρ. 3 στοιχ. δ' ΕΣΔΑ και 14 παρ. 3 στοιχ. ε' Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΟΗΕ) όπως κυρώθηκε με το Ν.2462/1997 (ΦΕΚ Α' 25/26.2.97) (ΔΣΑΠΔ)⁹².

⁸⁹ Ανδρουλάκης Νικόλαος, *Κριτήρια της δίκαιης ποινικής δίκης*. Κατά το άρθρο 6 παρ. 3δ της ΕΣΔΑ, Δίκαιο & Οικονομία - Π. Ν. Σάκκουλας, 2000, σελ. 59-61 και Κωνσταντινίδης Άγγελος, «*Το πρόβλημα των «εξ ακοής μαρτύρων»*», Ποινικά Χρονικά ΜΣΤ, Τεύχος Αυγούστου - Σεπτεμβρίου 1996 σελ. 1174-1175.

⁹⁰ Καραγιαννάκος Γ. Ηλίας, *Ποινική Δικονομία*, ό.π., 2005, σελ.110-112.

⁹¹ Δημάκης Αλέξανδρος, *Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την αστυνομική παγίδευση και οι συνέπειες για την ελληνική νομολογία*, σε Προσφορά Τιμής στην Α. Ψαρούδα-Μπενάκη, «Ποινικές Επιστήμες, Θεωρία και Πράξη», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2008, 601 επ. και σελ. 791 επ.

⁹² Καρράς Αργύριος, *Κριτική επισκόπηση της ποινικής δικονομικής νομολογίας του Αρείου Πάγου του έτους 1997*, σε Ποινικά Χρονικά ΜΗ' (1998), σελ.573 επ. και <http://www.nis.gr/npimages/docs/2462-97.pdf>

Η πολιτεία οφείλει να παρέχει προστασία και ασφάλεια στους μάρτυρες που βρίσκονται σε κίνδυνο με αποδοχή, αναλόγως της περίπτωσης, των ανωτέρω καταθέσεων προκειμένου να εξασφαλίσει τόσο τα δικαιώματα του κατηγορουμένου με παράλληλη συνεκτίμηση του νομοθέτη για την εκτιμώμενη κρίση για την αξιολόγηση καταθέσεων που να διαφυλάσσουν τη λειτουργία και την ορθή απονομή της δικαιοσύνης.

2. Ο ΠΡΟΒΟΚΑΤΟΡΑΣ ΗΘΙΚΟΣ ΑΥΤΟΥΡΓΟΣ

Σημαίνουν επίσης είδος μάρτυρα είναι ο ανώνυμος πληροφοριοδότης όπως προαναφέρθηκε αλλά και ο *agent provocateur*, ο οποίος προκαλεί στο δράστη την απόφαση για την τέλεση του εγκλήματος με σκοπό να τον συλλάβει και είναι κατά βάση αστυνομικός στις περισσότερες περιπτώσεις. Βέβαια δημιουργούνται αρκετές αντιδράσεις στην τελευταία κατηγορία σχετικά με τη νομιμότητα της δράσης του καθώς υφίσταται σχετική ποινή στον Ποινικό Κώδικα, στο άρ. 46 παρ. 2, με τη μορφή της ηθικής αυτουργίας κάτι που έρχεται σε συγκρουσιακό καθεστώς στη σχέση πολίτη, Κράτους και ασφάλειας⁹³. Η κοινή γραμμή λοιπόν Πολιτείας και κοινωνίας εφάπτεται στον ποινικό χαρακτηρισμό της εν θέματι πράξης λόγω ασυμβίβαστου μάρτυρα και τεχνηέντως δράστη, ιδίως αστυνομικού οργάνου⁹⁴, με παρούσα πάντα την *altera pars* η οποία υποστηρίζει την αξιοποίηση της τακτικής αυτής καθοδηγούμενη από την ορθολογικότητα, τη νομιμότητα και την αναλογικότητα⁹⁵.

Ο συγκεκριμένος όρος έχει τις ρίζες του στη Γαλλία, όταν οι αστυνομικοί της εποχής, οι λεγόμενοι *agents (de police) provocateurs*, εκμεταλλευόμενοι την εμπιστοσύνη που τους έδειχναν ύποπτα ή και απλώς ανεπιθύμητα στην πολιτική ηγεσία πρόσωπα τους κατέδιδαν με αποτέλεσμα να αποκαλύπτονται τα σχέδια των προσώπων αυτών και να εκτίθενται στην κοινωνία και στο κράτος γενικότερα. Αργότερα τον 19ο αιώνα, όταν κατά το κυρίαρχο πνεύμα του φιλελευθερισμού, οι απλές υποψίες ή και η έκφραση του αντιπολιτευτικού φρονήματος δεν αρκούσαν πλέον για την ποινική δίωξη, οι αστυνομικοί που δρούσαν με μυστικό τρόπο εγκατέλειψαν την παθητική παρακολούθηση των ύποπτων και δραστηριοποιήθηκαν ενεργά προς την κατεύθυνση της προκλήσεως των αξιόποινων πράξεων, κατά την επιχείρηση των οποίων επενέβαιναν και συλλάμβαναν τους επίδοξους δράστες⁹⁶.

Οι πράξεις των αστυνομικών υπαλλήλων που ενεργούν ως *agents provocateurs* δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα όρια της επιτρεπόμενης κεκαλυμμένης δράσης τους, γιατί διαφορετικά επέρχεται παραβίαση της αρχής της δίκαιης δίκης. Η σύγχρονη αστυνομική πρακτική εναπόκειται σε μια πραγματικότητα που δημιουργεί την ανάγκη αντίστοιχων μεθόδων για την αποτελεσματικότερη καταστολή εκείνων των εγκλημάτων που βαρύνουν την κοινωνία μας, ιδίως για υποθέσεις Ο.Ε. με απόλυτη εφαρμογή στις περιπτώσεις της καταπολέμησης της μασπίγας των ημερών μας, τα ναρκωτικά.

⁹³ Κωνσταντινίδης Άγγελος, *Το Πρόβλημα των εξ ακοής μαρτύρων*, ό.π., 1996, σελ.1174.

⁹⁴ Καρράς Αργύριος, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, ό.π., 2007, σελ. 441-443.

⁹⁵ Λίβος Ν., *Το αξιόποινο του agent provocateur. Η σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική μπροστά στο δίλημμα της δικαιοκρατίας και της αποτελεσματικότητας*, Ποινικά Χρονικά ΛΖ', 1987, σελ. 692 και 708.

⁹⁶ Στο ίδιο, σελ. 581και 692.

3. ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΟΥ ΣΤΕΜΜΑΤΟΣ

Με τον τρόπο αυτό, εισήχθη στο δίκαιό μας ο αγγλοσαξονικής προέλευσης θεσμός του λεγόμενου «μάρτυρα του βασιλέα», δηλαδή του προσώπου εκείνου που έχει συμπράξει στην τέλεση εγκλημάτων και καταθέτει εις βάρος των συνενόχων του με αντάλλαγμα την απμωρησία του ή την ηπιότερη τιμωρία ή μεταχείρισή του. Πρόκειται για έναν μάρτυρα ο οποίος έχει άμεση σχέση με εγκληματική οργάνωση με ένα είδος αποχής από αυτήν και απολαμβάνοντας «ασυλίας» για την δική του αξιόποινη δράση, καταθέτει άφοβα ακόμη και για γεγονότα που τον ενοχοποιούν, προκειμένου να αποδειχθεί η συμμετοχή και άλλων προσώπων στο υπό διαλεύκανση έγκλημα⁹⁷.

Ο νομοθέτης εισήγαγε τον εν θέματι όρο στο δικαιοκό μας σύστημα και υλοποιήθηκε για πρώτη φορά στο άρθρο 8 του Ν.Δ. 743/1970 «περί ναρκωτικών», που όριζε ότι αν ο δράστης του ανωτέρω εγκλήματος βοήθησε ενεργά με τη θέλησή του στην εξάρθρωση εγκληματικής οργάνωσης, τύγχανε ευνοϊκής μεταχείρισης ήτοι αναστολή εκτέλεσης της ποινής ή απόλυση υπό όρους. Η αρχική αυτή ρύθμιση δημιούργησε κενά στις καταδικές μεγαλεμπόρων καθώς προέβαιναν σε παροχή πληροφοριών για χαμηλότερης βαθμίδας εγκληματίες της οργάνωσής τους με σκοπό την αθώωση τους βάσει του άρθρου 24 του Ν. 1729/1987 με άμεση και επιτακτική ανάγκη την προσαρμογή του με το άρθρο 21 του Ν. 2161/1993 για την αποφυγή της σχετικής εκμετάλλευσης από τους αρχηγούς των οργανώσεων διακίνησης των ναρκωτικών⁹⁸. Έτσι, στο άρθρο 20, 21, 23 και 27 του Κώδικα Νόμων για τα Ναρκωτικά (Ν. 3459/2006) καθορίζεται, υπό τον τίτλο «μεταμέλεια», ένα πλέγμα προϋποθέσεων οι οποίες συντείνουν στην μη καταδίκη ή στην μη έκτιση της ποινής του δράστη (χορήγηση αναστολής της ποινικής δίωξης, αναστολής εκτέλεσης της ποινής ή απόλυσης υπό όρους), ο οποίος θα λειτουργήσει κατά τα ανωτέρω ως αποτελεσματικός πληροφοριοδότης των αρχών⁹⁹.

⁹⁷ Βαθιώτης Κωνσταντίνος, *Η προστασία μαρτύρων κατά το άρθρο 9 του Νόμου 2928/2001, ό.π., 2001*, σελ 1046 και Καρράς Αργύριος, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, ό.π., 2007*, σελ.473.

⁹⁸ Παρασκευόπουλος Νικόλαος, *Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα*, Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004, σελ.92 και Καρράς Αργύριος, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, ό.π., 2007*, σελ.473.

⁹⁹ Καρράς Αργύριος, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, ό.π., 2007*, σελ 288.

4. Ο ΜΑΡΤΥΡΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ

Η διαφθορά έχει άμεση συνάφεια με τη μαρτυρία και θα μνημονεύσω μια ρήση του Λάζου ότι «*Το ζήτημα της διαφθοράς βρίσκεται ανάμεσα σε μια οικονομική και σε μια πολιτική εγκληματολογία*»¹⁰⁰.

Σημαντικό φαινόμενο που προβληματίζει την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η *διαφθορά* σε όλους τους τομείς του κράτους. Σε κρατικό επίπεδο, κατά το δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα και κατά τη διάρκεια του αμερικανικού εμφυλίου επί Αβραάμ Λίνκολν το 1863, πρωτοεμφανίζεται ο όρος *whistleblower* ήτοι ο μάρτυρας δημοσίου συμφέροντος για την προστασία του κράτους από τους έμπορους όπλων που παρέδιδαν υπερτιμολογημένο ή ελαττωματικό εξοπλισμό στον Αμερικανικό Στρατό. Ο όρος *whistleblower* προσδίδεται έκτοτε σε πρόσωπα που αποκαλύπτουν παρατυπίες, και υποτιθέμενη ανέντιμη ή παράνομη δραστηριότητα εντός ενός Οργανισμού¹⁰¹.

Για τις υποθέσεις διαφθοράς ο νομοθέτης προέβλεψε το άρθρο 45B του Κ.Π.Δ. για την παροχή κινήτρων στους μάρτυρες εκείνους που εμπλέκονται στα εν θέματι εγκλήματα. Πιο συγκεκριμένα, όποιος συμβάλλει ουσιωδώς με τις πληροφορίες που παρέχει στις αρχές, χωρίς να εμπλέκεται ο ίδιος και χωρίς να αποβλέπει σε ίδιον όφελος, στην αποκάλυψη και δίωξη υποθέσεων που αφορούν δωροδοκία ή δωροληψία πολιτικών (άρθρα 159, 159Α Π.Κ.), δωροδοκία ή δωροληψία υπαλλήλου (άρθρα 235, 236 Π.Κ.), δωροληψία και δωροδοκία δικαστικών λειτουργών (άρθρο 237 Π.Κ. και 237^Α) χαρακτηρίζεται «*μάρτυρας δημοσίου συμφέροντος*» με πράξη του κατά τόπον αρμόδιου Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών ή του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς, μετά από έγκριση του Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου που εποπτεύει και συντονίζει το έργο των Εισαγγελέων Εγκλημάτων Διαφθοράς¹⁰².

Το συγκεκριμένο είδος μαρτύρων προστατεύεται από την εναντίον τους ποινική δίωξη για τα αδικήματα της ψευδορκίας, της ψευδούς καταμήνυσης, της συκοφαντικής δυσφήμισης, της παραβίασης υπηρεσιακού απορρήτου ή των προσωπικών δεδομένων, αν ο Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου κρίνει ότι η δίωξή τους δεν είναι απαραίτητη για την

¹⁰⁰ Λάζος Γ., *Διαφθορά και Αντιδιαφθορά*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005, σελ.14.

¹⁰¹ Διαδικτυακό άρθρο του Κούσουλου Ιωάννη διαθέσιμο στην ιστοσελίδα REPORTAZ <http://www.erreportaz.gr/whistleblowers%CE%AEC%BC%CE%AC%CF%81%CF%84%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%82%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CF%8C%CF%83%CE%B9%CE%BF%CF%85%CF%83%CF%85%CE%BC%CF%86%CE%AD%CF%81%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%BF%CF%82/> , δημοσιευμένο στις 22/10/2013, τελευταία επίσκεψη 12/1/2016.

¹⁰² Καρατζά Λίλα, 4 *ΚΩΔΙΚΕΣ συν 8*, ό.π., 2008, σελ.615 και 637 και <https://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-85-2014-%CF%83%CE%B5%CE%BB-80.html>

προστασία του δημοσίου συμφέροντος και παραγγέλλει στον αρμόδιο Εισαγγελέα την οριστική αποχή από την ποινική δίωξη. Οι «*μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος*», αλλά και οι *ιδιώτες* που ενεργούν υπό τις οδηγίες ανακριτικών υπαλλήλων βάσει του άρθρου 253B Κ.Π.Δ. καθώς και οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο συμβάλλει ουσιωδώς στην αποκάλυψη των παραπάνω αδικημάτων διαφθοράς, ακόμη και οι οικείοι τους, θα μπορούν να υπαχθούν στις διατάξεις προστασίας μαρτύρων του άρθρου 9 του Ν.2928/2001, ώστε να προστατευθούν από πιθανολογούμενες πράξεις εκφοβισμού ή αντεκδίκησης, με μέτρα όπως:

- Η φύλαξη με κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό της αστυνομίας,
- Η κατάθεση με χρήση ηλεκτρονικών μέσων ηχητικής και οπτικής ή μόνο ηχητικής μετάδοσής της,
- η μη αναγραφή στην έκθεση εξέτασης του ονόματος, του τόπου γέννησης, κατοικίας και εργασίας, του επαγγέλματος και της ηλικίας,
- Η μεταβολή των στοιχείων ταυτότητας,
- Η μετεγκατάσταση σε άλλες χώρες,
- κλήση στη δίκη με το όνομα που αναφέρεται στην έκθεση εξέτασή τους, ενώ η αποκάλυψη των στοιχείων τους επιτρέπεται μόνο με αιτιολογημένη απόφαση του δικαστηρίου.
- η μετάθεση ή μετάταξη ή απόσπαση για αόριστο χρονικό διάστημα, με δυνατότητα ανάκλησής της, των δημοσίων υπαλλήλων, που αποφασίζονται κατά παρέκκλιση από τις κείμενες διατάξεις από τους αρμόδιους υπουργούς, ύστερα από εισήγηση του αρμόδιου Εισαγγελέα, ενώ η υπουργική απόφαση μπορεί να προβλέπει τη μη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Τα μέτρα προστασίας λαμβάνονται με τη σύμφωνη γνώμη του μάρτυρα, δεν περιορίζουν την ατομική ελευθερία του πέρα από το αναγκαίο για την ασφάλειά του μέτρο και διακόπτονται αν ο μάρτυρας το ζητήσει εγγράφως ή δεν συνεργάζεται για την επιτυχία τους. Σύμφωνα όμως με το άρθρο 9 παρ. 3 του Ν.2928/2001, με απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων και Προστασίας του Πολίτη καθορίζεται ο φορέας και η διαδικασία υλοποίησης των μέτρων προστασίας που περιλαμβάνονται στην προηγούμενη παράγραφο.

Υφίστανται επιπλέον μέτρα προστασίας δημοσίων υπαλλήλων που έχουν χαρακτηρισθεί «*μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος*», σύμφωνα με το νέο άρθρο 26 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ.:

- δεν παραλείπονται στη διαδικασία προαγωγής
- δεν υπόκεινται σε οποιαδήποτε πειθαρχική διαδικασία ή τιμωρία
- δεν απολύονται και δεν υφίστανται καθ' οιονδήποτε τρόπο άλλη δυσμενή διακριτική μεταχείριση αμέσως ή εμμέσως και ιδίως σε θέματα υπηρεσιακής εξέλιξης, μετακίνησης ή τοποθέτησης, κατά τη διάρκεια του αναγκαίου για τη δικαστική διερεύνηση της υπόθεσης, χρόνου.

Οι δημόσιοι υπάλληλοι που δεν έχουν μεν χαρακτηριστεί «*μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος*», αλλά έχουν συμβάλει ουσιωδώς στην αποκάλυψη και δίωξη των παραπάνω αδικημάτων διαφθοράς, όταν έχει ασκηθεί εις βάρος τους πειθαρχική δίωξη, το πειθαρχικό όργανο οφείλει να αποδείξει ότι η δίωξη που άσκησε δεν οφείλεται στην προαναφερθείσα ουσιώδη συμβολή του υπαλλήλου προβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο ένα ακόμη μέτρο προστασίας τους. Επίσης, στην προκαταρκτική εξέταση προστατεύεται πλήρως η ανωνυμία τους, εφόσον δεν εμπλέκονται καθ' οιονδήποτε τρόπο στην τέλεση των ως άνω πράξεων ή δεν αποβλέπουν σε ίδιον όφελος. Αξίζει να σημειωθεί όμως ότι μετά το πέρας της προκαταρκτικής εξέτασης, η ανωνυμία του υπαλλήλου προστατεύεται, εφόσον αυτός έχει υπαχθεί στα ανωτέρω «μέτρα προστασίας μαρτύρων» του άρθρου 9 του Ν.2928/2001¹⁰³.

Το φαινόμενο της διαφθοράς είναι πολυδιάστατο και πλήττει την κοινωνία σε όλα της τα επίπεδα και στην δύσκολη οικονομική περίοδο που διαβιούμε αποτελεί απαίτηση του Έλληνα πολίτη η διαφάνεια σε όλους τους τομείς κυρίως στον οικονομικό τομέα όπου διαπιστώνουμε κατάχρηση δημόσιων και ιδιωτικών οικονομικών πόρων. Η επιρροή του «*συστήματος*» σε κάθε τομέα της κοινωνίας επενεργεί στην κατάρρευση των αξιών και της εμπιστοσύνης του πολίτη στους νόμους, στο κράτος δικαίου και στη δημοκρατία γενικότερα, διότι προκαλεί την απογοήτευση και την αδιαφορία των πολιτών προς τους δημόσιους λειτουργούς και τους θεσμούς. Συνέπεια των ανωτέρω, είναι η αργή καταστροφή του πυρήνα της κοινωνίας και την απώλεια των ελπίδων μας για τις μελλοντικές γενιές καθώς βασικές

¹⁰³ <https://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-85-2014-%CF%83%CE%B5%CE%BB-80.html> και <http://www.transparency.gr/wpcontent/uploads/2014/04/%CE%9D%CE%95%CE%95%CE%A3%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A4%CE%91%CE%9E%CE%95%CE%99%CE%A3-%CE%99%CE%A3-WHISTLEBLOWING1.pdf> και Διαδικτυακό άρθρο του Κούσουλου Ιωάννη διαθέσιμο στην ιστοσελίδα REPORTAZ <http://www.ereportaz.gr/whistleblowers%CE%AEC%BC%CE%AC%CF%81%CF%84%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%82%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CF%8C%CF%83%CE%B9%CE%BF%CF%85%CF%83%CF%85%CE%BC%CF%86%CE%AD%CF%81%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%BF%CF%82/>, δημοσιευμένο στις 22/10/2013, τελευταία επίσκεψη 12/1/2016.

έννοιες, όπως παιδεία, θρησκεία, οικογένεια, τιμή και αξιοπρέπεια θυσιάζονται στο βωμό του χρήματος.

Η ειδεχθής πράξη της δωροδοκίας προβλέπεται στον ποινικό κώδικα αλλά η αντιμετώπισή της ενισχύθηκε με τις διατάξεις του πρόσφατου ν. 4254/2014 όπου επιδιώκεται η αναμόρφωση των βασικών ποινικών διατάξεων κατά της διαφθοράς και η βελτίωση της προστασίας των προσώπων που καταγγέλλουν αντίστοιχες πράξεις. Με το ν. 4254/2014 προστίθεται το νέο άρθρο 45B στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας το οποίο αναφέραμε παραπάνω και με την προσθήκη αυτή, η χώρα μας ανταποκρίνεται στις διεθνείς της υποχρεώσεις και ιδίως στο άρθρο 33 της σύμβασης του ΟΗΕ κατά της Διαφθοράς (2003)¹⁰⁴, που κυρώθηκε με το ν. 3666/2008¹⁰⁵ και στο άρθρο 22 της σύμβασης του Ποινικού Δικαίου του Συμβουλίου της Ευρώπης (1999)¹⁰⁶, που κυρώθηκε με το ν. 3560/2007¹⁰⁷, καθώς και σε σχετικές συστάσεις που έχουν απευθύνει στη χώρα οι αρμόδιοι διεθνείς οργανισμοί, όπως Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) στο πλαίσιο της Τρίτης Αξιολόγησης για την εφαρμογή της Σύμβασης του ΟΟΣΑ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας στις διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές συμμετέχοντας ενεργά στην κοινή προσπάθεια της παγκόσμιας κοινότητας για την καταπολέμηση της διαφθοράς¹⁰⁸. Με την διάταξη του άρθρου 45B ΚΠΔ παρέχονται σημαντικά κίνητρα και εγγυήσεις στα πρόσωπα εκείνα που έχουν προσωπική και αντικειμενική άποψη για τα περιστατικά εκείνα που με βεβαιότητα προκύπτει ότι τελούνται εγκλήματα διαφθοράς και μπορούν να συμβάλλουν στην αποκάλυψή τους και στην δίωξη των υπαιτίων δραστών, ενώ υφίσταται η δυνατότητα όπως προανέφερα να απολαμβάνουν ειδικής προστασίας με πράξη του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς. Επίσης θεσπίζεται υπέρ των εν θέματι προσώπων η δυνατότητα οριστικής αποχής από την άσκηση ποινικής δίωξης σε βάρος τους, σε περίπτωση που έχει κατατεθεί εναντίον τους καταγγελία περί τελέσεως ψευδορκίας, ψευδούς καταμήνυσης ή και συκοφαντικής δυσφήμισης¹⁰⁹.

¹⁰⁴ http://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomothesia/n3666_08.htm

¹⁰⁵ http://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomothesia/n3666_08.htm

¹⁰⁶ <http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=QdN8a97uMRC%3D&tabid=132>

¹⁰⁷ <http://www.eforologia.gr/lawbank/document.aspx?digest=77148F576466D400.1D031AEA53&version=2008/05/08>

¹⁰⁸ Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., σε: *Πρακτικά 6^{ου} Συνεδρίου Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας, δυνατότητες και όρια*, Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σελ.13.

¹⁰⁹ Λίβος Ν., *Η συμβολή των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος (whistleblowers) στην καταπολέμηση της διαφθοράς*, σε: *Πρακτικά 6^{ου} Συνεδρίου Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας, δυνατότητες και όρια*, Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σελ.467 επ και

Στο υπό εξέταση θέμα χρήζει αναφοράς και το νέο άρθρο 253B του Κ.Π.Δ., το οποίο προστέθηκε με το ν. 4254/2014. Με τις διατάξεις του άρθρου αυτού, εισάγονται ειδικές ανακριτικές πράξεις για την εξιχνίαση των εγκλημάτων διαφθοράς. Πρόκειται κυρίως για την εισαγωγή στον Κώδικα της λεγόμενης «συγκαλυμμένης έρευνας». Επισημαίνεται ότι η εν λόγω ανακριτική πράξη διαφέρει από τη λεγόμενη «ανακριτική διείσδυση» του άρθρου 253Α του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας την οποία θα αναλύσουμε παρακάτω. Σύμφωνα με το νόμο την *συγκαλυμμένη έρευνα* την ενεργεί ανακριτικός υπάλληλος με παραγγελία αρμόδιου εισαγγελέα, η οποία δίδεται αν συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις ότι τελείται ήδη ή ότι πρόκειται να επαναληφθεί η τέλεση κάποιας από τις πράξεις των άρθρων 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α του ΠΚ και η αποκάλυψη αυτής με άλλον τρόπο είναι αδύνατη ή ιδιαιτέρως δυσχερής. Κατά τη συγκαλυμμένη έρευνα ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του εμφανίζεται ως ωφελούμενος ή ως μεσολαβητής ωφελούμενου προσώπου από την αξιόποινη πράξη και διευκολύνει στην τέλεσή της τον δράστη που την έχει προαποφασίσει. Προς διασφάλιση των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου ο νομοθέτης προβλέπει ότι για τις ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος, συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά τα άρθρα 148-153 ΚΠΔ και ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν με ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος, οι οποίες δεν μνημονεύονται αναλυτικά στην έκθεση, δεν λαμβάνονται υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου. Εκτός από την συγκαλυμμένη έρευνα εισάγονται επίσης στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας οι προβλεπόμενες ήδη στο άρθρο δωδέκατο του ν. 3560/2007 και στο άρθρο έβδομο του ν. 3669/2008, ειδικές ανακριτικές πράξεις της *άρσης του απορρήτου, της καταγραφής δραστηριότητας εκτός κατοικίας και της συσχέτισης ή του συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα*, όπως αυτές προβλέπονται στα στοιχεία γ', δ' και ε' της παραγράφου 1 του άρθρου 253Α ΚΠΔ¹¹⁰.

<http://www.nomos.gr/nomoswp/wpcontent/uploads/2014/06/Newsletter%CE%91%CF%80%CF%81%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%BF%CF%85-2014.pdf>

¹¹⁰<http://solon.web.auth.gr/attachments/article/214/%CE%A3%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF%20%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%82%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CF%84%CE%B9%CF%82%20%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B1%CF%86%CE%B5%CE%AF%CF%82%20%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B5%CE%BC%CE%B2%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%20%CE%91%CE%B9%CF%84%CF%80%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CF%83%CE%BA%CE%AD%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82.pdf>

Στην εκτεθείσα ανάλυση χρήζει αναφοράς η πρώτη εισαγγελική πράξη υπαγωγής προσώπου στο 45B ΚΠΔ, εν έτει 2015, με σχετική διάταξη του εισαγγελέα και υπό τις ανωτέρω αναφερθέντες προϋποθέσεις, εγγυήσεις και προστασία του μάρτυρα¹¹¹.

Εν κατακλείδι, ο Ν. 4254/2014 περιορίζεται να παράσχει την ιδιότητα του μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος σε όποιον συμβάλλει στην αποκάλυψη και δίωξη μόνο σε υποθέσεις σχετικές με τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α του Ποινικού Κώδικα και τις συναφείς με αυτές πράξεις και όχι εν γένει σε διάφορα εγκλήματα, ειδικά προσδιοριζόμενα, ή έστω κατόπιν πράξεως του αρμόδιου Εισαγγελέα. Σημειώνεται, ότι την ιδιότητα του εν λόγω μάρτυρα αποκτά προφανώς, μόνο όποιος συμβάλλει στην αποκάλυψη και δίωξη των παραπάνω αδικημάτων, που προβλέπονται στο άρθρο 45B του Ποινικού Κώδικα, και των συναφών με αυτά άλλων αδικημάτων, που μπορεί να είναι μεγαλύτερης ακόμη ποινικής απαξίας, μόνον εάν έχει ασκηθεί ποινική δίωξη και για τα τελευταία, και όχι αυτοτελώς.

¹¹¹ Σχετική αναφορά στην Ποινική Δικαιοσύνη, *Θεωρία & Πράξη του Ποινικού Δικαίου στην ενότητα: Β' ΕΘΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ, IV. Διατάξεις – Γνωμοδοτήσεις, Μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος*, τεύχος 5/2015, σελ.417 με αναφορά στις διατάξεις του άρθρου 45B ΚΠΔ, του άρθρου 3 του Ν. 4022/2011, στο Ν. 2957/2001, στο Ν 3560/2007 και στο Ν 3666/2008.

III. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΜΕ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΗΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

Ένας από τους βασικούς νόμους που θεσπίστηκαν στις Η.Π.Α. για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος ήταν ο λεγόμενος «The Organized Crime Control Act» το 1970 ο οποίος εισήγαγε την προστασία μαρτύρων ιδίως σε δίκες που αφορούσαν υποθέσεις Ο.Ε., με παραμονή του μάρτυρα σε καθεστώς προστασίας ακόμα και μετά τη δίκη εφόσον ο Γενικός Εισαγγελέας έκρινε ότι η ζωή των μαρτύρων βρίσκεται σε κίνδυνο. Έτσι, οργανώθηκε το πρωτοποριακό «Πρόγραμμα Προστασίας Μαρτύρων» (Witness Security Program), το οποίο άρχισε να εφαρμόζεται από το 1971. Σύμφωνα με το εν λόγω πρόγραμμα, προβλέπεται η μετεγκατάσταση των μαρτύρων στις ως άνω δίκες από το συνήθη τόπο κατοικίας σε άλλο τόπο, η αλλαγή του ονόματός τους και ο εφοδιασμός τους με ταυτότητες κοινωνικής ασφάλισης και άλλα πιστοποιητικά της ταυτότητάς τους και έγγραφα στο νέο όνομά τους¹¹².

Το εν θέματι πρόγραμμα αποτέλεσε παράδειγμα για συζήτηση στην ευρωπαϊκή ένωση, ιδίως σε χώρες που αντιμετώπιζαν το πρόβλημα του οργανωμένου εγκλήματος. Από την δεκαετία του 1980 και έπειτα έγιναν οι απαραίτητες ενέργειες για την πρόβλεψή του στη Διεθνή Σύμβαση της καταπολέμησης του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος, αρχικά στο Μιλάνο το 1985 και στην Αβάνα το 1990 στο Συνέδριο του Ο.Η.Ε. «για την πρόληψη του εγκλήματος και τη μεταχείριση των εγκληματιών» ασχολήθηκαν με το οργανωμένο έγκλημα και στις συστάσεις και τα πορίσματά τους υπέδειξαν τρόπους και σχεδιασμό για την προστασία των μαρτύρων από τη βία και την αντεκδίκηση. Εν συνεχεία το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του Ο.Η.Ε. αποφάσισε την οργάνωση διεθνούς Διυπουργικής Διάσκεψης για το Διεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα, η οποία έλαβε χώρα στην Ιταλία το 1994 και με μια σειρά διεθνών συναντήσεων και διεργασιών κατέληξαν στην διαμόρφωση του κειμένου της «Διεθνούς Σύμβασης του Ο.Η.Ε. κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος», η οποία υπογράφηκε στο Παλέρμο της Ιταλίας τον Δεκέμβριο του 2000. Στο ζήτημα της προστασίας των μαρτύρων είναι αφιερωμένο το άρθρο 24 («Protection of Witnesses») της εν λόγω Σύμβασης το οποίο θα αναλυθεί παρακάτω εκτενέστερα. Στην ελληνική έννομη τάξη διήλθαμε από αρκετά στάδια για τη σημερινή μορφή του σχετικού

¹¹² Αλεξιάδης Στέργιος, *Ανακριτική*, ό.π., 2003, σελ.393-395.

νόμου ο οποίος βέβαια επιδέχεται επιπρόσθετης βελτίωσης και προσαρμογής στις νέες εγκληματικές συνθήκες και εξελίξεις που βιώνουμε καθημερινά.

Η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος στον ελληνικό χώρο κρίθηκε αναγκαία από το 1871 με το Ν ΤΟΔ 18871 «περί καταδίωξης της ληστείας». Μετά τη μεταπολίτευση ο νόμος 774/1978 «περί καταστολής της τρομοκρατίας και προστασίας του δημοκρατικού πολιτεύματος» ήταν αυτός που αναφέρθηκε στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας σε συνδυασμό με την προστασία του δημοκρατικού πολιτεύματος και καταργήθηκε με π Ν1366/1983 ο οποίος ανανεώθηκε με τον ν. 1916/1990, ο οποίος είχε προβλέψεις για το οργανωμένο έγκλημα μόνο στον τίτλο του ήτοι «για την προστασία της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα», καθώς μόνο στο άρθρο 1 («όποιος συγκροτεί ή συμμετέχει σε οργάνωση ή ομάδα δύο ή περισσότερων προσώπων»), διαπίστωνε κανείς ίχνη οργανωμένου εγκλήματος¹¹³.

Στο ελληνικό ποινικό δικονομικό δίκαιο δεν υπήρχαν διατάξεις που να προβλέπουν σχετικά με την προστασία των μαρτύρων σε ιδιαίτερης σημασίας δίκες όπως προαναφέραμε παρά μόνο στον Ν. 1916/1990 στο άρθρο 8 του οποίου προβλεπόταν «ειδική και αναγκαία προστασία» για τους μάρτυρες, χωρίς να αναφέρει για τους οικείους τους, που καταθέτουν σε σχετικές με το οργανωμένο έγκλημα υποθέσεων¹¹⁴.

Μετά την κατάργηση του ανωτέρω νόμου εισήχθη ο Ν. 2172/1993 (άρθρο 35 παρ. 1), δεν θεσπίστηκε σύντομα άλλος νόμος, ο οποίος να ρυθμίζει το θέμα της αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος και της προστασίας των μαρτύρων στις σχετικές δίκες. Έτσι, το ζήτημα της προστασίας των μαρτύρων επανήλθε μερικώς με τον Ν. 2713/1999 περί «Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας», το οποίο θα αναλυθεί παρακάτω χωρίς βέβαια να προσδιορίζει επαρκώς τα υποδεικνυόμενα μέτρα αλλά και το χρονικό προσδιορισμό της εφαρμογής τους καθώς η σχετικά παρεχόμενη προστασία είναι μόνον αστυνομική και όχι δικονομική¹¹⁵.

Υπό την διεθνή πίεση προς δραστικότερη αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, ο Έλληνας νομοθέτης αποφάσισε να προχωρήσει εκ νέου, ύστερα από ένα κενό οκτώ ετών από την κατάργηση του Ν. 1916/1990, σε καινούργιο νόμο κατά του οργανωμένου εγκλήματος, αφιερώνοντας ειδική διάταξη και στην προστασία μαρτύρων ήτοι στο άρθρο 9 του Ν. 2928/2001. Το 2001 και προφανώς λόγω των διεθνών πιέσεων, ενόψει των

¹¹³ Μανωλεδάκης Ι., «Ασφάλεια και ελευθερία», εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002 σελ. 2.

¹¹⁴ Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου : πρακτικά του Ζ' πανελληνίου Συνεδρίου Αθήνα : Δίκαιο και Οικονομία - Π.Ν. εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα , 2000, σελ.173-175.

¹¹⁵ Αλεξιάδης Στέργιος, Ανακριτική, ό.π., 2003, σελ.401.

ολυμπιακών αγώνων του 2004 στην Αθήνα, αλλά και σε πλήρη αρμονία με την διεθνή τάση για σκλήρυνση του θεσμικού πλαισίου της ποινικής καταστολής, με απώτερο στόχο τον αποτελεσματικότερο έλεγχο μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού ως εν δυνάμει υπόπτων, θεσπίστηκε το τρίτο κατά σειρά νομοθέτημα, που αφορούσε όμως τόσο την τρομοκρατία όσο και την οργανωμένη οικονομική εγκληματικότητα. Ο νόμος 2928/2001 ο οποίος καθιερώθηκε με τον τίτλο «για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων» και εφαρμόστηκε σε υποθέσεις της 17N και του ΕΛΑ και μετά από λίγα χρόνια θεσπίστηκε ο ν. 3251/2004 για τις τρομοκρατικές πράξεις, που αποτέλεσε μάλιστα μία από τις πρώτες νομοθετικές πρωτοβουλίες στο συγκεκριμένο αντικείμενο¹¹⁶. Με τους ανωτέρω νόμους το άρθρο 187^A αναμορφώθηκε εξ ολοκλήρου ρυθμίζοντας νομικά τις τρομοκρατικές πράξεις και τα μέτρα επιείκειας στην ποινική διαδικασία προσαρμόζοντας τη νομοθεσία μας σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές νομοθεσίες¹¹⁷.

¹¹⁶ Δαλακούρας Θεοχάρης., *Προστασία μαρτύρων: Ένα δικαιοκρατικό στίγμα*, Ποινική Δικαιοσύνη 2004, τ. 10, σελίδες 1166-1170.

¹¹⁷ Δημόπουλος Χαράλαμπος, *Εισηγήσεις Εγκληματολογίας, Επιμέλεια Νάντια Λαγού*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008, σελ.492-493.

2. ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

Στο Ν. 3875/2010 με τίτλο «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις» μεταξύ άλλων η προστασία μαρτύρων αποτυπώνεται στο άρθρο 24 και κάθε Κράτος Μέλος, στα πλαίσια των δυνατοτήτων του, λαμβάνει πρόσφορα μέτρα για να παράσχει αποτελεσματική προστασία κατά ενδεχόμενων πράξεων ανημπούντων ή εκφοβισμού μαρτύρων που καταθέτουν σε ποινικές διαδικασίες σχετικά με αδικήματα που αφορά η Σύμβαση αυτή και, αν συντρέχει περίπτωση, σε συγγενείς τους και άλλα πρόσωπα που έχουν σχέση με αυτούς. Τα μέτρα αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, στα οποία περιλαμβάνεται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, τη καθιέρωση διαδικασιών για τη φυσική προστασία των προσώπων αυτών, όπως, στον βαθμό που αυτό είναι αναγκαίο και εφικτό, την αλλαγή της διαμονής τους, τη μη παροχή ή την περιορισμένη παροχή πληροφοριών, που αφορούν την ταυτότητα τους και τον τόπο όπου διαμένουν και τη θέσπιση κανόνων απόδειξης, ώστε να μπορεί η κατάθεση των μαρτύρων να δίδεται με τρόπο που εγγυάται την ασφάλεια τους, ιδίως με την καθιέρωση της δυνατότητας να δίνεται η κατάθεση με χρήση της τεχνολογίας επικοινωνιών, όπως οι βιντεοσυνδέσεις ή άλλα πρόσφορα μέσα. Τέλος μεριμνούν για τη σύναψη συμφωνιών ή διακανονισμών με άλλα Κράτη για την αλλαγή διαμονής των προσώπων αυτών και εφαρμόζονται και στα θύματα εφόσον είναι μάρτυρες¹¹⁸.

Δυστυχώς όμως η ελληνική Αστυνομία διατηρεί ακόμα σε καθυστέρηση ένα μέτρο που είναι ακόμα ανεφάρμοστο για τα ελληνικά δεδομένα ένεκα της δυσπραγίας του νομοθέτη και των εμπλεκόμενων υπουργείων και υπηρεσιών για την υλοποίηση του απολύτως φυσιολογικού για τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Η εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών με τις ευρωπαϊκές οδηγίες σε κάποιες περιπτώσεις θα πρέπει να αποτελεί υποχρέωση και όχι δυνατότητα ιδίως σε περιπτώσεις που είναι απολύτως αναγκαία η λήψη προστατευτικών μέτρων. Η κατάλληλη μελέτη και πρόταση έχει πραγματοποιηθεί από την αρμόδια υπηρεσία και έχει υποβληθεί στους ιθύνοντες αλλά η σύμπραξη των υπουργείων δικαιοσύνης και προστασίας του πολίτη και η υπέρβαση της ελληνικής γραφειοκρατίας φαντάζει ως Ιθάκη για τον 'Οδυσσέα' της αρμόδιας υπηρεσίας. Κρίνεται λοιπόν αναγκαία η έκδοση της σχετικής συμπληρωματικής διάταξης νόμου για την μετεγκατάσταση μαρτύρων στο εξωτερικό όταν οι

¹¹⁸ Αλεξιάδης Στέργιος, *Ανακριτική*, ό.π, 2003 σελ.395 και http://nomoi-diataxeis.blogspot.gr/2011/03/3875-2010_28.html

συνθήκες το επιβάλλουν και είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την περαιτέρω ασφάλεια και προστασία του.

Για τα ευρωπαϊκά δεδομένα ο ορισμός του μάρτυρα που χρήζει σχετικής προστασίας εννοείται κάθε πρόσωπο που κατέχει πληροφορίες σχετικά με την ποινική διαδικασία και απολαμβάνει ειδικής προστασίας λόγω πιθανού εκφοβισμού που του παρέχεται ανωνυμία δηλαδή τα στοιχεία εξατομίκευσης του παραμένουν άγνωστα στον κατηγορούμενο και θεωρείται συνεργάτης της δικαιοσύνης αντιμετωπίζει ποινική κατηγορία, ή έχει καταδικαστεί ότι υπήρξε μέλος εγκληματικής οργάνωσης ή έλαβε μέρος σε εγκλήματα του οργανωμένου εγκλήματος αλλά συμφωνεί να συνεργαστεί με τις Αρχές δίνοντας πληροφορίες χρήσιμες για οποιοδήποτε έγκλημα, οργάνωση και ένωση του οργανωμένου εγκλήματος¹¹⁹.

Η σύμβαση του Ο.Η.Ε. για την καταπολέμηση του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος καθιέρωσε την προστασία μαρτύρων αλλά και των θυμάτων που έχουν παρόμοιο ρόλο στα άρθρα 24 και 25 αντίστοιχα¹²⁰. Η ορθότητα της διαδικασίας και ο πλήρης σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν απαραίτητο στοιχείο της συμμετοχής του μάρτυρα στην ποινική δίκη. Τα καθιερωμένα μέτρα αφορούν στην τω όντι φυσική προστασία βάσει πάντα των υφιστάμενων πληροφοριών για την αποκάλυψη της ταυτότητάς του και γενικότερα της μυστικής κατάστασής τους. Επίσης επιτρέπει την ευελιξία στην μαρτυρική τους κατάθεση με τρόπο που διασφαλίζει την ασφάλεια του μάρτυρα επιτρέποντας τη λήψη της με τεχνολογικά μέσα¹²¹.

Η σύσταση Νο R (83) 12 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης προβλέπει ειδικές συνθήκες συνεργασίας για την αμοιβαία συνδρομή σε θέματα που αφορούν σε μάρτυρες που θα καταθέσουν στην αλλοδαπή προστατεύοντας τους από επικείμενους κινδύνους ακόμη και στην περίπτωση καταδίκης τους για συναφείς με την κατάθεσή τους πράξεις. Η συγκεκριμένη σύσταση διέπεται από την αρχή της προστασίας της προσωπικής ασφάλειας του μάρτυρα χωρίς να αποκλείεται η δίωξή του για έγκλημα που σχετίζεται ή μη με την μαρτυρική του κατάθεση. Επίσης, υφίσταται το δικαίωμα του μάρτυρα να αρνηθεί τη μαρτυρία του και να μην κρατείται από τη χώρα που τον κάλεσε χωρίς τη θέλησή του ακόμα

¹¹⁹ Αλεξιάδης Σ., *Κείμενα αντεγκληματικής πολιτικής*, Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική πολιτική, Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006, σσ.337-339.

¹²⁰ Αλεξιάδης Σ., *Έγκληματολογία*, Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011, σελ.251 και <http://www.unodc.org/unodc/treaties/CTOC/> και <http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>

¹²¹ UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME AND THE PROTOCOLS THERETO UNITED NATIONS New York, 2004 United Nations Convention against Transnational Organized Crime, p.27.

και αν αυτή η πράξη του συνιστά ποινικό αδίκημα αλλά και το δικαίωμά του να εξετάζεται το επεικέστερο μέτρο για την τιμωρία του σε περίπτωση καταδίκης του¹²².

Η σύσταση Νο R (85) 11 εμβαθύνει στην περίπτωση του θύματος ως ουσιώδη μάρτυρα όπου εκτός της προσήκουσας στήριξης και της σχετικής αποζημίωσης που παρέχεται ανάλογα της βλάβης που υπέστη, του προσφέρεται ειδική προστασία από κάθε δημοσιότητα ιδίως σε περιπτώσεις που αφορούν σε οργανωμένο έγκλημα ένεκα φόβου αντεκδίκησης¹²³.

Η κοινή αντεγκληματική πολιτική των κρατών μελών δημιούργησε τη σύσταση Νο R (97) 13 η οποία προστατεύει τους μάρτυρες που εμπλέκονται σε υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος και ενδοοικογενειακού εγκλήματος για την καλύτερη και αληθή λήψη κατάθεσης τους, απομακρύνοντάς τους από οιαδήποτε παρέμβαση ή προσωπικό κίνδυνο¹²⁴.

Σημείο κλειδί και κοινός τόπος όλων των ευρωπαϊκών συμβάσεων είναι η λήψη μέτρων για την παροχή αρωγής και προστασίας σε θύματα και ειδικότερα σε περιπτώσεις απειλών, ανησυχιών ή εκφοβισμού. Κάθε Κράτος Μέρος θεσπίζει κατάλληλες διαδικασίες για την αποζημίωση και την αποκατάσταση των θυμάτων από αδικήματα που καλύπτονται από τη Σύμβαση αυτή τηρώντας το εσωτερικό του δίκαιο, παρέχει τη δυνατότητα ώστε οι απόψεις και οι ανησυχίες των θυμάτων να παρουσιασθούν και εξετασθούν στα οικεία στάδια των ποινικών διαδικασιών εναντίον των δραστών, κατά τρόπο που δεν θίγει τα δικαιώματα της υπεράσπισης¹²⁵. Επίσης είναι αποδεκτό από όλα τα Κράτη Μέλη να βελτιώνονται σε μεθόδους και τεχνικές σε σχέσεις αμοιβαίας συνεργασίας, έρευνας και προγραμμάτων και σεμιναρίων ανταλλάσσοντας απόψεις και ιδέες σε κάθε τομέα προβληματισμού και ανησυχίας με εμβάθυνση παράλληλα σε εκπαιδεύσεις και αξιολογήσεις των εκάστοτε τεχνικών προστασίας μαρτύρων¹²⁶.

¹²² Αλεξιάδης Σ., *Κείμενα αντεγκληματικής πολιτικής Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική πολιτική*, ό.π., 2006, σσ. 165-166.

¹²³ Στο ίδιο, 2006, σελ. 191 και Αρτινοπούλου Β. *Επανορθωτική Δικαιοσύνη, Η πρόκληση των σύγχρονων δικαιικών συστημάτων*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ.63.

¹²⁴ Δημόπουλος Χαράλαμπος, *Εισηγήσεις Εγκληματολογίας, Επιμέλεια Νάντια Λαγού*, ό.π., 2008, σελ. 487.

¹²⁵ UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME AND THE PROTOCOLS THERETO UNITED NATIONS New York, 2004 United Nations Convention against Transnational Organized Crime, p.28

¹²⁶ Στο ίδιο, pp. 30-31 και Αλεξιάδη Σ., *Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής*, όπ, 2006, σελ. 354.

2.1. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ TRAFFICKING

Η εμπορία ανθρώπων (*trafficking in human beings*) είναι ένας σύγχρονος όρος που συνδυάζεται διαχρονικά με το φαινόμενο της δουλείας. Τα αποτελέσματα της σύγχρονης δουλείας τείνουν να είναι παρόμοια με αυτά του παρελθόντος και οι μορφές της ποικίλουν και διαφοροποιούνται ανάλογα με το πολιτισμικό, θρησκευτικό, κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό, εθνικό και ψυχολογικό πλαίσιο. Ο όρος «trafficking» είναι ένας αγγλόφωνος όρος που έχει επικρατήσει και καθιερωθεί στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και ανά τον κόσμο για να υποδηλώσει το κοινωνικό φαινόμενο της διεθνικής σωματεμπορίας και ετυμολογικά κατάγεται από τη λέξη “traffic” δηλαδή την διαδικασία της κίνησης. Με τον όρο trafficking εννοούμε μεταφορικά, τη διακίνηση ατόμων από χώρα σε χώρα¹²⁷.

Επιπρόσθετα, τα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματά της είναι ο έλεγχος, η βία, η απειλή, η εκμηδένιση, η καταναγκαστική εργασία, η διαλογή των ατόμων βάσει των κατά περίπτωση κριτηρίων (ομορφιά, ηλικία, φύλο, υγεία και ικανότητα για εργασία κ.ά.), κέρδος. Η δουλεία πάντα αφορούσε στο βίαιο έλεγχο, αλλά η σύγχρονη δουλεία παρουσιάζει, συγκριτικά με το παρελθόν, τρεις σημαντικές διαφορές¹²⁸:

1. οι δούλοι είναι φτηνότεροι και πιο αναλώσιμοι από ό,τι στο παρελθόν και όταν ολοκληρωθεί η χρησιμότητά τους αποβάλλονται από το σύστημα,
2. έχει μικρότερη χρονική διάρκεια (χρόνια ή μήνες) και δεν αποτελεί ισόβια συνθήκη,
3. η δουλεία είναι *παγκοσμιοποιημένη* και διακατέχεται από τους κανόνες της αγοράς στην παγκόσμια οικονομία¹²⁹.

Το φαινόμενο ενσωματώθηκε από την ελληνική κυβέρνηση στο Νόμο 2605/98., ο οποίος; αποδίδει το trafficking ως:

«α) με την “παράνομη διακίνηση προσώπων με σκοπό τη σεξουαλική-οικονομική εκμετάλλευση”, θα εννοείται η στρατολόγηση, η μεταφορά, η μετακίνηση, η εγκατάσταση (στέγαση, μέριμνα για τη συνέχιση της παραμονής) ή η παραλαβή προσώπων, μέσω της απειλής ή της χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, της απαγωγής, του δόλου, της εξαπάτησης, της κατάχρησης της δύναμης, της κατάχρησης μιας τρωτής ή ευάλωτης θέσης, της προσφοράς ή της αποδοχής οικονομικού ή άλλου οφέλους για την επίτευξη της

¹²⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Human_trafficking#Definition

¹²⁸ Bales K., *Understanding Global Slavery. A Reader*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London 2005, σ. 9.

¹²⁹ Στο ίδιο σσ. 6-7.

σύμφωνης γνώμης ενός προσώπου το οποίο ασκεί έλεγχο ή εξουσία επί άλλου προσώπου για το σκοπό της εκμετάλλευσης. Η εκμετάλλευση θα περιλαμβάνει κατ' ελάχιστο: την εκμετάλλευση της πορνείας των άλλων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, την εξαναγκαστική εργασία ή παροχή υπηρεσιών, τη διαμόρφωση συνθηκών σκλαβιάς ή παρόμοιων με αυτή πρακτικών, τη διαμόρφωση συνθηκών δουλείας (δεσμευτική παροχή υπηρεσιών) ή τη λήψη σωματικών οργάνων.

β) η σύμφωνη γνώμη του θύματος της παράνομης διακίνησης στη σκοπούμενη εκμετάλλευση, έτσι όπως η τελευταία διατυπώνεται στην υποπαράγραφο (α) αυτού του άρθρου, δεν θα λαμβάνεται υπ' όψιν, εφ' όσον για την επίτευξή της έχει χρησιμοποιηθεί οποιοδήποτε από τα μέσα που αναφέρονται στην παραπάνω υποπαράγραφο (α).

γ) η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, εγκατάσταση ή παραλαβή ενός παιδιού για το σκοπό της εκμετάλλευσης θα θεωρείται "παράνομη διακίνηση προσώπων" ακόμη κι αν δεν περιλαμβάνει κανένα από τα μέσα που διατυπώνονται στην υποπαράγραφο (α) αυτού του άρθρου.

δ) ως "παιδί" θα εννοείται κάθε πρόσωπο ηλικίας κάτω των δεκαοχτώ ετών⁹.

Ο ορισμός αυτός αναλύεται σε τρεις βασικές κατηγορίες χαρακτηριστικών γνωρισμάτων: τις εγκληματικές πράξεις, τα μέσα που χρησιμοποιούνται για τη διάπραξη αυτών των εγκλημάτων και τις μορφές εκμετάλλευσης. Με βάση τον ορισμό, γίνεται φανερό ότι σχηματικά το trafficking περιλαμβάνει τρία βασικά στάδια: τη στρατολόγηση, τη μεταφορά από τη χώρα αποστολής στη χώρα προορισμού και την εκμετάλλευση¹³⁰.

Το εμπόριο ανθρώπων έχει παρουσιάσει δραματική εξέλιξη τα τελευταία είκοσι χρόνια. Η παραδοσιακή σκλαβιά έχει μετεξελιχθεί σε μια μοντέρνα επιχείρηση κάτω από την επιρροή της εξαναγκαστικής εργασίας και εκμετάλλευσης. Υπολογίζεται ότι η εμπορία ανθρώπων συνιστά την τρίτη σε σειρά εγκληματική επιχείρηση μετά τα ναρκωτικά και τα όπλα¹³¹. Η Ελλάδα υπέγραψε τη Σύμβαση και το Πρωτόκολλο για την Παράνομη Διακίνηση Προσώπων στις 13 Δεκεμβρίου 2000. Η Ελλάδα υπέγραψε τη Σύμβαση και το Πρωτόκολλο για την Παράνομη Διακίνηση Προσώπων στις 13 Δεκεμβρίου του 2000¹³².

¹³⁰ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) Trafficking in Persons: Global Patterns April 2006, p. 52.

¹³¹ Lymouris N., *TRAFFICKING IN GREECE*, Phd. Cand, Panteion University of Athens, 2007, pp. 1-14

¹³² Ενάντια στο Υπερεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα και τα δύο Πρωτόκολλα, απευθυνθείτε στην ιστοσελίδα: http://www.odccp.org/crime_cicp_convention.html#final και <http://www.uncjin.org/Documents/Conventions> και **Web site: stop-trafficking.org**, Γρηγόρης Λάζος *Διεθνική σωματεμπορία και εξαναγκαστική πορνεία στην Ελλάδα του 2002*, Με τη συνεργασία της Μαρίας Ζάννη σσ 4-7.

Το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων ήτοι *Trafficking in Human Beings (THB)*, Στο «Πρωτόκολλο, για τη Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Διακίνησης Προσώπων, Ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών, που συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών, κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος» που υπογράφηκε από 124 Κράτη στο Παλέρμο της Ιταλίας, τον Δεκέμβριο του 2000 (12.12.2000), συμπληρώθηκε από τρία Πρωτόκολλα. Ένα εξ αυτών αφορά «στην Πρόληψη, την Καταστολή και την Τιμωρία της Διακίνησης Προσώπων, Ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών» και υπογράφηκε από 81 Κράτη. Όπως προκύπτει από το προοίμιο του ανωτέρω Πρωτοκόλλου, αυτό αποτελεί την πρώτη παγκόσμια νομική πράξη που καλύπτει όλες τις πτυχές της διακίνησης προσώπων στο πεδίο του «Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος» και αφορά στους τομείς της ποινικοποίησης απολύτως συγκεκριμένων και ορισμένων συμπεριφορών του οργανωμένου εγκλήματος, της παροχής προστασίας και αρωγής στα θύματα αυτής και της συνεργασίας, μεταξύ των συμβεβλημένων κρατών μερών¹³³.

Τα ζητήματα της προστασίας και της αρωγής των θυμάτων εμπορίας ρυθμίζονται ήδη από την ελληνική νομοθεσία με το άρθρο 187 παρ. 1 Π.Κ. σε συνδυασμό με όσα ορίζει το άρθρο 9 του ν. 2928/2001, με το οποίο προβλέπεται η προστασία όλων των ουσιωδών μαρτύρων που βοηθούν στην αποκάλυψη των εγκληματικών δραστηριοτήτων, με τις διατάξεις των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου 187B Π.Κ., που προβλέπουν: α) την αποχή από την κίνηση της ποινικής δίωξης για παραβάσεις του νόμου περί αλλοδαπών και περί εκδιδόμενων με αμοιβή προσώπων, εάν αυτά καταγγέλλουν αξιόποινες πράξεις που τελέστηκαν σε βάρος τους από εγκληματική οργάνωση και β) την αναστολή της απέλασης αλλοδαπών θυμάτων που βρίσκονται παράνομα στη χώρα και καταγγέλλουν αξιόποινες πράξεις που τελέστηκαν από εγκληματική οργάνωση¹³⁴.

Στην Αιτιολογική Έκθεση του «Πρωτοκόλλου κατά της Παράνομης Διακίνησης Πυροβόλων Όπλων, Τμημάτων και Συστατικών τους και Πυρομαχικών που συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος» με το άρθρο 8 τροποποιείται και συμπληρώνεται η παρ. 2 του άρθρου 9 του ν. 2928/2001, ώστε να προβλεφθεί ως μέτρο προστασίας των μαρτύρων η αποστολή και εγκατάστασή τους σε χώρες του εξωτερικού. Επίσης, προβλέπεται η εφαρμογή των μέτρων προστασίας μαρτύρων επί των εγκλημάτων των άρθρων 323,323A, 323B και 351 Π.Κ., ανεξαρτήτως του αν αυτά τελούνται ή όχι στο πλαίσιο διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, υπό την έννοια του άρθρου

¹³³ <http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=xjxkOsYg1y4%3D&tabid=132> σελ.10

¹³⁴ Στο ίδιο σελ.12.

2 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των Πρωτοκόλλων αυτής, ή οργανωμένου εγκλήματος, κατά το άρθρο 187 παρ. 1 Π.Κ.¹³⁵.

Επίσης με το άρθρο 12 του ν. 3064/2002¹³⁶ σε συνδυασμό με το π.δ. 233/2003¹³⁷ προβλέπεται σημαντική παροχή προστασίας και αρωγής στα θύματα των εγκλημάτων εμπορίας δούλων, εμπορίας ανθρώπων, μαστροπείας, σωματεμπορίας και ασέλγειας με ανήλικο με αμοιβή, τα οποία κατά κανόνα τελούνται στο πλαίσιο δράσης εγκληματικών οργανώσεων, ενώ αναστέλλεται η απέλαση των θυμάτων που είναι αλλοδαποί¹³⁸.

Σύμφωνα με το άρθρο 13, τα θύματα των παραπάνω πράξεων, εάν είναι αλλοδαποί και βρίσκονται παράνομα στη χώρα, επαναπατρίζονται με ασφαλή τρόπο και χωρίς να θίγεται η αξιοπρέπειά τους. Χορήγηση και ανανέωση αδειών παραμονής δίδεται σε αλλοδαπούς που εισήλθαν παράνομα στη χώρα και για ανθρωπιστικούς λόγους και ειδικότερα στα θύματα εγκληματικών πράξεων, εφόσον οι πράξεις αυτές προκύπτουν από δικαστική απόφαση και για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η θεραπεία τους (άρθρο 44 παρ. 1 εδ. β, ν. 3386/2005) και ειδικότερα σε θύματα εμπορίας ανθρώπων εφόσον συνεργαστούν για την καταπολέμηση του εγκλήματος της σωματεμπορίας. Επίσης, ο Ν. 3386/2005 ορίζει πλέον σαφώς την έννοια του θύματος εμπορίας ανθρώπων (άρθρο 1 εδ. ι') και στα άρθρα 46-52 αναφέρεται η χορήγηση και ανανέωση άδειας διαμονής σε θύματα εμπορίας ανθρώπων και προβλέπεται η διασφάλιση περίθαλψης και ικανών συνθηκών διαβίωσης (άρθρα 46, 47, 49, 50, 51 ν. 3386/2005¹³⁹).

Επίσης, αξίζει να αναφέρουμε ότι ο Ν. 3274/2004, ο οποίος με το άρθρο 34 παρ. 7 αντικαθιστά την παρ. 7 του άρθρου 44 του Ν. 2910/2001, και επιτρέπει τη χορήγηση προσωρινής άδειας παραμονής, η οποία ισχύει και ως άδεια εργασίας σε αλλοδαπούς που βρίσκονται παράνομα στην Ελλάδα και *καταγγέλλουν* ότι, είναι θύματα εμπορίας και προαγωγής στην πορνεία. Ο Ν. 3536/2007, ο οποίος με το άρθρο 11(3) αντικαθιστά το δεύτερο εδάφιο της παρ. 3 του άρθρου 48 του Ν. 3386/2005 και για πρώτη φορά ορίζεται ρητά ότι τα αναγνωρισμένα θύματα εμπορίας ανθρώπων *δεν απελαύνονται και τυχόν απόφαση απέλασης αναστέλλεται* σύμφωνα με τα προαναφερόμενα της παρ. 2 του άρθρου 12 του Ν. 3064/2002. Εν συνεχεία, υφίσταται ο Ν. 3875/2010, σύμφωνα με τον οποίο, η Ελλάδα εναρμόνισε τη νομοθεσία της για το Διεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα, με τη Σύμβαση

¹³⁵ Στο ίδιο, σελ.24.

¹³⁶ Στο ίδιο,σελ. 3.

¹³⁷ http://www.isotita.gr/var/uploads/NOMOTHEsia/PD_233_2003.pdf

¹³⁸ Πιτσελά Αγγελική, *Εγκληματολογικές Αναζητήσεις*, Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Στέργιο Αλεξιάδη, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2010, σσ. 779-788.

¹³⁹ <http://www.metanastes.gr/metanasteusi/65-2011-10-29-18-50-36/89-nomos-kwdikopoiisi.html>

και το Πρωτόκολλο του Παλέρμο που είχε υπογράψει από το 2000 και το πιο πρόσφατο νομοθέτημα είναι ο Ν. 4198/2013, με το άρθρο 6 του οποίου ιδρύεται στην Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Εξωτερικών, Γραφείο Εθνικού Εισηγητή για την εκπόνηση, το συντονισμό και την εφαρμογή της εθνικής στρατηγικής στην αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων, το οποίο υπάγεται απευθείας στον Υπουργό Εξωτερικών.

Στο νόμο του 2013 προβλέπονται ειδικές διατάξεις για τα θύματα του trafficking και τη σχετική προστασία τους. Κατά την εξέταση ως μάρτυρα του θύματος των πράξεων που αναφέρονται στα άρθρα 323Α και 351 του Π.Κ., διορίζεται και παρίσταται, ως πραγματογνώμων, ψυχολόγος ή ψυχίατρος κατά το άρθρο 226Β Κ.Π.Δ. ο οποίος προετοιμάζει τον παθόντα για την εξέταση, συνεργαζόμενος προς τούτο με τους προανακριτικούς υπαλλήλους και με τους δικαστικούς λειτουργούς συντάσσοντας σχετική έκθεση για την ανιληπτική ικανότητα και την ψυχική κατάσταση του παθόντα διατυπώνοντας τις διαπιστώσεις του η οποία αποτελεί στοιχείο δικογραφίας. Κατά την εξέταση παρίσταται ο ψυχίατρος ή ο ψυχολόγος και ο παθών μπορεί να συνοδεύεται από τον νόμιμο εκπρόσωπό του, εκτός εάν ο ανακριτής απαγορεύσει την παρουσία του προσώπου αυτού με αιτιολογημένη απόφασή του για σπουδαίο λόγο, ιδίως σε περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων ή ανάμειξης του προσώπου αυτού στην ερευνώμενη πράξη. Κατά την ποινική διαδικασία η κατάθεση του παθόντα συντάσσεται εγγράφως και καταχωρίζεται σε ηλεκτρονικό οπτικοακουστικό μέσο εάν υπάρχει δυνατότητα. Η ηλεκτρονική προβολή της κατάθεσης του παθόντα αντικαθιστά τη φυσική παρουσία του στα επόμενα στάδια της διαδικασίας και η κατάθεσή του παθόντα αναγιγνώσκεται στο ακροατήριο. Βέβαια ο εισαγγελέας ή οι διάδικοι μπορούν να ζητήσουν από τον πρόεδρο του δικαστηρίου την εξέταση του παθόντα, αν δεν έχει εξεταστεί στην ανάκριση ή πρέπει να εξεταστεί συμπληρωματικά. Αν η αίτηση γίνει δεκτή, η εξέταση του παθόντα γίνεται με βάση ερωτήσεις που έχουν τεθεί σαφώς, χωρίς την παρουσία των διαδίκων, στον τόπο όπου αυτός βρίσκεται από ανακριτικό υπάλληλο που τον διορίζει ο δικαστής που διέταξε την εξέταση¹⁴⁰.

Στην συνεχή εξέλιξη της νομοθεσίας αντιλαμβανόμαστε τη βούληση του νομοθέτη να προστατεύσει με τις διατάξεις του, τα θύματα-μάρτυρες ιδιαίτερων εγκληματικών πράξεων, λόγω της επικινδυνότητας και της βίας που υπέστησαν κατά τη διάρκεια της βιωματικής εμπειρίας τους ως μέλη του εγκληματικού συστήματος.

¹⁴⁰ Βλ. περισσότερα ως προς το κείμενο του νόμου στο:

http://www.isotita.gr/var/uploads/NOMOTHESIA/N.4198.2013_TRAFFICKING.pdf

2.2. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΘΥΜΑΤΟΣ

Στη σύγχρονη κοινωνία γίνονται σοβαρές και ειλικρινείς προσπάθειες για την προστασία των ανηλίκων. Πληθώρα κυβερνητικών, διεθνών και μη οργανισμών, όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Διεθνής Ένωση Ποινικού Δικαίου, διατείνονται της δημιουργίας μιας σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής που θα αντιμετωπίσει τις νέες μορφές εγκληματικότητας με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες για την πρόληψη και τον έλεγχο του εγκλήματος¹⁴¹. Σε διεθνή κείμενα όπως η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948, Άρθρο 25 παρ.2) και η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού (1959) διακρίνονται διατάξεις προστατευτικές για τα ανήλικα θύματα με τέτοιο τρόπο που να μην καταρρακώνει κοινωνικά τον ανήλικό δράστη και να μην θίγεται κατά το δυνατόν το θύμα, σε ένα πλαίσιο αποφυγής του στιγματισμού για αμφοτέρους, διακριτικότητας σχετικά με την ταυτότητά τους ομοίως και απονομή δικαιοσύνης κυρίως από εξωιδρυματικούς φορείς¹⁴².

Η Διεθνής Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού αποτελεί μια ισχυρή βάση για το σεβασμό, την αξιοπρέπεια και την ευθύνη απέναντι στα παιδιά και τα δικαιώματά τους. Δημιουργεί ένα σταθερό νομικό πλαίσιο με κοινούς άξονες την οικογένεια, τη συνεργασία του παιδιού και την προστασία του. Το κάθε παιδί πρέπει να ανατρέφεται με στοργή, ασφάλεια, αγάπη, αξιοπρέπεια και ισότητα μέσα στην οικογένεια για τη διασφάλιση της ευημερίας και της υγιούς ανάπτυξής του¹⁴³.

Άμεση συνάρτηση με την υπό εξέταση υπόθεσή μας έχει το δικαίωμα του ανηλίκου να μην είναι υποχρεωμένος να καταθέσει ως μάρτυρας ή να ομολογήσει την ενοχή του ενώ παράλληλα να υφίσταται η υποχρέωση των συγγενών του να καταθέσουν σε υπόθεση που εμπλέκεται ο ανήλικος. Όταν ο ανήλικος είναι μάρτυρας-θύμα προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας κατά την εξέταση του ως μάρτυρα διορίζεται και παρίσταται, ως πραγματογνώμων, παιδοψυχολόγος ή παιδοψυχίατρος ο οποίος τον προετοιμάζει για την εξέταση, συνεργαζόμενος προς τούτο με τους προανακριτικούς υπαλλήλους και με τους δικαστικούς λειτουργούς σύμφωνα με το άρθρο 226^A Κ.Π.Δ. Η κατάθεση του ανηλίκου συντάσσεται εγγράφως και καταχωρίζεται και σε *ηλεκτρονικό οπτικοακουστικό μέσο*, όταν αυτό είναι δυνατόν, αντικαθιστώντας τη φυσική του παρουσία, αλλά και την αποδοχή της ανώνυμης κατάθεσης στα επόμενα στάδια της διαδικασίας¹⁴⁴. Δημιουργείται λοιπόν ένα περιβάλλον συνεργασίας και βοήθειας για την εξεταζόμενη υπόθεση για τη διαφύλαξη της

¹⁴¹ Πιτσελά Γ. Αγγελική, *Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής (Διεθνή και Ευρωπαϊκά) Δίκαιο Ανηλίκων*, Δ' Έκδοση, Εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006, σελ.15.

¹⁴² Στο ίδιο, σελ.42-43.

¹⁴³ Στο ίδιο, σελ.93.

¹⁴⁴ Δημόπουλος Χαράλαμπος, *Εισηγήσεις Εγκληματολογίας*, ό.π., 2008, σελ.651

ισότητας και της άσκησης των ενδίκων μέσων όπως προβλέπεται στο Άρθρο 14 παρ. 3, 5, κ.α. του Διεθνούς Συμφώνου για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα¹⁴⁵.

Τέλος, οφείλουν οι δικαστικές αρχές και το Κράτος να προστρέξουν σε μια κατεύθυνση που να δίνει προτεραιότητα σε υποθέσεις που αφορούν ανηλίκους, σεβόμενοι πάντα την ιδιωτική ζωή των παιδιών, ιδίως εκείνων που έχουν γίνει θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης προβλέποντας ειδικούς όρους για τις υποθέσεις αυτές σχετικά με την καταγγελία εξαρχής αλλά και με την μαρτυρική τους κατάθεση σαν θύματα, μάρτυρες και συνεργάτες των δικαστικών αρχών, μειώνοντας στο ελάχιστο τις ακροάσεις του ανηλίκου για τη διευκόλυνσή του και την αποφυγή επανάληψης γεγονότων στη μνήμη τους επηρεάζοντας λιγότερο την ψυχολογία τους. Επίσης, προσήκει να προστατεύονται επαρκώς στις περιπτώσεις που υφίσταται εκφοβισμός για τα θύματα και το περιβάλλον τους παρέχοντας σχετικά μέτρα προστασίας και περίθαλψης με μηχανισμούς στήριξης κάθε είδους για τη πληρέστερη θεραπεία του παιδιού τόσο σωματικά όσο και ψυχικά. Πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την καλύτερη δυνατή ένταξή τους στην κοινωνία και να διασφαλίζεται μέσω διεθνούς συνεργασίας η αμοιβαία δικαστική συνδρομή και η μη εμφάνιση τους αυτοπροσώπως σε δίκη χωρίς να δυσχεραίνεται η διαδικασία καθώς είναι εφικτό δια της βιντεοδιάσκεψης¹⁴⁶.

Στο συμβούλιο της Ευρώπης με τη σύσταση R(87) 20 η διεθνή κοινότητα προτείνει την εναρμόνιση της νομοθεσίας της σε διαδικασίες σύγκλισης και διαμεσολάβησης των προβλημάτων των ανηλίκων και με στοχευμένες δράσεις των αρχών, της οικογένειας και τη συμμετοχή του ίδιου του παραβάτη ανηλίκου να διαμορφώνεται εκείνο το υπόβαθρο για την αποκατάσταση της βλάβης του θύματος με την ανάλογη υποστήριξη για την πληρέστερη κοινωνική του ένταξη¹⁴⁷.

¹⁴⁵ Στο ίδιο, σελ. 112 και Άρθρο 222, 226 παρ.2 και 226^A Κ.Π.Δ. Καρατζά Λίλα, 4 ΚΩΔΙΚΕΣ συν 8, ό.π., σελ.761-762.

¹⁴⁶ Πιτσελά Γ. Αγγελική, *Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής (Διεθνή και Ευρωπαϊκά) Δίκαιο Ανηλίκων*, ό.π., 2006, σελ.492-497.

¹⁴⁷ Αρτινοπούλου Β., *Επανορθωτική Δικαιοσύνη, Η πρόκληση των σύγχρονων δικαιοκίνων συστημάτων*, ό.π., 2010, σελ.64.

3. ΤΑ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Στο ελληνικό ποινικό δίκαιο προβλέπονται μέτρα δικονομικού κυρίως χαρακτήρα με σκοπό την προστασία του μάρτυρα για γεγονότα που ανέφερε στην κατάθεσή του, τα οποία όμως ενέχουν κίνδυνο για τον ίδιο αλλά και τους οικείους του, ένεκα του σημαίνοντος των πληροφοριών που παρείχε στις αρχές δημιουργώντας κύμα ανπιδράσεων από το εγκληματικό δίκτυο με στόχευση στον εκφοβισμό του προς ακύρωση ή και αναβολή της μαρτυρίας του και την υπαναχώρησή του με τη δημιουργία του συναισθήματος του φόβου για τη σωματική ακεραιότητα του ιδίου ή οικείων του στην περίπτωση επικείμενης αντεκδίκησης ιδίως σε περιπτώσεις εγκληματικών οργανώσεων οι οποίες ενεργούν με συγκεκριμένο κώδικα τιμής. Είναι προφανές ότι πρόκειται για μάρτυρες που είναι πληροφοριοδότες, έμπιστα πρόσωπα και μυστικοί ανακριτικοί υπάλληλοι και διακατέχονται από σχετική ανωνυμία ή ψευδωνυμία και είναι προφανής η παραβίαση του αμεσότητας και του δικαιώματος του κατηγορουμένου να εξετάζει τους μάρτυρες κατηγορίας με παράλληλη στάθμιση του κινδύνου που επίκειται για τον μάρτυρα ακόμα και αν δεν έχει συγκεκριμενοποιηθεί και με βάση τις αρχές αναγκαιότητας και αναλογικότητας δικαιολογείται η ανωνυμία του ενώ θα πρέπει να σταθμίζονται τα συμφέροντά του, *προβληματική* που θα αναλυθεί περαιτέρω παρακάτω¹⁴⁸. Στις περιπτώσεις αυτές ο νομοθέτης προέβλεψε τη δημιουργία *απόστασης* μεταξύ του μάρτυρα και της ποινικής διαδικασίας γενικότερα με τη θέσπιση μέτρων όπως είναι η κατάθεση με χρήση ηλεκτρονικών μέσων ηχητικής, οπτικής μετάδοσης και η μη αναγραφή στην έκθεση εξέτασης των στοιχείων ταυτότητας του. Επιπλέον προβλέπεται ακόμη και η μεταβολή των στοιχείων ταυτότητας του μάρτυρα αλλά και η μετάθεση, μετάταξη ή απόσπαση για αόριστο χρόνο των δημοσίων υπαλλήλων και η φύλαξη των μαρτύρων με κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό σε συντονισμό και εφαρμογή από την αρμόδια υπηρεσία του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ.¹⁴⁹

Βασικό αίτημα της αρμόδιας Υπηρεσίας είναι η προσαρμογή του ποινικού μας συστήματος στις ανάγκες που δημιουργούνται από τους κινδύνους που ελλοχεύουν στα ολοένα αναπτυσσόμενα εγκληματικά δίκτυα με άμεση συνέπεια την αναγκαία εξέλιξη των τακτικών και μεθόδων προστασίας ενός μάρτυρα με κύρια θέση της, την αύξηση των

¹⁴⁸ Εισηγητική έκθεση στο σχέδιο νόμου για την «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και της Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων» Ν. 2928/2001, Ποινικά Χρονικά, Ειδικά Θέματα, Τόμος ΝΑ, 2001, σελ. 1015.

¹⁴⁹ Δαλακούρας Θεοχάρης, *Προστασία μαρτύρων, ένα δικαιοκρατικό στοίχημα*, ό.π., 2004, σελ.1166 και Ν. 2928/2001, Ποινικά Χρονικά, Ειδικά Θέματα, Τόμος ΝΑ, 2001, σσ. 1004-1006.

ενδεικνυόμενων μέτρων και την προσθήκη νέων και πιο αποτελεσματικών, όπως η αλλαγή κατοικίας των απειλούμενων μαρτύρων στο εξωτερικό, η πρόσληψη σε νέα θέση εργασίας ή τη συγκεκριμένη χρονική πρόβλεψη της οικονομικής ενίσχυση των μαρτύρων που αρχίζουν μια νέα ζωή μετά την μεταβολή των στοιχείων της ταυτότητάς τους. Με τη συνεχή και μεταβαλλόμενη εξέλιξη των μέτρων προστασίας δημιουργείται μια σχέση αλληλοϋποστήριξης και αμοιβαίας εμπιστοσύνης ανάμεσα στο μάρτυρα και τις αρχές καλλιεργώντας μια σχέση σε κλίμα αδιάκοπης συνεργασίας.

Ανάμεσα στα προβλεπόμενα του ν.2928/2001 μέτρα προστασίας του άρθρου 9 παρ. 2 το πλέον επονείδιστο και συνάμα λειτουργικό μέτρο που επιφέρει βαρύτατο πλήγμα στην προσωπικότητα, στην ψυχολογία και την ευημερία του μάρτυρα καθώς με την εφαρμογή του καταπατώνται θεμελιώδη δικαιώματά του στο βωμό της ασφάλειάς του θυσιάζοντας την ελευθερία του με παράλληλη, όμως, στόχευση στην ενεργή και ουσιαστικότερη προστασία του, είναι αναμφίβολα η μεταβολή των *στοιχείων της ταυτότητάς* του εν αντιθέσει με τη διακριτική ή μη φύλαξή του με εκπαιδευμένο προσωπικό της αρμόδιας υπηρεσίας της αστυνομίας.

Γενικότερα είναι προφανές ότι η μέριμνα του νομοθέτη για την νομική πλαισίωση της υλοποίησης των προβλεπόμενων μέτρων προστασίας των μαρτύρων είναι παντελώς πλημμελής γιατί διατάσσει την προστασία του μάρτυρα όσο διαρκεί η διαδικασία της ποινικής δίκης και πολλές φορές τη διακόπτει μετά τη λήξη αυτής πράγμα το οποίο είναι μέγα σφάλμα καθώς ο μάρτυρας χρειάζεται προστασία κυρίως με την ολοκλήρωση της διαδικασίας διότι οι όποιοι κίνδυνοι εξαλείφθηκαν μετά το πέρας αυτής ανανεώνονται και ακμάζουν όταν όλα βρίσκονται σε ηρεμία, με τη ρουτίνα να κυριαρχεί σε όλες τις φάσεις της ζωής μας.

Ακολουθώντας τη νομολογία θα προσπαθήσω κατά το δυνατόν την ανάλυση του άρθρου 9 σε κάθε παράγραφο έτσι ώστε να αντιληφθούμε τη σκέψη του νομοθέτη, τις περιπτώσεις που περιλαμβάνει αλλά και τα κενά που δημιουργεί στην εφαρμογή των αντίστοιχων μέτρων από την πλευρά των αρχών καταδεικνύοντας τις εγγενείς αδυναμίες και την ανάγκη μεταβολής και συμπλήρωσης ορισμένων διατάξεων. Στην παρ. 1 του άρθρου 9 του Ν. 2928/2001, τα σχετικά μέτρα λαμβάνονται κατά την προδικασία, αλλά και στην κύρια διαδικασία. Στις παρ. 2 και 3 του ανωτέρω άρθρου προβλέπονται τα ειδικότερα μέτρα προστασίας τα οποία εμφανίζονται ως αστυνομικά, δικονομικά και διοικητικά και τίθενται σε ιεραρχικό τρόπο λήψης τους, σε κλιμάκωση από το λιγότερο στο περισσότερο σημαντικό. Σε αυτό το σημείο θα αναφερθεί ότι στην αστυνομική πρακτική η εν θέματι υπηρεσία ενεργεί πρωτίστως αλλαγή ταυτότητας και στοιχείων γενικά του μάρτυρα και τη μετεγκατάστασή του και εν συνεχεία θέτει ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό για τη φύλαξή τους ανάλογα την εκτίμηση του κινδύνου, ενώ ρυθμίζονται και οι ειδικότερες προϋποθέσεις λήψης τους κυρίως στο μέτρο επικινδυνότητας. Στις παρ. 4 και 5 του ίδιου άρθρου καθορίζονται οι όροι

εφαρμογής της δυνατότητας μη αποκάλυψης των στοιχείων ταυτότητας του μάρτυρα, ενώ, τέλος, στην παρ. 6 προβλέπεται η δυνατότητα λήψης των προβλεπόμενων στο άρθρο 9 μέτρων προστασίας για τα θύματα αξιόποινων πράξεων εμπορίας ανθρώπων και παράνομης διακίνησης μεταναστών και τους οικείους τους, περιλαμβάνοντας και την περίπτωση που κάποιος από τα εκδικαζόμενα εγκλήματα δεν έχει πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο οργανωμένου εγκλήματος κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 187 παρ. 1 Π.Κ.¹⁵⁰

Καίριο και ελλειμματικό σημείο στο ανωτέρω άρθρο αποτελεί η συνειδητή επιλογή του νομοθέτη να μην εντάξει το άρθρο 9 του Ν. 2928/2001 στον κορμό του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και δη στο κεφάλαιο των μαρτύρων, όπως έπραξε στις αντίστοιχες περιπτώσεις των άρθρων 5 και 6 του Ν. 2928/2001 που εντάχθηκαν στον ΚΠΔ ως άρθρα 200Α και 253Α αντίστοιχα, ενόψει της ιδιαίτερης σημασίας που έχει ο θεσμός της προστασίας των μαρτύρων για την ορθή και ομαλή λειτουργία της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης¹⁵¹.

Παρόλαυτα, προσπάθησε να αντισταθμίσει την ολιγωρία του αυτή με την αναφορά στην παρ. 2 του άρθρου 9, σύμφωνα με την οποία, τα μέτρα προστασίας σέβονται τα ατομικά δικαιώματα και ελευθερίες του μάρτυρα και λαμβάνονται πάντοτε με την σύμφωνη γνώμη του μάρτυρα, στα όρια της ασφάλειας και του σεβασμού της σφαιράς της ιδιωτικότητας με δικλείδα ασφαλείας τη διακοπή της, ύστερα από έγγραφη αίτησή του, καθώς και σε περίπτωση ατυχούς συνεργασία του με τις αρχές. Η κλίμακα έντασης των μέτρων ασφάλειας θα επιλέγεται βάσει της αποτελεσματικότητας των εφαρμοσθέντων μέτρων προστασίας¹⁵².

Κατά την επεξεργασία του ανωτέρου εκτεθέντος άρθρου διακρίνουμε ορισμένες κατηγορίες μαρτύρων βάσει των οποίων εφαρμόζεται η υπό εξέταση διάταξη. Από τη μία πλευρά διακρίνουμε την κατηγορία των ουσιαδών μαρτύρων της παραγράφου 1 του ν.2928/2001 που απέκτησαν συμπτωματικώς, άμεσα ή και έμμεσα γνώση για την εγκληματική δραστηριότητα της εκάστοτε οργάνωσης και από την άλλη πλευρά ξεχωρίζει η κατηγορία των προσώπων εκείνων που απέκτησαν ιδίως όμμασι πληροφόρηση για την εγκληματική οργάνωση ακόμη και ως συμμετοχοί, όπου συνήθως είναι μέλη της οργάνωσης και προσφέρουν πληροφορίες για το υπό διαλεύκανση έγκλημα. Επίσης, διαφαίνονται οι περιπτώσεις των λεγομένων «έμπιστων προσώπων» οι οποίοι δρουν με συγκεκριμένη δράση, προσπαθώντας να αντλήσουν πληροφορίες όντας μέλη της ίδιας της οργάνωσης αφού απέδειξαν με συγκεκριμένους τρόπους την αξία τους στο εσωτερικό αυτής με μοναδικό

¹⁵⁰ Βαθιώτης Κωνσταντίνος, *Η προστασία μαρτύρων κατά το άρθρο 6 του νόμου 2928/2001, ό.π., 2001, σσ. 1048-1049.*

¹⁵¹ Δαλακούρας Θεοχάρης, *Προστασία μαρτύρων, ένα δικαιοκρατικό στοίχημα, ό.π., 2004, σελ. 1166.*

¹⁵² Χριστόπουλος Παναγιώτης, *Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει τους μάρτυρες κατηγορίας κατά το άρθρο 6 παρ. 3 στοιχ. δ της ΕΣΔΑ, ό.π., 2009, σελ. 1283.*

και κύριο σκοπό την αποκάλυψη των δραστών και την επίλυση της υπόθεσης. Ως πρόσθετη κατηγορία προστατευόμενων προσώπων, τα οποία αναφέρονται μεν στο άρθρο 9 του Ν. 2928/2001 παρόλο που δεν καλούνται να καταθέσουν, εγγράφεται η κατηγορία των *οικείων* των ως άνω μαρτύρων λόγω ότι συμπαρασύρονται με τους βασικούς μάρτυρες καθώς αποτελούν το μέσο εκβιασμού για αυτούς λόγω της ιδιαίτερης σημασίας που έχουν αυτά τα πρόσωπα στη ζωή του μάρτυρα ειδικά όταν απειλείται με κάθε τρόπο η σωματική τους ακεραιότητα και προσήκει να αναφερθεί ότι δεν πρέπει να παραβλέπεται στην έννοια του οικείου σημαντικά πρόσωπα του μάρτυρα όπως ένας σύνοικος και κάποιο προσφιλές του πρόσωπο. Τέλος, ειδικότερη αυτοτελή κατηγορία προστατευομένων μαρτύρων στο πλαίσιο του υπό συζήτηση άρθρου συνθέτουν οι μάρτυρες που αποτελούν ταυτοχρόνως και θύματα της υπό διερεύνηση αξιόποινης πράξης με τα αντίστοιχα δικαιώματα που αναλύσαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο¹⁵³.

¹⁵³ Βαθιώτης Κωνσταντίνος, *Η προστασία μαρτύρων κατά το άρθρο 6 του νόμου 2928/2001*, ό.π., 2001, σελ.1046 και Δαλακούρας Θεοχάρης, *Προστασία μαρτύρων: Ένα δικαιοκρατικό στοίχημα*, ό.π., 2004, σελ. 1166-1168.

3.1. Η ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Στο Άρθρο 5 του ν.2713/99 προβλέπεται ότι δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων που, με εντολή του προϊσταμένου της και με σκοπό την ανακάλυψη ή τη σύλληψη προσώπου εμπλεκόμενου σε αξιόποινη πράξη από αυτές που αναφέρονται στο νόμο αυτόν, εμφανίζεται ως συμμετοχος της πράξης. Το ίδιο ισχύει και για οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο που με αυτόν τον σκοπό ενεργεί ύστερα από πρόταση του προϊσταμένου της Υπηρεσίας. Και στις δύο περιπτώσεις απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του κατά το άρθρο 3 εισαγγελικού λειτουργού. Επίσης δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων όταν, ύστερα από καταγγελία ή βάσιμες υπόνοιες, ενεργεί έρευνα σε μεταφορικό μέσο για την ανεύρεση των πειστηρίων των προβλεπόμενων στην παράγραφο 2 του άρθρου 1 εγκληματικών πράξεων. Επίσης, αστυνομικός ή άλλο πρόσωπο, που διέπραξε από κοινού με άλλο αστυνομικό εγκλήματα από εκείνα που αναφέρονται στο νόμο αυτόν ή συμμετείχε με οποιοδήποτε τρόπο στη διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων τιμωρείται με την ελαττωμένη ποινή του άρθρου 83 του Π.Κ., το ανώτατο όριο της οποίας μειώνεται περαιτέρω στο ήμισυ, με αντίστοιχη μείωση και του προβλεπόμενου στις περιπτώσεις β' και γ' του ανωτέρω άρθρου κατώτατου ορίου ποινής φυλάκισης, αν πριν καταγγελθεί η πράξη για την οποία ασκήθηκε ποινική δίωξη εναντίον του δώσει πληροφορίες για τα πρόσωπα και την εγκληματική τους δραστηριότητα και κατ' αυτόν τον τρόπο συντελέσει στην αποκάλυψή τους. Μπορεί όμως το δικαστήριο, εκτιμώντας τη μεταμέλεια και την προσωπικότητά του, καθώς και τις ειδικές περιστάσεις κάτω από τις οποίες τέλεσε την πράξη να τον κρίνει ατιμώρητο. Στην περίπτωση που ο κατηγορούμενος, μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης και μέχρι να καταδικασθεί αμετακλήτως, δώσει τις πληροφορίες της προηγούμενης παραγράφου, το προβλεπόμενο στο νόμο ανώτατο όριο ποινής μειώνεται στο ήμισυ, χωρίς να αποκλείεται και η εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 84 του Π.Κ.

«Στα πρόσωπα αυτά παρέχεται από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη η αναγκαία προστασία. Ανάλογη προστασία παρέχεται και στους ουσιώδεις μάρτυρες των υποθέσεων αυτών, τους πραγματογνώμονες, τα θύματα ή τους συγγενείς τους ή άλλα πρόσωπα που συνδέονται στενά με αυτούς, όπου τούτο είναι αναγκαίο, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 9 παράγραφοι 2 έως και 4 του ν. 2928/2001(ΦΕΚ 141 Α')¹⁵⁴.

¹⁵⁴ http://skaythess.gr/download/%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1/%CE%9A%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF/%CE%9D.2713%201999%20%28%CE%A6%CE%95%CE%9A-%20%CE%91%2089_30-4-1999%29.pdf και <http://www.policenet.gr>

και Βαθιώτης Κωνσταντίνος, *Η προστασία μαρτύρων κατά το άρθρο 6 του νόμου 2928/2001, ό.π., 2001, σελ.1040.*

Διακρίνεται λοιπόν, στη φύση και τη λειτουργία της εν θέματι υπηρεσίας ο τρόπος δράσης της και τα οφέλη αλλά και τα πλεονεκτήματα που διατηρεί στο *οπλοστάσιό* της, στη μάχη κατά του εγκλήματος. Η κεκαλυμμένη δράση της προβλέπεται ρητά από το νόμο και υπό αίρεση «*συγχωρείται*» από τον νομοθέτη στις περιπτώσεις εκείνες που θα αποφέρουν επιβλαβή αποτελέσματα στο δράστη του εγκλήματος και της υπόθεσης γενικότερα, θυσιάζοντας στο βωμό της εκούσιας ασφάλειας τα δικαιώματα των ανασφαλών πολιτών ακουσίως. Ο περιορισμός των δικαιωμάτων πρέπει να είναι ο αναγκαίος αλλά ο ανάλογος προς τον επιδιωκόμενο σκοπό. Τα μέτρα που ελήφθησαν μετά το γεγονός της 11^{ης} Σεπτεμβρίου υπερβαίνουν τους επιδιωκόμενους στόχους για την κοινωνία μας καθόσον υπερβαίνει κατά πολύ την έννοια της ασφάλειας συμβάλλοντας στη θωράκιση της ποινικής μας νομοθεσίας με πιο σκληρά μέτρα. Οφείλεται η επανεκκίνηση του συστήματος ελευθερία ασφάλεια και ανθρώπινα δικαιώματα από το κράτος διατηρώντας την ισορροπία μεταξύ των φορέων της αντεγκληματικής πολιτικής και την αναγκαιότητα του κοινωνικού ελέγχου με διαχείριση της ποινικότητας με παράλληλη προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του ανθρώπου.

3.1.1. Η ανακριτική διείσδυση

Ακόμη υφίστανται και ορισμένες κατηγορίες *ειδικών ανακριτικών πράξεων* οι οποίες εφαρμόζονται σε ειδικές περιπτώσεις και προβλέπονται στο Ν. 2928/2001 με στόχευση στην αντιμετώπιση του ΟΕ και είναι η ανακριτική διείσδυση από αστυνομικά όργανα για τη σύλληψη του δράστη εν τω πράττεσθαι μέσω του agent provocateur με κύρια παρουσία αυθαιρεσιών λόγω του νομικού κενού που υφίσταται, η οπτικοαουστική επιτήρηση με ειδικά τεχνικά μέσα, η διασταύρωση στοιχείων ηλεκτρονικά η οποία ομοίως διακατέχεται από νομικό κενό διότι παραβιάζονται ανθρώπινα δικαιώματα αδιακρίτως, ακόμη και τρίτων προσώπων άσχετα με το έγκλημα, η *προστασία μαρτύρων* και η λήψη dna ακόμη και από τον ύποπτο εφόσον προκύπτουν ενδείξεις ενοχής εναντίον του με επίσης χαώδες κενό διότι δεν περιγράφεται επαρκώς η διαδικασία συλλογής του υλικού, οι περιπτώσιολογία, η παράμετρος άρνησης του υπόπτου, η δικαιοδοσία του οργάνου για τη συλλογή κ.ά.¹⁵⁵

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι στη νομοθεσία προ Ολυμπιακών αγώνων εισήγαγαν την εφαρμογή αυστηρότερων ανακριτικών πράξεων όπως η *αστυνομική διείσδυση* και διατηρούνται ως αναπόσπαστο κομμάτι στο νόμο 3521/2004 με τη σημαντική προσθήκη το *Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης* με τροποποιήσεις στο ν.2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις¹⁵⁶. Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187 και για τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 187Α, 323Α και 351 του Ποινικού Κώδικα, η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια ανακριτικής διείσδυσης, με την πήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων και όπως κατά τα λοιπά η διείσδυση προβλέπεται στην παρ. 1 του άρθρου 25B του ν. 1729/1987 «Καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών, προστασία των νέων και άλλες διατάξεις», όπως ισχύει, και στην παρ. 1 του άρθρου 5 του ν. 2713/1999 «Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας και άλλες διατάξεις», εφόσον η ανακριτική διείσδυση περιορίζεται στις πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων τα μέλη της οργάνωσης είχαν προαποφασίσει με κύριο σκοπό την εξάρθρωση εγκληματικής

¹⁵⁵ Παπαχαραλάμπους Χ., «Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος. Η προβληματική των ειδικών ανακριτικών τεχνικών», σε: Μαγγανάς Α. (επιμ.), 2003, *Δικαιώματα του Ανθρώπου-Έγκλημα-Αντεγκληματική Πολιτική. Τιμητικός τόμος για την Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου*, τ. Α', Νομική Βιβλιοθήκη-Bruylant, Αθήνα-Βρυξέλλες, 2003, σελ. 1048-1055 αλλά και στο Βαθρακοκοίλης Α., *Το οργανωμένο έγκλημα και οι τρόποι αντιμετώπισής του*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001, σελ. 59-65.

¹⁵⁶ <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/e-egklir-pap.pdf>

ομάδας¹⁵⁷. Οι ανακριτικές πράξεις της προηγούμενης παραγράφου διεξάγονται μόνο αν προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ότι έχει τελεσθεί αξιόποινη πράξη των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187 ή αξιόποινη πράξη των άρθρων 187Α, 323Α και 351 του Ποινικού Κώδικα και αν η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή η εξιχνίαση των τρομοκρατικών πράξεων του άρθρου 187Α ή των πράξεων των άρθρων 323Α και 351 του Ποινικού Κώδικα είναι διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαίτερος δυσχερής¹⁵⁸.

Στον ΚΠΔ προστέθηκε το άρθρο 253Α, στο οποίο αναφέρονται οι προβλεπόμενες ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων. Οι πράξεις αυτές δύνανται να εφαρμοστούν κατά την έρευνα των αδικημάτων της παραγράφου 1 του άρθρου 187 του Π.Κ., δηλαδή εγκλημάτων του κοινού ποινικού δικαίου, αλλά και του άρθρου 187 Α, του Π.Κ. που αφορά τρομοκρατικές πράξεις. Η ανακριτική διείδυση, σύμφωνα με την οποία δεν είναι άδικη η πράξη προσώπου, που κατόπιν εντολής ή πρότασης του προϊσταμένου της Υπηρεσίας και με σκοπό την ανακάλυψη ή τη σύλληψη προσώπου εμπλεκόμενου στα αδικήματα των άρθρων 187 παρ. 1 και 2 και 187 Α του Π.Κ., εμφανίζεται ως συμμετοχος των πράξεων αυτών. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι γενικά η ανακριτική διείδυση επιτρέπεται μόνο εφόσον έχει παθητικό χαρακτήρα, δηλαδή περιορίζεται μόνο στις πράξεις εκείνες που είναι αναγκαίες για τη διακρίβωση των εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων τα μέλη της οργάνωσης είχαν αποφασίσει πριν από την έναρξη της διείδυσης. Για τη σύννομη υλοποίηση της ανακριτικής διείδυσης απαιτείται η ενεργούμενη πράξη να είναι πρόσφορη να πραγματοποιήσει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα και η πράξη αυτή να είναι η λιγότερο επαχθής σε περίπτωση δυνατότητας και άλλων συναφών για το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Η ανακριτική διείδυση δημιουργεί προβληματική θεματική στην περίπτωση εκείνη που αναφέρεται στην περίπτωση της εγκληματικής οργάνωσης των άρθρων 187 Π.Κ. παρ. 1 και 2 και δεν αρκεί να υφίσταται σχετική άδεια από τον προϊστάμενο των αστυνομικών υπηρεσιών αλλά απαιτείται η προηγούμενη έγκριση και εποπτεία της κεκαλυμμένης ανακριτικής δράσης με ανάγκη σημειολογίας για το εύρος των επιτρεπόμενων ενεργειών του τελούντος την ανακριτική διείδυση¹⁵⁹. Είναι γεγονός ότι η ανακριτική διείδυση είναι εξόχως σημαντική για την επιτυχή κατάληξη της έρευνας. Σε κάθε όμως περίπτωση προέχει η ασφάλεια του

¹⁵⁷ Βαθιώτης Κωνσταντίνος, *Η προστασία μαρτύρων κατά το άρθρο 6 του νόμου 2928/2001, ό.π., 2001, σελ.1039.*

¹⁵⁸ Βλ. περισσότερα ως προς το κείμενο του νόμου στο: http://www.isotita.gr/var/uploads/NOMOTHESIA/N.4198.2013_TRAFFICKING.pdf και Δημόπουλος Χαράλαμπος, *Εισηγήσεις Εγκληματολογίας, Επιμέλεια Νάντια Λαγού, ό.π., 2008, σελ. 494.*

¹⁵⁹ Βαθιώτης Κωνσταντίνος, *Η προστασία μαρτύρων κατά το άρθρο 6 του νόμου 2928/2001, ό.π., 2001, σελ.1041. Γενικά για την προστασία σσ. 1036-1050.*

αστυνομικού που διεισδύει στην οργάνωση και για το λόγο αυτό πριν από την έναρξη της διαδικασίας, καθορίζονται με κάθε λεπτομέρεια οι κανόνες εμπλοκής αλλά και απεμπλοκής του αστυνομικού από τη υπόθεση και κυριότερα ο τρόπος επικοινωνίας με την υπηρεσία του.

Στη Σύμβαση για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (σύμβαση Eurropol 1999) στα Άρθρα 31 και 32 τίθεται το ζήτημα της *υποχρεωτικής εχεμύθειας* και απορρήτου των προσώπων που υπηρετούν στην υπηρεσία αυτή για τα γεγονότα και τις πληροφορίες που έλαβαν γνώση κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ακόμη και μετά την παύση του αξιώματός του με ποινικές συνέπειες σε περίπτωση παραβίασης του απορρήτου. Σημαίνουν στο άρθρο 32, είναι η σχετική άδεια που παίρνει κάθε μέλος από τον Διευθυντή του προκειμένου να καταθέσει ως μάρτυρας σε ποινική δίκη για οποιοδήποτε γεγονός με συγκεκριμένα μέτρα και τρόπο λήψης κατάθεσης τα οποία διευθετούνται σε συνεννόηση με το δικαστήριο για τη να διαφυλαχθεί πρωτίστως ο μάρτυρας αλλά και τα εθνικά συμφέροντα, ανάλογα την υπόθεση, του εμπλεκόμενου Κράτους μέλους εφόσον βέβαια επιτρέπει άρνηση μαρτυρίας το εσωτερικό του δίκαιο και είναι δυνατό να μην δοθεί άδεια για την παροχή μαρτυρικής κατάθεσης και εάν είναι αναγκαίο για τη διαφύλαξη συμφερόντων της Eurropol και των Κρατών μελών¹⁶⁰.

Η ειδική αυτή κατηγορία ενέχει μεγάλους κινδύνους για τα πρόσωπα που θα εμπλακούν σε αυτή τη διαδικασία κάλυψης-απόκρυψης της ταυτότητάς τους διότι το ρίσκο που παίρνουν για την ολοκλήρωση της υπόθεσης είναι σαφώς δυσανάλογο με τις επιπτώσεις που απειλούνται στον ίδιο ακόμη και στους οικείους του, ειδικά στις περιπτώσεις αστυνομικών. Η αντίθετη πλευρά δεν συγχωρεί δεν χαρίζει και δεν λησμονεί τέτοιες συμπεριφορές καθώς κινείται σε εντελώς διαφορετικούς ρυθμούς από τη νόρμα που γνωρίζει ο μέσος πολίτης και μέσα σε σκοτεινούς και περιέργους δρόμους προκαλώντας με κάθε τρόπο και μέσο που μπορούμε να φανταστούμε τον εκφοβισμό κυρίως στην περίπτωση των μαρτύρων.

Η πρόκληση φόβου μπορεί να σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας μέχρι την έκδοση αμετάκλητης απόφασης από το δικαστήριο και τούτο διότι σε όλη αυτή την διαδικασία αυτοί που ασκούν εκφοβισμό ευελπιστούν ότι θα υπάρξει επιτυχή εξέλιξη των επιθυμητών στόχων τους λόγω των καταστάσεων που δημιουργούν κάμπτοντας πολλές φορές τη θέληση του μάρτυρα να καταθέσει ειδικά σε εγκληματικά δίκτυα όπως η Μαφία κ.λπ. Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι χαρακτηριστικό γνώρισμα του εκφοβισμού των μαρτύρων είναι η ολοένα αυξανόμενη ένταση του κινδύνου, η οποία οφείλεται στην δυνατότητα επανάληψης και συνεχούς επίδρασης του σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας. Το συμβούλιο της

¹⁶⁰ Στεργιούλης Αθ. Ευάγγελος, *Η Ευρωπαϊκή αστυνομική υπηρεσία Eurropol*, Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2003, σελ.226-227.

Ευρώπης σχημάτισε ολοκληρωμένη άποψη για τους κινδύνους και τον εκφοβισμό των μαρτύρων στο Ο.Ε. και αναγνωρίζοντας την κρισιμότητα ορισμένων καταθέσεων για την εξασφάλιση της καταδίκης εγκληματιών που σχετίζονται άμεσα με το οργανωμένο έγκλημα υιοθέτησε τη σύσταση Νο R 97 και προέβλεψε μέτρα προστασίας των μαρτύρων για την ενθάρρυνση τους για ελεύθερη και αληθή κατάθεση. Τα σχετικά μέτρα έχουν προαναφερθεί αλλά θα σταθώ στο σημείο εκείνο που ποινικοποιεί ξεχωριστά τις πράξεις εκφοβισμού και προσμετρά το δικαστήριο την πίεση που δέχεται ο μάρτυρας για την τελική κρίση του¹⁶¹.

Συνεπώς, η δικαστική κρίση θα πρέπει να μην επηρεάζεται εύκολα σε παρόμοιες περιπτώσεις και να ασκείται ιδιαίτερη προσοχή στην αξιολόγηση μαρτυρικών καταθέσεων που λόγω των περιστάσεων υφίσταται η πιθανότητα να αποτελούν προϊόν εκφοβισμού¹⁶².

¹⁶¹ Δημόπουλος Χαράλαμπος, *Εισηγήσεις Εγκληματολογίας*, Επιμέλεια Νάντια Λαγού, ό.π., 2008, σελ.486-488.

¹⁶² Ζησιάδης Βασίλειος, *Ο εκφοβισμός των μαρτύρων και η επίδρασή του στα στάδια της ποινικής διαδικασίας. Δικονομική και Ψυχολογική θεώρηση*, σε Προσφορά Τιμής στην Ά. Ψαρούδα-Μπενάκη, «Ποινικές Επιστήμες, Θεωρία και Πράξη», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2008, σελ. 855 επ.

3.2. ΥΠΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ (Υ.Α.Ο.Ε.)

Στην Ελλάδα η αντιμετώπιση του Οργανωμένου Εγκλήματος σε εθνικό και διεθνές επίπεδο αλλά και η σύγκλιση της εθνικής μας νομοθεσίας στις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης οδήγησαν το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες που παρουσιάζουν τα εγκληματικά δίκτυα και να ιδρύσει το 2001 με το Π.Δ. 1/01 (ΦΕΚ 1 Α΄/ 10-1-2001) «Αναδιάρθρωση, κ.λπ. Υπηρεσιών Γ.Α.Δ.Α.» την Υποδιεύθυνση Αντιμετώπισης Οργανωμένου Εγκλήματος (ΥΑΟΕ), η οποία υπάγεται στη Διεύθυνση Ασφαλείας Αττικής. Στο υπό εξέταση αντικείμενο ειδικεύεται το Τμήμα 4^ο Προστασίας Μαρτύρων το οποίο είναι αρμόδιο για τη φύλαξη των ουσιαστών μαρτύρων, των προσώπων εκείνων που συγκεντρώνουν όλα εκείνα τα στοιχεία και τις προϋποθέσεις του Ν.2928/2001 και βοηθούν στην αποκάλυψη εγκληματικών δραστηριοτήτων ακόμη και των οικείων τους, τηρουμένων των διατάξεων της παραγράφου 2 του άρθρου 9 του ν. 2928/2001 . Αντίστοιχη Υποδιεύθυνση με τον ίδιο τίτλο, την ίδια διάθρωση και αρμοδιότητες ιδρύθηκε και λειτουργεί στη Διεύθυνση Ασφαλείας Θεσσαλονίκης, με το άρθρο 12 Π.Δ. 48/2006 (ΦΕΚ Α-50 13-3-2006)¹⁶³. Για την άμεση αρωγή και προστασία των μαρτύρων που παράλληλα είναι και θύματα εμπορίας ανθρώπων, αρμόδια είναι τα αντίστοιχα Τμήματα Καταπολέμησης Εμπορίας Ανθρώπων της Υποδιεύθυνσης Αντιμετώπισης Οργανωμένου Εγκλήματος και Εμπορίας Ανθρώπων της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής και Θεσσαλονίκης, τα οποία προς τούτο συνεργάζονται με τις Εισαγγελικές και Δικαστικές αρχές, Δημόσιες Υπηρεσίες, φορείς και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Η διάρκεια της άμεσης αστυνομικής προστασίας περιορίζεται στον απόλυτα αναγκαίο χρόνο παραμονής του θύματος στο πλαίσιο της προανακριτικής διαδικασίας. Η παροχή περαιτέρω προστασίας και κυρίως αστυνομικής φύλαξης των μαρτύρων και θυμάτων, και μέχρις ότου αποφασισθεί διαφορετικά από τις Εισαγγελικές – Δικαστικές Αρχές, παρέχεται από το Τμήμα Προστασίας Μαρτύρων της Υποδιεύθυνσης Επιχειρήσεων της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής, το οποίο είναι αρμόδιο για το σχεδιασμό, το συντονισμό και τη λήψη μέτρων προστασίας των ουσιαστών μαρτύρων και των προσώπων που κατά τα άρθρα 187 και 187Α του Ποινικού Κώδικα βοηθούν στην αποκάλυψη εγκληματικών δραστηριοτήτων ή και των οικείων τους, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 9 του ν. 2928/2001, καθώς και των προβλεπόμενων από διεθνείς και διμερείς συμβάσεις της Χώρας. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, και ύστερα από παραγγελία των Εισαγγελικών Αρχών, προστασία υπό την έννοια αστυνομικής φύλαξης μπορεί να παρασχεθεί και από άλλες Αστυνομικές Υπηρεσίες της επικράτειας. Τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, προστατεύονται, μόνο, στην περίπτωση που είναι ουσιαστικοί μάρτυρες σε ποινικές δίκες, ύστερα από αίτησή τους και σχετική παραγγελία του εισαγγελέα, σύμφωνα με

¹⁶³ http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=2481&Itemid=400&lang=

τα άρθρα 9 και 10 του Ν.2928/2001, για τις πράξεις της συγκρότησης ή συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 187 Ποινικού Κώδικα και για τις συναφείς πράξεις μπορούν να λαμβάνονται μέτρα για την αποτελεσματική προστασία από πιθανή εκδίκηση ή εκφοβισμό των ουσιωδών μαρτύρων και των υπαιτίων των πράξεων της συγκρότησης εγκληματικής οργάνωσης ή συμμορίας ή της συμμετοχής σε αυτές, μόνο αν αυτοί καταστήσουν δυνατή με αναγγελία στην αρχή την πρόληψη της διάπραξης ενός από τα σχεδιαζόμενα εγκλήματα ή με τον ίδιο τρόπο συμβάλλουν ουσιωδώς στην εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή της συμμορίας και των οικείων τους. Γενικά τα μέτρα προστασίας συνίστανται σε φύλαξη με κατάλληλο προσωπικό της αστυνομίας, κατάθεση με χρήση ηλεκτρονικών μέσων ηχητικής και οπτικής ή μόνο ηχητικής μετάδοσής της και με αναγραφή στην έκθεση εξέτασης, του ονόματος, του τόπου κατοικίας, γέννησης και εργασίας, του επαγγέλματος και της ηλικίας και η μεταβολή των στοιχείων ταυτότητας. Τα μέτρα προστασίας λαμβάνονται με τη σύμφωνη γνώμη του μάρτυρα, δεν περιορίζουν την ατομική του ελευθερία πέρα από το αναγκαίο για την ασφάλειά του μέτρο και διακόπτονται αν ο μάρτυρας το ζητήσει εγγράφως ή δεν συνεργάζεται για την επιτυχία τους¹⁶⁴. Τη στιγμή αυτή η εν θέματι Υπηρεσία λαμβάνει μέτρα προστασίας για συνολικά (33) πρόσωπα. Τα δεκατρία (13) από αυτά έχουν μετεγκατασταθεί ήδη στο εσωτερικό της Χώρας κ εκκρεμεί η μετεγκατάσταση τους στο εξωτερικό και η μεταβολή στοιχείων ταυτότητας. Για τα υπόλοιπα πρόσωπα λαμβάνονται άλλα μέτρα.

¹⁶⁴ http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=3710&Itemid=0&lang=

ΜΕΡΟΣ Γ΄

**ΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΑΝΑΚΥΠΤΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΑΛΛΑ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΝ
ΛΟΓΩ ΜΕΤΡΟΥ**

Ι. Η ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΑ ΣΕ ΔΙΑΓΚΩΝΙΣΜΟ ΜΕ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΗΣ

1. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΜΕ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΤΗΝ ΑΠΡΟΣΩΠΗ ΜΑΡΤΥΡΙΚΗ ΚΑΤΑΘΕΣΗ

Η ιδιαιτερότητα των μαρτυρικών καταθέσεων που λαμβάνονται σε καθεστώς προστασίας για τον μάρτυρα διέπονται από βασικές αρχές της ποινικής δίκης όπως η αρχή της επικουρικότητας, της αναγκαιότητας και της εκούσιας συμμετοχής. Ανάλογα την υπόθεση που διαχειρίζεται η αντίστοιχη υπηρεσία προστασίας μαρτύρων προσαρμόζεται και ενεργεί κατά το δοκούν σχετικά με τη λήψη των καταθέσεων. Η επιλογή του καταλληλότερου μέσου για την όσο το δυνατόν διακριτική μορφή κατάθεσης επιλέγεται από τους ιθύνοντες οι οποίοι βρίσκονται σε άμεση συνεργασία και ιεραρχική σχέση, εννοώντας την αστυνομική με τη δικαστική αρχή και αφορά στη χρήση ηλεκτρονικών μέσων ηχητικής και οπτικής καταγραφής ή και μόνο ηχητικής με αλλοίωση της φωνής του μάρτυρα, με τη δυνατότητα μη γνωστοποίησης των στοιχείων στην έκθεση εξέτασης μάρτυρα παρά μόνο υπό όρους και πληθώρα άλλων μέτρων όπως προανέφερα, τα οποία όμως προσδίδουν μία μόνιμη *αμφισβήτηση* για την αξιοπιστία της μαρτυρικής κατάθεσης καθώς αποδυναμώνεται λόγω της προσβολής του δικαιώματος του κατηγορουμένου να προβαίνει στην εξέταση των μαρτύρων με αποτέλεσμα την άμεση απώλεια της αμεσότητας που δημιουργείται ανάμεσα σε βασικούς παράγοντες της δίκης όπως ο μάρτυρας και ο κατηγορούμενος με μοναδικό χαμένο τον τελευταίο διότι ως επί το πλείστον είναι επιβαρυντική για τον ίδιο, προσθέτοντας ένα ακόμα αρνητικό στοιχείο στη διαμόρφωση της κρίσης του Δικαστή.

Βέβαια, σε ορισμένες περιπτώσεις θεωρείται απαραίτητος και ενδεδειγμένος ο ανωτέρω τρόπος λήψης μαρτυρικών καταθέσεων, ιδίως σε σεξουαλικά εγκλήματα όπου είναι σχεδόν βέβαια η λήψη μαγνητοσκοπημένων καταθέσεων ή και καταθέσεων πίσω από προστατευτικό παραβάν ένεκα της ιδιαίτερης, ευάλωτης και εύθραυστης ψυχολογίας του θύματος να ανημετωπίσει το δράστη κατά πρόσωπο παραμερίζοντας τη διαμαρτυρία για τα δικαιώματα του κατηγορουμένου καθώς το βάρος πέφτει στο θύμα, σε ρόλο επικουρικό και με ενσυναίσθηση αφού κατά την ταπεινή μου γνώμη είναι το λιγότερο που μπορούμε να προσφέρουμε στις συγκεκριμένες περιπτώσεις δείχνοντας το δημοκρατικό κα ανθρώπινο πρόσωπο της κοινωνίας που διαβιούμε χωρίς προκαταλήψεις¹⁶⁵. Ακόμη και η άποψη του νομοθέτη σε αυτή την περίπτωση είναι υποστηρικτική, καθώς αναφέρει ότι αυτό το είδος των μαρτυρικών καταθέσεων δεν έχουν την ίδια αξία με την τω όντι παρουσία του μάρτυρα ενώπιον του δικαστηρίου χαρακτηρίζοντας την ως μειωμένης αξίας και δεν την αποδέχεται

¹⁶⁵ Μαγγανάς Α., *Θέματα εγκληματολογικά και ποινικού δικαίου*, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2004 σελ.127.

ως μοναδικό στοιχείο καταδίκης για τον κατηγορούμενο με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ανησυχίες και προβληματισμοί για τη *χρησιμότητά* της καθώς υφίσταται ο ανωτέρω περιορισμός από το νομοθέτη και η αμφισβήτησή της από το δικαστήριο¹⁶⁶.

Η εφαρμογή των ανωτέρω προστατευτικών μέτρων δημιουργούν *νομικό πρόβλημα* σε ό,τι αφορά τη δυνατότητα του κατηγορουμένου για κατ' αντιπαράσταση εξέταση του μάρτυρα κατηγορίας και έλεγχο της αξιοπιστίας του (άρθρα 358 ΚΠΔ και 6 παρ. 3δ της ΕΣΔΑ). Στην περίπτωση αυτή ο κατηγορούμενος δεν δύναται να έχει γνώση της ταυτότητας του μάρτυρα και να διαβλέπει τυχόν ύποπτες αντιδράσεις του σε απευθείας ερωτήσεις. Η πρόβλεψη του νομοθέτη σε τέτοιες περιπτώσεις είναι η παράγραφος 3 του ίδιου άρθρου, όπου γίνεται υποχρεωτική η αποκάλυψη των στοιχείων του μάρτυρα, εφόσον αυτό ζητηθεί από τον εισαγγελέα ή τον διάδικο, ακόμη και δυνητικά, αυτεπαγγέλτως από το σώμα του δικαστηρίου, με εξαίρεση την παράγραφο 4 ότι μόνη αυτή η μαρτυρία δεν θα είναι ικανή να στηρίξει την ενοχή του κατηγορουμένου επαληθεύοντας τα ανωτέρω λεχθέντα. Αναγκαίο είναι να λεχθεί η σχετική πρόβλεψη του νόμου ότι αυτά τα μέτρα προστασίας διατάσσονται με αιτιολογημένη διάταξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών πράγμα το οποίο συνεπάγεται τη γνώση της ταυτότητας του ανώνυμου μάρτυρα¹⁶⁷.

Η στήριξη μιας απόφασης δικαστηρίου στις μαρτυρικές καταθέσεις και μόνο αποτελεί πρόβλημα και προβληματισμό για τους διάδικους σε μια ποινική δίκη διότι ενώ η αποδεικτική ισχύς τους υφίσταται και είναι ικανή να οδηγήσει άμεσα στην ανεύρεση της αλήθειας παρ'όλαυτά τα συναγόμενα συμπεράσματα είναι σε αρνητική σχέση με την έννοια της επιστημονικής απόδειξης δηλαδή της απόδειξης που έχει ως βάση τις επιστημονικές μεθόδους για την ανάλυση, επεξεργασία και αξιολόγηση των υπό εξέταση στοιχείων. Βέβαια, η αρχή της ηθικής απόδειξης βρίσκεται σε αντιδιαστολή με τη ανάλυση αυτή η οποία μας κατευθύνει στην αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων από τον διευθύνοντα τη συζήτηση.

Στη δικαστηριακή πρακτική είναι εμφανής η έλλειψη εμπιστοσύνης προς τους μάρτυρες στην ποινική δίκη και οφείλεται κυρίως στους περιβαλλοντικούς, ψυχολογικούς κοινωνιολογικούς και λοιπούς παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν μια μαρτυρία και να ολοκληρωθεί με ελλειμματικό περιεχόμενο και με αυξημένες τις πιθανότητες για δικαστική

¹⁶⁶ Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια ασφάλεια & αντεγκληματική πολιτική, συγκριτική προσέγγιση*, Β' έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005, σελ.192-193.

¹⁶⁷ Βαθιώτης Κωνσταντίνος, *Η προστασία μαρτύρων κατά το άρθρο 6 του νόμου 2928/2001, ό.π.,2001, σελ.1053, Χριστόπουλος Παναγιώτης, Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει τους μάρτυρες κατηγορίας κατά το άρθρο 6 παρ. 3 στοιχ. δ της ΕΣΔΑ, ό.π., 2009, σελ. 1283 και http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/2001_1_95/full.html*

πλάνη μια δίκη¹⁶⁸. Το αντίδοτο του νομοθέτη σε αυτές τις παρεκκλίσεις που δημιουργούν εντυπώσεις κακής αξιοπιστίας των μαρτυρικών καταθέσεων αντιμετωπίζεται στη νομολογία με ρυθμιστική διάθεση με απόλυτο στόχο και σκοπό την εξασφάλιση της αντικειμενικής αφήγησης από τον μάρτυρα του ιστορικού του συμβάντος που υπέπεσε στην αντίληψή του με συγκεκριμένες ερωτήσεις και επαγγελματισμό από τους ανακριτικούς υπαλλήλους στην καταγραφή των μαρτυρικών εκθέσεων καθορίζοντας τη διαδικασία εξέτασης με τέτοιο τρόπο που να διαμορφώνει ιδεατά την κατά το δυνατόν απρόσκοπτη λήψη της κατάθεσης με παράλληλη πρόβλεψη για την εξασφάλιση της αξιοπιστίας της¹⁶⁹.

Κλείνοντας, το θέμα των αποφάσεων των ελληνικών δικαστηρίων θα αγγίξω επιφανειακά τον προβληματισμό σχετικά με τις περιπτώσεις δικαστικής πλάνης που προκαλούνται από εσφαλμένη ερμηνεία και αξιολόγηση των υπό εξέταση ενδείξεων καθώς υφίστανται είδη μαρτύρων με ελλιπέστατες καταθέσεις και αξιοπιστία όπως οι εξ' ακοής, οι ανώνυμοι, ακόμη και οι ψευδομάρτυρες που τίθενται για να στηρίξουν κατηγορίες αλλά και γενικά διαφαίνεται καθαρώς από όλη την ανάλυση της εργασίας ότι η έννοια του μάρτυρα είναι εν γένει μια προβληματική περιοχή. Ο εντοπισμός του επουσιώδη μάρτυρα επαφίεται στην αντίληψη και στο σώμα του δικαστηρίου με έμφαση και μεγαλύτερη σημασία στον τρόπο και στην ικανότητα με την οποία θα ερμηνεύσει και θα αξιολογήσει τόσο κατά την ανακριτική όσο και κατά την ακροαματική διαδικασία τα εκτεθέντα στοιχεία, χωρίς να αναλώνεται στο είδος και στο μέσο απόδειξης αλλά στην απαιτούμενη από την ελληνική πολιτεία και το Σύνταγμα την εφαρμογή της δίκαιης δίκης και της ακόμα πιο δίκαιης και αντικειμενικής κρίσης για την εξεταζόμενη περίπτωση.

¹⁶⁸ Αλεξιάδης Στέργιος, Ανακριτική, ό.π., 2003, σελ. 357-359.

¹⁶⁹ Δαλακούρα Θεοχάρη, Ποινική Δικονομία – Βασικές έννοιες και θεσμοί της ποινικής δίκης, ό.π., 2003, σελ. 84-85 και Αλεξιάδης Στέργιος, Ανακριτική, ό.π., 2003 σελ.372.

2. Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΟΚΑΤΟΡΑ ΗΘΙΚΟΥ ΑΥΤΟΥΡΓΟΥ ΣΕ ΔΙΑΛΟΓΟ ΜΕ ΤΗ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΠΕΡΒΟΛΗ

Η συγκεκριμένη θεματική ενέχει πληθώρα σημείων που συνδιαλέγονται με τη νομιμότητα και την υπερβολή. Όπως αναλύσαμε παραπάνω η δράση του προβοκάτορα ηθικού αυτουργού βρίσκεται σε μια διαρκή αναζήτηση των ορίων της ανάμεσα στη νομιμότητα και στην υπερβολή. Η δράση του προβοκάτορα ηθικού αυτουργού εισήχθη στην ελληνική νομολογία και συγκεκριμένα στον ποινικό κώδικα με βασική αιτία την ειδική συμπεριφορά στα πλαίσια των καθηκόντων των αστυνομικών και προβλέπεται ως αξιόποινη από το άρθρο 46 παρ. 2 ΠΚ.. Συνεπώς, είναι αποδεκτό σε κάθε επίπεδο νομικής φύσης ότι το σημείο-κλειδί στο εν θέματι πόνημα γενικότερα διατυπώνεται στην αναζήτηση της απάντησης στην υπόθεση ότι η μαρτυρική κατάθεση του αστυνομικού προβοκάτορα ηθικού αυτουργού παραβιάζει κατάφωρα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου όπως την αξιοπρέπεια και την εν γένει ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, με αποτέλεσμα να υφίσταται η απαραίτητη προστασία από το νομοθέτη στον θιγόμενο για την επίλυση της προβληματικής του θέματος. Με την επίτευξη ισορροπίας ανάμεσα στη συγκρουσιακή σχέση συμφερόντων που αναπτύσσεται διακρίνεται η αέναη διαμάχη εντός των ορίων του νόμου ανάμεσα στην προσπάθεια για μείωση της εγκληματικότητας και της προστασίας των δικαιωμάτων του ατόμου. Άμεση συνάφεια με τη σύγκρουση αυτή έχει η αρχή του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας όπου σε συγκεκριμένες περιπτώσεις αναλόγως τις κατά μέρος ενέργειες από πλευράς αστυνομικού υπαλλήλου, η οποία αποδέχεται την προσβολή της από την δράση αυτή του agent provocateur αποκλειστικά στις πράξεις εκείνες που είναι απολύτως ασύμβατες με την ελευθερία βούλησης του παραβάτη καθώς υφίστανται επιρροή και στην ουσία εξαπατούν με τρόπους ιδιαίτερους με σκοπό να προκαλέσουν την ενέργειά του αυτή για να επιτύχουν τη σύλληψή του εκμεταλλευόμενοι την εμπιστοσύνη που δημιουργήθηκε από την ιδιόμορφη σχέση τους επιτυγχάνοντας με παράνομο τρόπο ίσως και δόλιο τη λήψη των στοιχείων εκείνων που θα τον καθλώσουν στην αποδεικτική διαδικασία. Σε όσες περιπτώσεις, πάντως, ο agent provocateur δεν έδρασε στα πλαίσια νόμιμης επιχείρησης παγίδευσης, ανακύπτει ζήτημα εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 177 παρ. 2 ΚΠΔ. Η διάταξη αυτή, όπως ισχύει πλέον μετά την πρόσφατη τροποποίησή της με το άρθρο 10 παρ. 2 του ν. 3674/2008, απαγορεύει απολύτως τη χρήση όλων των αποδεικτικών μέσων που ελήφθησαν με παράνομο τρόπο¹⁷⁰.

¹⁷⁰ Δαλακούρας Θεοχάρης, *Δικονομικές πτυχές της δράσης του agent provocateur*, σε «Προβλήματα της συμμετοχής στο έγκλημα», ό.π., σελ. 299 . Ο προβοκάτορας ηθικός αυτουργός (Agent provocateur),σε

Η κατευθυνόμενη δραστηριότητα του agent provocateur υπόκειται στις χειρουργικής ακρίβειας κινήσεις της εκάστοτε υπηρεσίας που έχει αναλάβει την υπόθεση. Προκειμένου να έχει επιτυχία, καθοδηγεί σαν μαριονέτα την ανθρώπινη προσωπικότητα και αξία του εκάστοτε «θύματος», καθιστώντας το μέσο για την επίτευξη των στόχων της. Ενεργεί με τρόπο καταχρηστικό και χωρίς κανένα δικαστικό ή εισαγγελικό έλεγχο με αποτέλεσμα την ανεξέλεγκτη και χωρίς καμία καταγραφή και περιορισμό δράση της με ενημέρωση των προϊστάμενων υπηρεσιών άμα τη σύλληψη του δράστη. Συνεπώς, δημιουργούνται νομικά κενά σε κάθε υπόθεση με τη σχετική εκμετάλλευση από την υπεράσπιση του κατηγορουμένου¹⁷¹.

Όταν, λοιπόν, ο προβοκάτορας αστυνομικός δεν ενεργεί σύμφωνα με την νόμιμη διαδικασία σε μια αστυνομική επιχείρηση με σκοπό την «παγίδευση», διότι δεν ενημέρωσε τον αρμόδιο εισαγγελέα ακόμη και όταν ενεργεί με τρόπο που προκαλεί την απόφαση στο δράστη για να ενεργήσει έγκλημα με σκοπό να τον συλλάβει κατά το άρθρο 46 παρ. 2 ΠΚ, ανακύπτει συζήτηση σχετικά και προβάλλεται το άρθρο 177 παρ. 2 Κ.Π.Δ. με αποτέλεσμα να *μην λαμβάνεται υπόψη* η κατάθεση σε βάρος του κατηγορουμένου, τόσο του προβοκάτορα, όσο και των αστυνομικών, που θα περιγράψουν ως μάρτυρες «εξ ακοής» τα όσα προέκυψαν από την δράση του προβοκάτορα. Η δικαστική εκτίμηση των εν λόγω καταθέσεων πρέπει να διέπονται από την αρχή της αναλογικότητας με σεβασμό στα συνταγματικά δικαιώματα του κατηγορουμένου σε συνάρτηση με τους σχετικούς αποδεικτικούς περιορισμούς και τη χρήση του εκάστοτε αποδεικτικού μέσου βάσει του οποίου θα επηρεαστούν τα δικαιώματα του ατόμου και θα παραβιαστούν βασικές αρχές της ποινικής δίκης όπως της μαρτυρικής απόδειξης όπου θέτει υποχρεωτικά ορισμένες δικλίδες ασφαλείας για την εφαρμογή της δίκαιης δίκης σε μια υπόθεση όπως η κατάθεση, η εμφάνιση, η αναγραφή των στοιχείων και η υποχρέωση του μάρτυρα να καταθέτει όσα γεγονότα υπέπεσαν στην δική του αντίληψη και, σε περίπτωση που αυτός καταθέτει «εξ ακοής», το χρέος του να κατονομάζει την πηγή των πληροφοριών του (άρθρα 209, 217, 224, παρ. 1 και 2 και 229 ΚΠΔ)¹⁷².

Σχετικά με τον ανώνυμο πληροφοριοδότη, υπάρχει ειδική πρόβλεψη στο ελληνικό ποινικό δικονομικό δίκαιο, στο άρθρο 224 παρ. 1 ΚΠΔ, βάσει του οποίου ο *εξ' ακοής* μάρτυρας πρέπει να καταθέτει από ποιους έμαθε τα όσα καταθέτει και να τους κατονομάζει

Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, Άρθρα 1-133 (επιμέλεια Δ.Σπινέλλη), «Δίκαιο & Οικονομία», Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2005, σελ. 749.

¹⁷¹ Διονυσοπούλου Τάνια, *Αστυνομική διείσδυση. Συνταγματικά και δικονομικά προβλήματα μιας «νομιμοποιημένης» ανακριτικής πράξης*, σε Ποινικό Λόγο 2/2003, σελ. 473.

¹⁷² Καρατζά Λίλα, *4 ΚΩΔΙΚΕΣ συν 8*, ό.π., 2008, σελ.757-763 και 748 για την αρχή της ηθικής απόδειξης-άρθρο 177ΚΠΔ.

για την όσο το δυνατόν αντικειμενικότερη μαρτυρία του πράγμα το οποίο υποδηλώνει τη θετική προδιάθεση του νομοθέτη να συγκλίνει στην προστασία των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου περισσότερο από την προστασία του μάρτυρα¹⁷³. Στην ελληνική ποινική θεωρία η ανασφάλεια που δημιουργεί η προβληματική μαρτυρία εξ ακοής καταλήγει στον αποκλεισμό της από μια καταδίκη εξολοκλήρου βασισμένη σε αυτή αλλά μόνο με συμπληρωματική λειτουργία ως προς το υπάρχον αποδεικτικό υλικό¹⁷⁴.

Σε περίπτωση λοιπόν που στηρίζει αποκλειστικά η εξ ακοής μαρτυρία την καταδίκη, η απόφαση αυτή θα είναι αναιρετέα λόγω έλλειψης ειδικής αιτιολογίας (άρθρο 510 παρ. 1Δ ΚΠΔ¹⁷⁵). Ζήτημα τίθεται και στις περιπτώσεις όπου παραβιάζεται η υποχρέωση της παρ. 2, όπου δηλαδή ο μάρτυρας εξ ακοής δεν κατονομάζει τις πηγές του. Κατά την κρατούσα άποψη στην θεωρία, σε περίπτωση μίας τέτοιας παραβίασης, το δικαστήριο υποχρεούται να μην αξιοποιήσει μία μαρτυρική κατάθεση που έγινε κατά παραβίαση του νόμου, ωστόσο η εκτίμηση αυτής μαζί με άλλα αποδεικτικά μέσα δεν συνεπάγεται ακυρότητα της διαδικασίας, διότι δικονομική κύρωση για την παραβίαση της εν λόγω διατάξεως του άρθρου 224 παρ. 2 δεν προβλέπεται. Θα μπορούσε ο δικαστής να μην αναφέρει καθόλου την εν λόγω μαρτυρία ή να την αναφέρει μεν ως συνεκτιμώμενο αποδεικτικό μέσο, διότι η διαμόρφωση της συνείδησής του δύναται να επηρεαστεί από παράγοντες εξωποινικούς όπως ένα αποδεικτικό μέσο, παράνομο μεν, αληθοφανές και πιθανόν αξιόπιστο δε.

¹⁷³ Στο ίδιο, σελ. 761.

¹⁷⁴ Ανδρουλάκης Κ. Νικ, *Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης*, ό.π., 1994, σελ. 254.

¹⁷⁵ Καρατζά Λίλα, *4 ΚΩΔΙΚΕΣ συν 8*, ό.π., 2008, σελ. 863.

3. Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΜΑΡΤΥΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Στην προκειμένη περίπτωση, η εξέταση ενός μάρτυρα δίχως την αποκάλυψη των στοιχείων της ταυτότητάς του έρχεται σε σύγκρουση με το θεμελιώδες και συνταγματικά προστατευόμενο δικαίωμα της ακρόασης (άρθρο 20 παρ. 1 Σ)¹⁷⁶, το οποίο αφορά τους διαδίκους της ποινικής δίκης και την ελευθερία τους σε ό,τι αφορά την κριτική για την αξιοπιστία οιαδήποτε αποδεικτικού μέσου. Θα πρέπει να επισημανθεί πως σε όσες περιπτώσεις οι αστυνομικοί ή οι έμπιστοι ιδιώτες δεν εμφανίζονται στο ακροατήριο ώστε να εξετασθούν κατ' ανδικίαν ως μάρτυρες, ανακύπτουν σοβαρότατα προβλήματα ενόψει των άρθρων 333, 357 παρ. 3, 358, 365 ΚΠΔ¹⁷⁷, αλλά και –ιδίως– του άρθρου 6 παρ. 3 στοιχ. δ' ΕΣΔΑ¹⁷⁸, δεδομένου ότι ο κατηγορούμενος έχει πλήρη άγνοια της πραγματικής ταυτότητας του μάρτυρα και αποστερείται έτσι του θεμελιώδους δικαιώματός του να εξετάσει τους μάρτυρες κατηγορίας¹⁷⁹. Στην περίπτωση του μάρτυρα που είναι απών σε δίκη με οποιαδήποτε ιδιότητα ή λόγο εξαίρεσης, το ανωτέρω δικαίωμα χάνεται και παραβιάζεται η αρχή της αμεσότητας.

Στο άρθρο 217 Κ.Π.Δ. αναφέρεται η υποχρέωση του μάρτυρα της δήλωσης των πλήρη στοιχείων του στην μαρτυρική κατάθεση. Σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης και επικείμενου κινδύνου δεν αναγράφονται βάσει της πρόβλεψης του νομοθέτη στο άρθρο 9 του ν. 2928/2001. Η μεταβολή των στοιχείων ταυτότητας είναι από τα πιο σημαντικά μέτρα προστασίας για τον μάρτυρα και στο σημείο αυτό θα χρειαστεί να τη διαχωρίσουμε από την κεκαλυμμένη αλλαγή ταυτότητας ήτοι πλαστής στις περιπτώσεις αστυνομικών υπαλλήλων σε σχέση με την εξ ολοκλήρου αλλαγή ταυτότητας του επουσιώδη μάρτυρα της ποινικής δίκης¹⁸⁰.

Ο προβληματισμός που εγείρεται για τους ανώνυμους μάρτυρες αφορά στην οριοθέτηση, τον προσδιορισμό και το μέγεθος του φόβου του μάρτυρα και βάσει ποιων στοιχείων στοιχειοθετείται στην έννομη τάξη η ένταξη στο καθεστώς προστασίας μαρτύρων με την ανάλογη εφαρμογή από την αντίστοιχη υπηρεσία της ΕΛ.ΑΣ. Είναι κοινή λογική ότι δεν

¹⁷⁶ Καρατζά Λίλα, 4 ΚΩΔΙΚΕΣ συν 8, ό.π., 2008, σελ. 910.

¹⁷⁷ Στο ίδιο, σελ 802, 810 και 812.

¹⁷⁸ <https://justiceforgreece.wordpress.com/2013/12/09/%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AECF%83%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7E%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%B9%CF%89%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B1%CE%BD/>

¹⁷⁹ Χριστόπουλος Παναγιώτης, *Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει τους μάρτυρες κατηγορίας κατά το άρθρο 6 παρ. 3 στοιχ. δ' της ΕΣΔΑ*, ό.π., σελ. 1285 και 1299.

¹⁸⁰ Βαθιώτης Κωνσταντίνος, *Η προστασία μαρτύρων κατά το άρθρο 6 του νόμου 2928/2001*, ό.π., 2001, σελ.1052.

αρκούν απλές υπόνοιες με γενικές και αόριστες απειλές στη σφαίρα της φαντασίας του οποιουδήποτε εν δυνάμει μάρτυρα αλλά οφείλεται να διερευνάται σε βάθος η κάθε υπόθεση ξεχωριστά και να αιτιολογείται επαρκώς με σειρά αποδείξεων και επιχειρημάτων αλλά και στοιχείων που να θέτουν σειρά αυστηρών κριτηρίων βάσει των οποίων θα εγκριθεί η ένταξη του μάρτυρα σε καθεστώς προστασίας μαρτύρων με ενεργή και προφανώς έντονη την ύπαρξη κατάστασης κινδύνου για τον εαυτό του ή για τρίτους στις περιπτώσεις εκείνες που αφορούν σε οργανωμένες εγκληματικές ομάδες. Είναι λοιπόν απαραίτητο, να επισημάνουμε τη σημασία των καταθέσεων ανώνυμων μαρτύρων που ενήργησαν βάσει «καθήκοντος» και συντονισμένης δράσης με κατευθυντήριες εντολές από την υπηρεσία τους τυγχάνουν ειδικής αξιολόγησης από το δικαστικό σώμα για την αμερόληπτη και ορθότερη κρίση τους, διότι καθορίζουν και στοιχειοθετούν κατηγορίες εις βάρος ατόμων που αντιμετωπίζουν σοβαρές ποινές, οι οποίοι μέχρι πρότινος ήταν ακόμη και άμεσοι συνεργάτες τους, παρεκκλίνοντας της πεπατημένης μαζί με τους δράστες στο πλαίσιο συνεργασίας με την αστυνομία αφενός αλλά και με άμεση συμμετοχική δράση στο έγκλημα αφετέρου. Γίνεται λοιπόν σαφές ότι η σωστή και αντικειμενική εκτίμηση των γεγονότων καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολη για τον δικαστή διότι η μαρτυρική του κατάθεση επηρεάζει εν πολλοίς το σχηματισμό δικανικής πεποίθησης σε βάρος του κατηγορουμένου με αμφισβητούμενα αποδεικτικά μέσα. Όπως, προαναφέρθηκε, τα πρόσωπα που ενεργούν σε κεκαλυμμένη δράση ανεξαρτήτως ιδιότητας είναι αναγκαίο κακό για δίκη καθώς υφίσταται η ανάγκη προστασίας τους από κακόβουλες πράξεις εναντίον αυτών και των οικείων τους ένεκα φόβου αντεκδίκησης πρωτίστως αλλά και για τη συμμετοχή τους εκ νέου σε έτερη επιχείρηση χωρίς να έχει υπάρξει έκθεσή τους σε προγενέστερη υπόθεση με αποτέλεσμα την παρουσία τους στην ποινική διαδικασία με κάθε παράπλευρη απώλεια συνταγματικής κατοχύρωσης.

Συνολικά λοιπόν μπορούμε να αντιληφθούμε ότι οι ανώνυμοι μάρτυρες και οι εξ' ακοής μάρτυρες, είναι ζήτημα που εγείρει σειρά προβληματισμών, ιδίως όταν εμφανίζεται σε πληθώρα παρανόμων πράξεων του Ο.Ε. και ιδίως σε εγκλήματα κατά ανηλίκων και γενετήσιας ελευθερίας. Στις περιπτώσεις αυτές, οι πρωταγωνιστές τυγχάνουν αποδοχής από το δικαστήριο και γενικά στη συνείδηση του δικαστή, δημιουργώντας παράλληλα νομικά ερωτήματα, προβληματισμούς και ίσως κενά για την υπερασπιστική γραμμή του κατηγορουμένου πράγμα το οποίο δημιουργεί την ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων του. Οδηγούμαστε λοιπόν στην προβληματική ίσως αποδοχή της μαρτυρίας του αστυνομικού ή του πληροφοριοδότη σε συνάρτηση με τη θέση του εκάστοτε κατηγορουμένου στην ιεραρχική κλίμακα της οργάνωσης, όπου συνήθως είναι χαμηλής βαθμίδας, την πραγματική και ουσιώδη συμμετοχή του στις παράνομες πράξεις ή παραλείψεις του αλλά και την ελλιπή νομική του αντίσταση απέναντι σε έναν άγνωστο μάρτυρα. Το βασικό, άλλωστε, πλεονέκτημά τους είναι ότι οι συγκεκριμένοι μάρτυρες λόγω του «ιδιαιτέρου» τρόπου διεϊσδυσής τους στην

εγκληματική οργάνωση, γίνονται κομμάτι της και με αυτόν τον τρόπο αποκαλύπτουν συνολικά τον τρόπο δράσης της και τη λειτουργία της εν γένει. Βρισκόμαστε σε ένα σημείο κλειδί για την ποινική δίκη όπου γίνεται προσπάθεια εξισορρόπησης της πράξης με τη θεωρία και τη νομολογία, σε ένα πλαίσιο αλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων μεταξύ τους. Στο πλαίσιο μιας σύγχρονης ποινικής διαδικασίας, η οποία διακατέχεται από εγγυήσεις και δικαιολογημένες θέσεις βασισμένες σε επιχειρήματα, καθιερώνεται ο υπό ανάλυση θεσμός της προστασίας μαρτύρων ακόμη και αν χαρακτηρίζεται επισφαλής τόσο για την προστασία των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου όσο και για την ίδια την εμπιστοσύνη της κοινωνίας στην απονομή της δικαιοσύνης, δεν θα πρέπει κάθε περίπτωση, η εφαρμογή προστατευτικών μέτρων για τους μάρτυρες να επηρεάζει την απόφαση των δικαστών για την ενοχή ή την αθώοτητα του κατηγορουμένου.

Αξίζει, επίσης, να συνεκτιμηθεί η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε σχέση με το ζήτημα των καταθέσεων αυτών. Δικαίωμα εξέτασης μαρτύρων κατηγορίας καθώς και υπεράσπισης σε αντιπαράθεση με τους μάρτυρες κατηγορίας. Η κάθε παρέκκλιση από την ορθή διεξαγωγή της δίκης, ιδίως σε αυτές που αφορούν τρομοκρατικές ενέργειες, σχετικά με τη νομική φύση του δικαιώματος εξέτασης μαρτύρων κατηγορίας, διακρίνεται η απαίτηση του δικονομικού μας συστήματος να εφαρμόσει το δικαίωμα ακρόασης του μάρτυρα δίνοντας του τη δυνατότητα ελέγχου αξιοπιστίας της κατάθεσης που τις περισσότερες φορές αποβαίνει σε βάρος του κατηγορουμένου¹⁸¹.

Είναι λοιπόν αναπόφευκτη η προσαρμογή του δικαστικού συστήματος σε νέες μεθόδους και εφαρμογές, ιδίως για τις ανωτέρω κατηγορίες, με την εισαγωγή εναλλακτικών τρόπων εξέτασης του μάρτυρα οι οποίοι ωστόσο να εξασφαλίζουν το δικαίωμα αντιπαράθεσης. Σε αρκετές αποφάσεις του ΕΔΔΑ διενεργήθηκε οπτικοακουστική μετάδοση της κατάθεσης, η ηχητική σύνδεση, η μαγνητοσκόπηση, η παρακολούθηση της εξέτασης πίσω από διπλό καθρέπτη, όταν παράλληλα με αυτές εξασφαλίζεται και η εξέταση του μάρτυρα από τον συνήγορο του κατηγορουμένου, ο οποίος πρέπει να μπορεί να υποβάλει απευθείας τις ερωτήσεις που κρίνει αναγκαίες για την όσο το δυνατόν καλύτερη και ορθότερη ποινική αντιμετώπιση του κατηγορουμένου με σεβασμό στα δικαιώματά του αλλά και αναγνώριση στην αξιοπιστία της μαρτυρίας. Επίσης, έχει δημιουργηθεί ειδικός χώρος στην αρμόδια υπηρεσία Προστασίας Μαρτύρων για την εφαρμογή του μέτρου της κατάθεσης μέσω

¹⁸¹ Τουργέλης Παναγιώτης, άρθρο του στην ιστοσελίδα http://curia.gr/dikaii-diki-dikaioma-eksetasis-martiron-iperaspisis-katigorias-kai-nomologia-evrdda/#_ftn6 το οποίο δημοσιεύτηκε στη νομική εφημερίδα curia.gr την 15/4/2013 και αναγνώσθηκε την 14/1/2016.

κάμερας σε απευθείας σύνδεση με το ακροατήριο με τους αντίστοιχους περιορισμούς σε φωνή και εικόνα για τον κάθε μάρτυρα και της ανάλογης σπουδαιότητας του για την υπόθεση. Ωστόσο τέτοια μέτρα, δύνανται επίσης να προκαλέσουν μία προκατάληψη για τον κατηγορούμενο, υπονομεύοντας το τεκμήριο αθωότητας και πλήττουν την αρχή της αμεσότητας.

Η αποδοχή από το ΕΔΔΑ της έννοιας της μειωμένης αποδεικτικής αξίας της ανέλεγκτης κατάθεσης, με την υποβάθμισή της ως αποδεικτικό μέσο και την συνεκτίμηση της απλά με άλλα αποδεικτικά μέσα προκαλεί αβεβαιότητα και ερωτήματα σχετικά με την ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Είναι επομένως αδύνατος ο συνδυασμός των καταθέσεων αυτών και της βαρύτητας που συμπαρασύρουν σε ένα πλαίσιο παράνομο γινόμενες αποδεκτές από τη δικαιοσύνη ως αποδεικτικά μέσα μειωμένης και ελλιπούς ισχύος. Ακόμη περισσότερο στην ελληνική δικαιοσύνη υφίσταται η πιθανότητα αλλά και η δυνατότητα στοιχειοθέτησης καταδίκης βάσει των εν θέματι καταθέσεων ένεκα της σκληρής πραγματικότητας στην οποία έχει περιέλθει η χώρα και αυτό δεν χωρεί αμφισβήτηση σε όλες τις βαθμίδες εξουσίας. Μοναδική λύση κατά την άποψη μου που προτείνεται είναι η ρητή πρόβλεψη της σχετικής ακυρότητας της διαδικασίας σε περίπτωση καταδίκης από ανέλεγκτη κατάθεση στο ακροατήριο. Συνεπώς, θα μπορούσε ο ανακριτής να έχει αυτοπρόσωπη αντίληψη κατά την προδικασία με την παρουσία διαδίκων και συνηγόρων για τη σχετική ανάλυση υπό μορφή ερωτήσεων και συναγωγή αντίστοιχων συμπερασμάτων καθιστώντας την εξέταση του μάρτυρα, ακόμα και αν συνιστά το μόνο αξιόλογο αποδεικτικό στοιχείο για την ενοχή του κατηγορουμένου, αποδεικτικό μέσο με ισχύ, δημοσιότητα ανπδικία και εξέταση κατ' ανππαράσταση με τον κατηγορούμενο σε ειδικές συνθήκες φυσικά σύμφωνα με τις προαναφερθείσες τεχνικές.

Η αξιοποίηση ανέλεγκτης ή ανώνυμης μαρτυρικής κατάθεσης στο δικαστήριο πρέπει να απαγορευθεί ρητά ή να γίνεται με συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις με τέτοιο τρόπο που να σέβεται τα δικαιώματα αμφοτέρων των ανπμαχομένων πλευρών. Για την εξαίρεση αυτή πρέπει να γίνει δεκτό ερμηνευτικά ότι παραβιάζει το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα ακροάσεως, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να αξιοποιηθεί ως δικονομική πράξη η εξέταση του μάρτυρα εφόσον από αυτήν απορρέουν επιβαρυντικά στοιχεία για τον κατηγορούμενο¹⁸².

Συμπερασματικά, η χρήση και εφαρμογή της ειδικής αυτής μαρτυρίας στην ποινική διαδικασία τίθεται υπό συνεχή αμφισβήτηση και λειτουργεί αμφίδρομα στον κατηγορούμενο

¹⁸² Μαργαρίτης Λάμπρος, *ΕΙΣΗΓΗΣΗ στο Γ' Πανελλήνιο Συνέδριο της Ελληνικής Εταιρίας Ποινικού Δικαίου, 'Τα δικαιώματα του κατηγορουμένου στην προανάκριση και κύρια ανάκριση'*. Πρακτικά του Συνεδρίου, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 1991, σελ. 25 επ.

και στον μάρτυρα δημιουργώντας διάρρηξη των σχέσεων του κατηγορουμένου αλλά και της έννοιας της δικαιοσύνης γενικότερα με τη συμμαχία της απειλούμενης διεθνούς και ευρωπαϊκής ενότητας υπό το πρίσμα των νέων και εξελίξιμων μορφών εγκληματικότητας συγκλίνουμε στην θυσία των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών για την καταπολέμηση του εγκλήματος με επίκεντρο την κοινωνία και την (αν)ασφάλειά της.

4. Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΘΕΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΦΥΛΑΞΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Σημαντική ιδιαιτερότητα και καινοτομία της ΕΣΔΑ, έναντι των υπόλοιπων διεθνών κειμένων που αφορούν στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι οι εγγυήσεις που προβλέπει για την πρήση της, καθώς εισήγαγε σε διεθνές επίπεδο έναν διεθνή δικαστικό μηχανισμό εξουσιοδοτημένο να ελέγχει μετά από άσκηση διακρατικής ή ατομικής προσφυγής την πρήση της Σύμβασης από τα συμβαλλόμενα κράτη και να επιβάλλει τις σχετικές κυρώσεις σε περίπτωση διαπίστωσης παραβίασης των διατάξεων της¹⁸³. Είναι ένα σύστημα που καθιέρωσε η ΕΣΔΑ, στο βαθμό που τα όργανα του Στρασβούργου λειτουργούν ανεξάρτητα από τις δικαστικές αρχές των συμβαλλομένων κρατών. Αρχικά η Σύμβαση υπογράφηκε από δώδεκα κράτη, ενώ σήμερα τα κράτη μέλη που έχουν προσχωρήσει σε αυτή ανέρχονται σε σαράντα επτά¹⁸⁴. Η ΕΣΔΑ κυρώθηκε αρχικά από την Ελλάδα μαζί με το Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλό της με το ν. 2329/1953, στη συνέχεια το καθεστώς της δικτατορίας την κατήγγειλε και τέθηκε εκ νέου σε ισχύ με το ν.δ. 53/1974. Ωστόσο χρειάστηκε να περάσουν αρκετά χρόνια για να αφομοιωθεί και να ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο και μόλις το 1985 το ελληνικό κράτος με δήλωσή του, που κατατέθηκε στις 20 Νοεμβρίου 1985, παραχώρησε σε όσους υπάγονταν στην δικαιοδοσία του δικαίωμα ατομικής προσφυγής στο ΕΔΔΑ¹⁸⁵. Οι διατάξεις της Σύμβασης δέσμευαν βεβαίως εξαρχής την Ελλάδα διεθνώς και ίσχυαν στην εσωτερική έννομη τάξη, ωστόσο η παραβίαση των διατάξεων της δεν ήταν δυνατόν να ελεγχθεί από τα δικαιοδοτικά της όργανα¹⁸⁶. Λαμβάνοντας υπόψη μάλιστα ότι η ΕΣΔΑ κατοχυρώνει το ελάχιστο επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων, τόσο οι διατάξεις της όσο και η νομολογία του ΕΔΔΑ αποτελούν ερμηνευτικό εργαλείο για τον προσδιορισμό του περιεχομένου και της έκτασης των ατομικών δικαιωμάτων, εφόσον η προστασία που παρέχει το συνταγματικό κείμενο δεν είναι μεγαλύτερη, ώστε να θίγεται ή να συγκρούεται με τις συμβατικές διατάξεις¹⁸⁷. Το ΕΔΔΑ

¹⁸³ Κοτσαλής Λ., *Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου & ποινικό δίκαιο: ερμηνεία και εφαρμογή των άρθρων 1-10 ΕΣΔΑ*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2014, σελ.3

¹⁸⁴ Τσάτσος, *Συνταγματικό Δίκαιο-Θεμελιώδη Δικαιώματα*, τόμος Γ', εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1987, σελ. 10 και Μαγγανάς Αντ., Καρατζά Λ., επιλογή αποφάσεων Κτιστάκης Γ., *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: αποφάσεις και πρακτική του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 19.

¹⁸⁵ Σαρμάς Ι., *Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της Επιτροπής, αναλυτική μελέτη των μεγάλων θεμάτων*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1998, σελ.15.

¹⁸⁶ Στο ίδιο, σελ. 5.

¹⁸⁷ Γέροντας Απ, *Η επίδραση της νομολογίας του ΕΔΔΑ στο εθνικό δίκαιο-Πρόσφατες νομολογιακές εξελίξεις*, δημοσιευμένο στο περιοδικό Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΔτΑ) Νο 49/2011, σελ. 107-161 και για τα άρθρα της

επισημαίνει, άλλωστε, πως εάν η υπεράσπιση αγνοεί την ταυτότητα του προσώπου το οποίο εξετάζει, στερείται ενδεχομένως των λεπτομερειών εκείνων που θα της επιτρέψουν να αποδείξει ότι ο εξεταζόμενος μάρτυρας είναι προκατειλημμένος ή εχθρικός απέναντι στον κατηγορούμενο ή ότι μία μαρτυρία είναι σκόπιμα ψευδής ή απλώς εσφαλμένη¹⁸⁸. Τη λύση σε μέτριο βαθμό τη δίνει ο νομοθέτης αφού σεβόμενος το άρθρο 6 παρ. 3 στοιχ. δ' της ΕΣΔΑ δίνει το δικαίωμα άρσης της ανωνυμίας για τους λόγους που προανέφερα και οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η αξιοποίηση των ανωνύμων καταθέσεων είναι σε δικαστικό περιθώριο γενικότερα λόγω του ειδικού βάρους απόδειξης που απειλούν στη δίκη κυρίως στην υπερασπιστική γραμμή του κατηγορουμένου με μοναδική εξαίρεση τον αναγκαίο, αληθή και αντικειμενικό χαρακτήρα των μαρτύρων εκείνων που πραγματικά θα προσφέρουν με την κατάθεσή τους στην υπόθεση και θα χρειάζονται προστατευτικά μέτρα πριν και μετά τη διαδικασία δικαιώματα της υπεράσπισης¹⁸⁹.

σύμβασης

γενικότερα

<https://justiceforgreece.wordpress.com/2013/12/09/%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AECF%83%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7E%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B1%CE%BD/>

¹⁸⁸ Τουργέλης Παναγιώτης, άρθρο του στην ιστοσελίδα http://curia.gr/dikaii-diki-dikaioma-eksetasis-martiron-iperasipsis-katigorias-kai-nomologia-evrdda/#_ftn6 το οποίο δημοσιεύτηκε στη νομική εφημερίδα curia.gr την 15/4/2013 και αναγνώσθηκε την 14/1/2016.

¹⁸⁹ Βαθιώτης Κωνσταντίνος, *Η προστασία μαρτύρων κατά το άρθρο 9 του Νόμου 2928/2001*, ό.π., 2001, σελ. 1053.

II. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΚΥΠΤΟΥΝ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΕΝΟΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ ΛΟΓΩ ΕΙΔΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΩΝ

1. ΤΟ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ

Στην κοινωνία που διαβιούμε είναι απαραίτητη η συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική καθώς αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για την πάταξη του εγκλήματος. Η έννοια της πληροφόρησης των αρχών είναι ιδιαίτερη και ευρεία καθώς ενέχει άσχημες αναμνήσεις του παρελθόντος και εμπειρέχει ιδιαίτερες κατηγορίες ανθρώπων που οφείλουν να τηρούν το επαγγελματικό απόρρητο όπως για παράδειγμα οι κληρικοί, οι γιατροί κ.α. Ο ποινικός κώδικας στο Άρθρο 232 παρ. 1 ορίζει ότι όποιος, ενώ έμαθε με τρόπο αξιόπιστο ότι μελετάται κακούργημα ή ότι άρχισε ήδη η εκτέλεσή του, και σε χρόνο τέτοιοι ώστε να μπορεί ακόμα να προληφθεί η τέλεση ή το αποτέλεσμα του, παραλείπει να το αναγγείλει εγκαίρως στην αρχή, τιμωρείται, αν το κακούργημα τελέστηκε ή έγινε απόπειρά του, με φυλάκιση μέχρι τριών ετών, ανεξάρτητα αν ο δράστης τιμωρηθεί¹⁹⁰. Συνιστάται λοιπόν υποχρέωση στον πολίτη να καταγγείλει αξιόποινη κακούρηματική πράξη αλλά δημιουργείται σύγχυση ειδικά όταν υπάρχει άγνοια για τις κατηγορίες των εγκλημάτων. Το άρθρο 371 Π.Κ. τιμωρεί τις ειδικές κατηγορίες που προανέφερα όπως οι κληρικοί, οι γιατροί κ.λπ. όταν τους εμπιστεύονται μυστικά λόγω της ιδιότητάς τους και τα καταγγείλουν στις αρχές και μόνο με ακυρότητα στη διαδικασία βάσει άρθρου 215 ΚΠΔ η απαγόρευση δεν ισχύει εκτός βέβαια αν συντρέχουν οι περιπτώσεις του άρθρου 371 εδ. 4 Π.Κ. Κατά το άρθρο 212 παρ. 2 Κ.Π.Δ. η απαγόρευση δεν αίρεται ακόμα και αν το ίδιο το πρόσωπο που τον εμπιστεύθηκε τον απαλλάξει απ' την υποχρέωση αυτή, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι δεν χωρεί συναίνεση αποκάλυψης του ιατρικού απορρήτου από τον ίδιο τον ασθενή. Στο εξωτερικό και συγκεκριμένα στον Καναδά υπήρξαν περιπτώσεις όπου έγιναν δεκτές καταθέσεις σε περιπτώσεις κακοποίησης παιδιών και σε περιπτώσεις γιατρών που γνώριζαν ότι οι ασθενείς τους είχαν τον ιό HIV με σεβασμό στον εμπιστευτικό χαρακτήρα του γεγονότος αλλά πάντα στα πλαίσια της εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος. Στην Ελλάδα το Άρθρο 371 παρ. 4 του ποινικού κώδικα ορίζει ότι η πράξη δεν είναι άδικη και μένει απιμώρητη αν ο υπαίτιος απέβλεπε στην εκπλήρωση καθήκοντός του ή στη διαφύλαξη έννομου ή για άλλο λόγο δικαιολογημένου ουσιώδους συμφέροντος δημοσίου ή του ίδιου ή κάποιου άλλου, το οποίο δεν μπορούσε να διαφυλαχθεί διαφορετικά. Η υποχρέωση τήρησης του απορρήτου, επίσης

¹⁹⁰ <http://criminal.ethemis.gr/368/%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%82CE%B5%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%B4%CE%AD%CF%81%CE%BF%CF%82-%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81/>

κάμπτεται όταν ο γιατρός υποχρεούται μέσω ειδικών διατάξεων να προβεί σε ορισμένες ανακοινώσεις που ενδιαφέρουν σημαντικά την κοινωνία. Οι ανακοινώσεις αυτές αφορούν τις γεννήσεις, τους θανάτους (Ν. 344/1976 περί ληξιαρχικών πράξεων), επιδημικές και μολυσματικές νόσους κ.ά. Το ουσιώδες συμφέρον που αναφέρεται μπορεί να είναι έννομο ή άλλο, δημόσιο ή του ιδίου του ιατρού ή κάποιου άλλου και το οποίο δεν δύναται να διαφυλαχτεί διαφορετικά σε περίπτωση άμυνας ή κατάστασης ανάγκης. Τέλος, ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτη είναι η κατά νόμο υποχρέωση του κληρικού, επί ποινή μάλιστα (προβλεπόμενη στο άρθρο 232 Ποινικού Κώδικα για παρασιώπηση εγκλημάτων) να αναγγείλει προς τις αρχές ότι μελετάται κακούργημα ή ότι άρχισε ήδη εκτέλεσή του, ακόμη και αν το γεγονός έμαθε στα πλαίσια εξομολόγησης. Υπέρ της εν λόγω υποχρέωσης συνηγορεί η αιτιολογική έκθεση του Ποινικού Κώδικα, μολονότι εύλογες αντιρρήσεις έχουν εκφραστεί εκ μέρους της νομικής επιστήμης¹⁹¹. Η σύσταση Rec (2001) 11 αναφέρει ρητά για την παροχή εγγυήσεων σχετικά με ειδικές κατηγορίες επαγγελματιών για όσα επρόκειτο να καταθέσουν όπως οι δικηγόροι, λογιστές και συμβολαιογράφοι εάν είναι αναγκαίο να εξεταστούν ως μάρτυρες¹⁹².

Είναι ζήτημα ερμηνείας και θέμα που επαφίεται στην κρίση του δικαστηρίου σχετικά με τις περιπτώσεις εκείνες που συγκαταλέγονται σε καταστάσεις ανάγκης και άμυνας που θα αθώσουν τη μαρτυρία εκείνου που λόγω της ιδιότητάς αποκαλύπτει ότι έμαθε για την υπό εξέταση υπόθεση και που ανάλογα τις συνθήκες οφείλει ο εισαγγελέας να διατάξει την προστασία του σε όλο το φάσμα της ιδίως για περιπτώσεις οργανωμένης εγκληματικότητας. Γενικά, είναι ένα είδος μαρτυρίας με τις ιδιαιτερότητές του αλλά με πλήρη αποδοχή από το ποινικό σύστημα και τις αντίστοιχες προβλέψεις για την πλήρη αντιμετώπισή του στη δικαστηριακή πρακτική.

¹⁹¹ Μαγγανάς Δ. Αντώνης, *Το εγκληματικό φαινόμενο στην πράξη*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004, σελ. 543-558.

¹⁹² Δημόπουλος Χαράλαμπος, *Εισηγήσεις Εγκληματολογίας, Επιμέλεια Νάντια Λαγού*, ό.π., 2008, σελ. 489-490.

2.ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

Στην περίπτωση της ενδοοικογενειακής βίας ο κατηγορούμενος αντιμετωπίζει τις αυστηρές ποινές του δικαστηρίου απολαμβάνοντας όλα του τα δικαιώματα και κυρίως το τεκμήριο της αθωότητας εν αντιθέσει με το θύμα το οποίο από την έναρξη της διαδικασίας αντιμετωπίζει προβλήματα όπως το σχετικό φιλτράρισμα από τον αστυνομικό που θα αναλάβει την υπόθεση ήτοι την προσπάθειά του να ηρεμήσει την κατάσταση και να μην καταγράψει το συμβάν παρά μόνο αν επιμένει αρκετά το θύμα. Εν συνεχεία, δεν υφίσταται επαρκή πληροφόρηση για τη διαδικασία αλλά ελλιπή υποστήριξη και γενικά ολιγωρία σχετικά με την ενημέρωση και τη ψυχολογική στήριξή του, παράγοντες αρνητικοί για την καταγγελία του συμβάντος. Κύριο κατά την άποψή μου τροχοπέδη για την καταγγελία του συμβάντος είναι η ανύπαρκτη προστασία του μάρτυρα-θύμα στη συγκεκριμένη περίπτωση πράγμα το οποίο επιτείνεται σε περίπτωσης καταδίκης του κατηγορουμένου με άμεσο κίνδυνο γι' αυτόν και επανάληψη ίσως και χειρότερου βαθμού κακοποίησης. Βέβαια είναι δυνατή και η ποινική διαμεσολάβηση μεταξύ των εμπλεκόμενων σε μια προσπάθεια εξεύρεσης λύσης μεταξύ τους με τη βοήθεια του εισαγγελέα χωρίς να προχωρήσουμε στην ποινική δίκη με αποδοχή και από τις δύο πλευρές. Είναι λοιπόν εφικτή η προστασία στη συγκεκριμένη κατηγορία θυμάτων και αν ναι σε ποιο βαθμό, με ποιο τρόπο και βάσει ποιας μεθόδου και τακτικής. Ίσως σε ένα πλαίσιο διαδραστικό και συμβουλευτικό από τη βάση του προβλήματος σε πρώτη ανταπόκριση από την αστυνομία με επιμόρφωση του προσωπικού σε ανάλογο επίπεδο και εν συνεχεία ενημερωτικά μέσω των Μ.Μ.Ε. και των οργανωμένων Μ.Κ.Ο. που ασχολούνται με τα συγκεκριμένα περιστατικά αλλά και τη συνδρομή της δικαστικής εξουσίας με προτάσεις για αλλαγή νομοθεσίας και επιβολή μέτρων συμμόρφωσης για τους δράστες ανάλογα τη βαρύτητα του συμβάντος¹⁹³.

Κύριο στοιχείο για την άρνηση της μαρτυρίας ενός ατόμου σε όλες τις υποθέσεις αλλά κυρίως σε αυτές που αφορούν ενδοοικογενειακή βία και το οργανωμένο έγκλημα είναι ο φόβος. Η κυριαρχία στο μυαλό και στην ψυχολογία του μάρτυρα του φόβου τον αντιπούν τον καθιστούν αδιάφορο και συγκρατημένο. Η κοινωνία μας είναι γεμάτη από μάρτυρες και κατά συνέπεια από ανομολόγητα εγκλήματα. Είναι μια αλυσίδα, μια λογική ακολουθία με αρνητικές συνέπειες για την καθημερινότητά μας και το περιβάλλον μας γενικότερα. Χρειάζεται αμέριστη δύναμη και γενναιότητα για να γίνει κάποιος μάρτυρας αλλά και απόλυτη στήριξη από την Πολιτεία με σκοπό τη δημιουργία εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους-πολίτη για το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα σε συνεργασία πάντα με την αστυνομία και τη δικαιοσύνη για την επιβολή των απαιτούμενων ποινών αλλά και την επίσπευση της

¹⁹³ Στο ίδιο, σελ. 44-46.

διαδικασίας και την προσαρμογή της νομολογίας ειδικά σε περιπτώσεις μαρτύρων, ακόμη και συνενόχων, οι οποίοι με την κατάθεσή τους μπορούν να αλλάξουν ολόκληρη την έκβαση μιας υπόθεσης¹⁹⁴.

Στην περίπτωση των μαρτύρων που πρόσκεινται στο οργανωμένο έγκλημα διακρίνουμε την εγκληματοπροληπτική τους σκοπιμότητα. Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι στις περιπτώσεις αυτές μοναδική ίσως δυνατότητα ανακάλυψης των δραστών τέτοιων εγκλημάτων εμφανίζεται η «εκ των έσω» πληροφόρηση των διωκτικών αρχών, εξαιτίας φυσικά των υφιστάμενων περίπλοκων οργανωτικών και λειτουργικών δομών των δικτύων των εγκληματικών οργανώσεων. Η δραστηριότητα των μαρτύρων αυτών συμβάλλει ποικιλοτρόπως στην ανακάλυψη και τη σύλληψη των δραστών, αλλά και στην αποδεικτική θεμελίωση και τεκμηρίωση των κατηγοριών, που στοιχειοθετούνται σε βάρος των προσώπων αυτών, με την καταλυτική τους συνδρομή των παρεχόμενων πληροφοριών. Βέβαια, ορθό είναι να μην λησμονούμε τα κίνητρα των προσώπων αυτών και τα τυχόν ανταλλάγματα που άτυπα ζητούν από τις αρχές υποδηλώνοντας τη χαμηλή ποιότητα και αξιοπιστία τους στο ρόλο τους για την ορθή απονομή της ποινικής δικαιοσύνης¹⁹⁵. Η μάχη για την καταπολέμηση του εγκλήματος είναι σκληρή και αδυσώπητη και κάθε βοήθεια είναι αποδεκτή με τα αντίστοιχα ανταλλάγματα, έχοντας ως μοναδική επιδίωξη να υπερκεραστεί το πιο σημαντικό εμπόδιο στην αρχική σύναψη μιας πρωτογενούς *φιλίας* ήτοι το αίσθημα του φόβου του διακατέχει τον πληροφοριοδότη για τυχόν αντίποινα από την αντίπαλη πλευρά.

Συνεπώς, είναι απολύτως απαραίτητη η συνδρομή της Πολιτείας σε αυτή την κατάσταση παρέχοντας τις σχετικές εγγυήσεις περί της προσωπικής ελευθερίας και ακεραιότητας του μάρτυρα και κατά περίπτωση την μεταβολή της ποινής του σε μια γενικότερα ευνοϊκότερη μεταχείριση που θα ξεπερνά το αίσθημα της ανασφάλειας και του φόβου που δημιουργείται σε ένα πλαίσιο συγχρονίας των αποδεικτικών μέσων με τις συνταγματικές επιταγές οι οποίες ωθούν αναμφισβήτητα για κάθε περίπτωση σε μια δύσκολη και συνάμα απαιτητική εξισορρόπηση ανάμεσα στις αντεγκληματικές σκοπιμότητες και τις δικαιοκρατικές εγγυήσεις¹⁹⁶.

¹⁹⁴ Στο ίδιο, σελ. 486-488.

¹⁹⁵ Καρράς Αργύριος, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, ό.π, 2007, σελ.473-474.

¹⁹⁶ Ζαχαριάδης Αθανάσιος, *Προστασία μαρτύρων και μέτρα επιείκειας κατά τη διαδικασία διώξεως του οργανωμένου εγκλήματος (Παρατηρήσεις στα άρθρα 9 ν. 2928/2001 και 187B ΠΚ)*, σε Τιμητικό Τόμο Ι. Μανωλεδάκη, Τόμος ΙΙ, «Μελέτες ποινικού δικαίου – εγκληματολογίας – ιστορίας του εγκλήματος», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 774.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κλείνοντας την ανάλυση της διπλωματικής μου εργασίας θα αναφέρω τα συμπεράσματα και τις προτάσεις εκείνες που θα μπορούσαν να βελτιώσουν κατά το δυνατόν την οικονομική και ουσιαστική προστασία του μάρτυρα με σεβασμό στα δικαιώματα των εμπλεκόμενων στην ποινική δίκη αλλά και την αξιοποίησή του δίχως να θίγεται η αξιοπρέπείά του και να εξασφαλίζεται η σωματική του ακεραιότητα.

Το νομοθετικό πλαίσιο πρωτίστως ανταποκρίνεται ανεπαρκώς στις απαιτήσεις της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής. Βρισκόμαστε στον 21^ο αιώνα και είναι *απαίτηση* των ημερών μας ο εκσυγχρονισμός του ποινικού συστήματος και δη του νόμου για την προστασία μαρτύρων με συγκεκριμένη στοχοθεσία ήτοι την κατοχύρωση της δημόσιας ασφάλειας μέσα από την εξέλιξη του νομοθετικού οπλοστασίου καθώς το έγκλημα συνεχώς προσαρμόζεται και εξελίσσεται σε ένα κυκλώνα σφοδρών συγκρούσεων με την έννομη τάξη. Οφείλεται λοιπόν η αντιμετώπιση του ζητήματος με νόμιμες, συντονισμένες και αποτελεσματικές διαδικασίες για να ανταποκρίνεται στο βαθμό επικινδυνότητας της εκάστοτε υπόθεσης, ιδίως της οργανωμένης εγκληματικότητας, με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες, αλλά και συνέπεια στην ενίσχυση του νομοθετικού πλαισίου τόσο σε συνοχή όσο και σε αποτελεσματικότητα. Απαιτούνται νέα μέτρα σε συνεργασία με την κοινωνία με κάθε τρόπο. Ιδιαίτερης σημασίας καθίσταται και η συμβολή των μέσων μαζικής ενημέρωσης στην αντιμετώπιση του φαινομένου δια της προβολής κινήτρων και κανόνων αποδέσμευσης και δεοντολογίας με τις απαιτούμενες εγγυήσεις από την Πολιτεία με την ανάλογη διακριτικότητα αλλά και αντικειμενικότητα επί του φαινομένου. Επίσης, προτείνεται η διεπιστημονική, διακρατική και διεθνής συνεργασία με ευρύτερη ιδιωτικοποίηση της αστυνομίας σε όλους τους τομείς, ειδικά σε εκείνους που μπορούν να βοηθήσουν στην καταπολέμηση του εγκλήματος. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή ολοκλήρωση της προσπάθειας αυτής είναι η πολιτική βούληση. Το κράτος οφείλει να επενδύσει στην εσωτερική και εξωτερική του ασφάλεια, ακόμη και σε αυτή τη δύσκολη περίοδο οικονομικής κρίσης αναλαμβάνοντας το οποιοδήποτε πολιτικό κόστος.

Για την ασφάλεια των θυμάτων προτείνονται προστατευτικά μέτρα όπως σε όλα τα δικαστικά κτίρια να υπάρχει ειδικός απομονωμένος χώρος αναμονής και ειδικοί δίοδοι προς τη δικαστηριακή αίθουσα. Η λήψη και συμμετοχή στη δίκη με τηλεδιάσκεψη και η χρήση webcams για την υπό όρους μαρτυρική κατάθεση χωρίς να βλάπτεται η ποινική διαδικασία αλλά ούτε και η ανωνυμία του μάρτυρα. Αναγκαία επίσης είναι η σύσταση ειδικού οργάνου αποζημίωσης θυμάτων και μαρτύρων εντός ελληνικής επικράτειας αλλά και γενικότερα ενός ευρωπαϊκού οργανισμού προστασίας μαρτύρων με κεντρική διοίκηση που να ελέγχει όλες τις περιπτώσεις μαρτύρων ή θυμάτων και να προβαίνει στο σχεδιασμό κεντρικών εθνικές

πολιτικών, συνεργασία με ΜΚΟ, διενέργεια ερευνών και μελετών, δημιουργία σημείων επαφής, δικαστική συνεργασία, πρόληψη, ενημέρωση, αποκαταστατική δικαιοσύνη και γενικά μια σύγκλιση προς ένα πεδίο με χώρο για νέες αντιλήψεις, ιδέες και πρακτικές που να εδραιωθεί στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση με γνώμονα το συνδυασμό του τρίπτυχου της δικαιοσύνης, της ελευθερίας και της ασφάλειας¹⁹⁷

Κοινός τόπος των κρατών για την αντιμετώπιση του φαινομένου είναι η ενίσχυση των αστυνομικών υπηρεσιών, η συνεργασία τους σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η ενίσχυση της νομοθεσίας, η συγκέντρωση πληροφοριών, η πρόληψη διείσδυσης του στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, η αποποινικοποίηση ορισμένων εγκλημάτων, η αποκοπή εγκληματιών από την οικονομική τους βάση και η κρατική διείσδυση σε κάθε επίπεδο της οργάνωσής. Για την καλύτερη αντιμετώπιση του ΟΕ πρέπει οι αρχές να ανακαλύψουν και να ανιληφθούν τον τρόπο δράσης των εγκληματιών αυτών. Δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι η ιδιαίτερη αστυνομική επαγγελματική κουλτούρα σε κάθε χώρα παίζει τον δικό της ιδιαίτερο ρόλο στον τρόπο με τον οποίο διενεργούνται και αξιολογούνται οι σχετικές ανακριτικές έρευνες για το οργανωμένο έγκλημα¹⁹⁸.

Εν κατακλείδι, καταλήγουμε σε ένα κυκλώνα προσβολής ή μη υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου αλλά και της εμπιστοσύνης των πολιτών στην απονομή της δικαιοσύνης. Η κατάσταση που επικρατεί στη διαμάχη αυτή δεν έχει τέλος στο σύστημα εξέτασης των μαρτύρων κατά την κύρια διαδικασία και γενικότερα του συστήματος διαμόρφωσης της δικανικής πεποίθησης με αποτέλεσμα να διαταράσσεται συνεχώς και να προκαλεί με την αποδοχή καταθέσεων από «ανώνυμους» μάρτυρες και –ιδίως– «ανώνυμους πληροφοριοδότες». Δεν προτείνουμε την απαξίωση της ανωτέρω μαρτυρίας παρά μόνο την ειδική αξιολόγησή της από ειδική ομάδα εμπειρογνομόνων με πρόσωπο εντός αυτής που θα έχει προτείνει και ο κατηγορούμενος με σημειολογία στο φιλτράρισμα των περιπτώσεων αυτών στις απολύτως αναγκαίες έτσι ώστε να αποκτούν μεγαλύτερη αξιοπιστία και σεβασμό στην ποινική διαδικασία. Ωστόσο, θα ήταν σκόπιμο αφενός μεν να συζητηθεί στο άμεσο μέλλον η θέσπιση μιας γενικής διατάξεως για την προστασία πάσης φύσεως μαρτύρων στο

¹⁹⁷ Αρτινοπούλου Β. *Επανορθωτική Δικαιοσύνη, Η πρόκληση των σύγχρονων δικαιικών συστημάτων*, ό.π., 2010, σελ.87-88.

¹⁹⁸ Κωστάρας Α., *Έννοια, τυποποίηση και προβληματική των κυρώσεων του οργανωμένου εγκλήματος*, εισήγηση του δημοσιευμένη στο Ελληνική Εταιρία Ποινικού Δικαίου, *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου: Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου*, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2000, σελ. 87-88 και Χλούπης Γ., *Διασυνοριακό και υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005, σελ. 390-396 και Torr D. James, *Organized Crime*, edited by Greenhaven Press, Inc., San Diego USA, 1999, σελ.12.

μέτρο που η ανάγκη προστασίας των μαρτύρων υφίσταται όχι μόνο στις περιπτώσεις του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας, αλλά και στις υπόλοιπες αξιόποινες πράξεις η οποία θα εντασσόταν όχι σε ειδικό ποινικό νόμο, αλλά στον Κώδικα της Ποινικής Δικονομίας και αφετέρου το κύριο βάρος να δοθεί στην πρόβλεψη μέτρων, που αφορούν στη φύλαξη των μαρτύρων, με αντίστοιχη διεύρυνση των ήδη υπάρχοντων σχετικών προστατευτικών μέτρων.

Στο πλαίσιο των ραγδαίων νομοθετικών συγκρούσεων στην κοινωνία μας ξεπροβάλλει με τρόπο ανησυχητικό η διακριτική επιδεξιότητα του νομοθέτη στο ρητορικό ερώτημα «η ελευθερία προϋποθέτει την ασφάλεια». Κατ' αυτόν τον τρόπο, η ζυγαριά γέρνει προς την πλευρά της καταστολής φέρνοντας σε δεύτερη μοίρα τις εγγυήσεις της ποινικής δίκης καθώς παρατηρούμε διαρκώς την παράκαμψη των δικαιοκρατικών εγγυήσεων, ιδίως του δικαιώματος του κατηγορουμένου σε δίκαιη δίκη, με απώτερο σκοπό την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας. Δυστυχώς, όμως, δεν μπορούν να συνδυαστούν αυτές οι δύο έννοιες χωρίς να υπάρχουν παράπλευρες απώλειες οι οποίες είναι συνήθως περισσότερες στην πλευρά του δικαστικού συστήματος διότι ο φόβος και το αίσθημα της ανασφάλειας πρωταγωνιστούν στη σημερινή κοινωνία με αποτέλεσμα την υποχώρηση και τη δεκτικότητα της σε όλα τα επίπεδα των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών του ανθρώπου.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλεξιάδης Σ., 'Εγκληματολογία', Έ έκδοση, Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011.
2. Αλεξιάδης Σ., Κείμενα αντεγκληματικής πολιτικής, Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική πολιτική, Έ έκδοση, εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη,2006.
3. Αλεξιάδης Στέργιος, Ανακριτική, Πέμπτη Έκδοση, Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2003.
4. Ανδρουλάκης Κ. Νικ, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, Δεύτερη έκδοση, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα,1994.
5. Ανδρουλάκης Νικόλαος, 'Κριτήρια της δίκαιης ποινικής δίκης. Κατά το άρθρο 6 παρ. 3δ της ΕΣΔΑ, Δίκαιο & Οικονομία - Π. Ν. Σάκκουλας,2000.
6. Αργυρόπουλος Χριστόφορος, Η Δικαιότητα της Ποινικής Δίκης, Ποινικό Δίκαιο-Ελευθερία-Κράτος Δικαίου, Τιμητικός Τόμος Γ.Α. Μαγκάκη, Αντ. Ν. Σάκκουλα 1999.
7. Αρπινοπούλου Β., Επανορθωτική Δικαιοσύνη, Η πρόκληση των σύγχρονων δικαιοκώων συστημάτων, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2010.
8. Βαθρακοκόιλης Α., Το οργανωμένο έγκλημα και οι τρόποι αντιμετώπισής του, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001.
9. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου Α, Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας, Μέρος Α'-Εισαγωγικά, Το έγκλημα-Η εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1984.
10. Δαλακούρας Θ., ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ, Βασικές έννοιες και θεσμοί της ποινικής δίκης τόμος β' εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003.
11. Δαλακούρας Θεοχάρης, Δικονομικές πτυχές της δράσης του agent provocateur, σε «Προβλήματα της συμμετοχής στο έγκλημα», Ο προβοκάτορας ηθικός αυτουργός (Agent provocateur),σε Συστηματική Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, Άρθρα 1-133 (επιμέλεια Δ.Σπινέλλη), «Δίκαιο & Οικονομία», Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2005.
12. Δασκαλάκης Η., Μεταχείριση εγκληματία. Α. Σάκκουλας: Αθήνα-Κομοτηνή, 1985.
13. Δημάκης Αλέξανδρος, Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την αστυνομική παγίδευση και οι συνέπειες για την ελληνική νομολογία, σε Προσφορά Τιμής στην Ά. Ψαρούδα-Μπενάκη, «Ποινικές Επιστήμες, Θεωρία και Πράξη», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2008.
14. Δημάκης Δ. Παναγιώτης, Αττικό Δίκαιο Ι , Το οικογενειακό δίκαιο της Αθήνας κατά τους κλασικούς χρόνους, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1986.

15. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ»-Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου-Τόμος Α΄, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, ΑΘΗΝΑ-ΚΟΜΟΤΗΝΗ 2004.
16. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, «Σύστημα συνταγματικού δικαίου, ΜΕΡΟΣ Α': Γενική συνταγματική θεωρία, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2011.
17. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, Τα αμυντικά δικαιώματα του ανθρώπου και η μεταβολή της έννομης τάξης, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα,Αθήνα-Κομοτηνή,1981.
18. Δημόπουλος Χαράλαμπος, Εισηγήσεις Εγκληματολογίας, Επιμέλεια Νάντια Λαγού, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008
19. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάνικα, 1996, τ. 10ος,
20. Ζαχαριάδης Αθανάσιος, Προστασία μαρτύρων και μέτρα επιείκειας κατά τη διαδικασία διώξεως του οργανωμένου εγκλήματος (Παρατηρήσεις στα άρθρα 9 ν. 2928/2001 και 187B ΠΚ), σε Τιμητικό Τόμο Ι. Μανωλεδάκη, Τόμος ΙΙ, «Μελέτες ποινικού δικαίου – εγκληματολογίας – ιστορίας του εγκλήματος», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2007.
21. Ζησιάδης Β., Η ψυχολογική θεώρηση της ποινικής δίκης, Δ΄ έκδοση, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα, 2006.
22. Ζησιάδης Βασίλειος, Ο εκφοβισμός των μαρτύρων και η επίδρασή του στα στάδια της ποινικής διαδικασίας. Δικονομική και Ψυχολογική θεώρηση, σε Προσφορά Τιμής στην Α. Φαρούδα-Μπενάκη, «Ποινικές Επιστήμες, Θεωρία και Πράξη», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2008.
23. Καϊάφα-Γκμπάνι Μ., σε: Πρακτικά 6^{ου} Συνεδρίου Ένωσης Ελλήνων Ποινολόγων, Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας, δυνατότητες και όρια, Νομική Βιβλιοθήκη 2013.
24. Καραγιαννάκος Γ. Ηλίας, Ποινική Δικονομία, Γ΄ έκδοση, Εκδόσεις: Ιδιωτική έκδοση, Αθήνα 2005.
25. Καρατζά Λίλα, 4 ΚΩΔΙΚΕΣ συν 8, 27^η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2008.
26. Καρράς Αργύριος, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα,1998.
27. Καρράς Αργύριος, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Γ΄ έκδοση, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2007.
28. Κοτσαλής Λ., Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου & ποινικό δίκαιο: ερμηνεία και εφαρμογή των άρθρων 1-10 ΕΣΔΑ, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2014.
29. Κουράκης Ν., Θεωρία της ποινής. Μια εισαγωγή. Εκδόσεις Σάκκουλα: Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008.
30. Κουράκης Ε.Νέστωρ, 'Συμβολές στη μελέτη της ανακριτικής', Δεύτερη έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005.

31. Κουράκης Νέστωρ, Ποινική καταστολή μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος, Ε' Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009.
32. Κωνσταντινίδης Άγγελος, «Το πρόβλημα των «εξ ακοής μαρτύρων», Ποινικά Χρονικά ΜΣΤ, Τεύχος Αυγούστου - Σεπτεμβρίου 1996.
33. Κωστάρας Π. Αλέξανδρος, “Έννοια, τυποποίηση και προβληματική των κυρώσεων του οργανωμένου εγκλήματος”, εισήγηση του δημοσιευμένη στο Ελληνική Εταιρία Ποινικού Δικαίου, Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου: Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2000.
34. Λάζος Γ., Διαφθορά και Αντιδιαφθορά, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005.
35. Λίβος Ν, Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του, Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου ΕΕΠΔ, 2000.
36. Λίβος Ν., Η συμβολή των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος (whistleblowers) στην καταπολέμηση της διαφθοράς, σε: Πρακτικά 6^{ου} Συνεδρίου Ένωσης Ελλήνων Ποινολόγων, Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας, δυνατότητες και όρια, Νομική Βιβλιοθήκη 2013.
37. Μαγγανάς Α., Θέματα εγκληματολογικά και ποινικού δικαίου, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2004.
38. Μαγγανάς Αντ., Καρατζά Λ., επιλογή αποφάσεων Κπιστάκης Γ., Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: αποφάσεις και πρακτική του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.
39. Μαγγανάς Δ. Αντώνης, Το εγκληματικό φαινόμενο στην πράξη, Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2004.
40. Μαγνήσαλη Σοφία-Αδάμ, Η απονομή της δικαιοσύνης στην αρχαία Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2008.
41. Μάνεσης Ι. Αριστόβουλος, «Συνταγματική Θεωρία και Πράξη», εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2007.
42. Μανωλεδάκης Ι., «Ασφάλεια και ελευθερία», εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002.
43. Μαργαρίτης Λάμπρος, ΕΙΣΗΓΗΣΗ στο Γ' Πανελλήνιο Συνέδριο της Ελληνικής Εταιρίας Ποινικού Δικαίου, 'Τα δικαιώματα του κατηγορουμένου στην προανάκριση και κύρια ανάκριση'. Πρακτικά του Συνεδρίου, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 1991.
44. Πανούσης Γ., Καθ' υπερβολήν. Χρήσεις και καταχρήσεις, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008.
45. Παπαθεοδώρου Θ., Δημόσια ασφάλεια & αντεγκληματική πολιτική, συγκριτική προσέγγιση, Β' έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005.

46. Παπαχαραλάμπους Χ., «Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος. Η προβληματική των ειδικών ανακριτικών τεχνικών», σε: Μαγγανάς Α. (επιμ.), [2003], Δικαιώματα του Ανθρώπου-Έγκλημα-Αντεγκληματική Πολιτική. Τιμητικός τόμος για την Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, τ. Α', Νομική Βιβλιοθήκη-Bruylant, Αθήνα-Βρυξέλλες, 2003.
47. Παρασκευόπουλος Νικόλαος, Η καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών στην Ελλάδα, Δεύτερη Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004.
48. Πιτσελά Γ. Αγγελική, Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής (Διεθνή και Ευρωπαϊκά) Δίκαιο Ανηλίκων, Δ' Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006.
49. Ράμμος Θ.Γ., Επιτομή Αστικού Δικονομικού Δικαίου, Εκδοτικός Οίκος "ΤΟ ΝΟΜΙΚΟΝ", Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1975.
50. Ραφτόπουλος Δ.Π., Μαθήματα ποινικής δικονομίας, εκδόσεις Γαρυφαλλιά Γ. Ραφτοπούλου, Αθήνα 2004.
51. Σαρμάς Ι., Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της Επιτροπής, αναλυτική μελέτη των μεγάλων θεμάτων, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1998.
52. Σούρλας Κ. Παύλος., «Μια εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου», εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 1995.
53. Στεργιούλης Αθ. Ευάγγελος, Η Ευρωπαϊκή αστυνομική υπηρεσία Europol, Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2003.
54. Τζανέπης Α., «Από το εξεταστικό στο κατηγορητικό σύστημα. Ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη των αρχών και στη διαμόρφωση των σταδίων της ποινικής δίκης» στο Κότσαλης Λ., Κιούπης Δ., Ιστορία του Ποινικού Δικαίου και των Ποινικών Θεσμών, εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007.
55. Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου : πρακτικά του Ζ' πανελληνίου Συνεδρίου Αθήνα : Δίκαιο και Οικονομία - Π.Ν. εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα , 2000.
56. Τρωιανός Σ.-Βελισσαροπούλου-Καρακώστα Ι., «ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΙΚΑΙΟΥ», «Εισαγωγή: Χρονικό και γεωγραφικό πλαίσιο», εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας , Αθήνα-Κομοτηνή, 2002.
57. Τσάτσος Θ. Δημήτριος, Συνταγματικό Δίκαιο-Θεμελιώδη Δικαιώματα, τόμος Γ', εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1987.
58. Τσάτσος Θ. Δημήτριος., «Συνταγματικό Δίκαιο»-τόμος Α', Θεωρητικό Θεμέλιο, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 1994.
59. Φαρσεδάκης Ι. Ιάκωβος, ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΗ, Δικαιώματα του ανθρώπου και Εγκληματογένεση, 2^η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014.

60. Φαρσεδάκης Ι., Η εγκληματολογική σκέψη. Απ' την αρχαιότητα ως τις μέρες μας, Τόμος Α', Νομική βιβλιοθήκη: Αθήνα, 1990.
61. Φαρσεδάκης Ι., Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όριά της, Μερικές ιστορικές, συγκριτικές, θεωρητικές και πρακτικές επισημάνσεις, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1991.
62. Χαραλαμπάκης Ι. Αριστοτέλης, Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, Γ' Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1995.
63. Χλούπης Γ., Διασυνοριακό και υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005
64. Χριστόπουλος Παναγιώτης, Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει τους μάρτυρες κατηγορίας κατά το άρθρο 6 παρ. 3 στοιχ. δ' της ΕΣΔΑ, σε Τιμητικό Τόμο Α. Καρρά, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2010.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Bales K., *Understanding Global Slavery. A Reader*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London 2005.
2. Biscardi Arnaldo, «*Αρχαίο Ελληνικό Δίκαιο*», Μετάφραση: Παν. Δ. Δημάκης, Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 1991.
3. Farsédakis J. (1994). «*La question criminelle à Athènes à l'époque classique. Idées et réactions*». *Αντιχάρισμα στη μνήμη του Καθηγητού Ιωάννου Κ. Παπαζαχαρίου*, Τόμος Β΄, Πάντειο Πανεπιστήμιο: Αθήνα.
4. Forrest W.G., *Η γένεση της Αθηναϊκής δημοκρατίας, ο χαρακτήρας της ελληνικής πολιτικής 800-400π.Χ.*, εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 1994.
5. Kellens G., *Punir. Pénologie & droit des sanctions pénales*. Éditions juridiques de l'Université de Liège: Liège, 2000.
6. Lymouris N., *TRAFFICKING IN GREECE*, Phd. Cand, Panteion University of Athens, 2007, pp. 1-14
7. MacDowell D.M., *Το δίκαιο στην Αθήνα των κλασικών χρόνων*, Εκδόσεις Παπαδήμα, 2003.
8. Todd, S. C., «*Αθήνα και Σπάρτη*», Μετάφραση Χρίστος Π. Φαράκλας, Ινστιτούτο του βιβλίου-Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2005.
9. Torr D. James, *Organized Crime*, edited by Greenhaven Press, Inc., San Diego USA, 1999.
10. UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME AND THE PROTOCOLS THERETO UNITED NATIONS New York, 2004 United Nations Convention against Transnational Organized Crime.
11. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) *Trafficking in Persons: Global Patterns* April 2006

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

1. <http://criminal.ethemis.gr/368/%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82%CE%BA%CF%8E%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%82CE%B5%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BC%CE%AD%CF%81%CE%BF%CF%82%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81/>
2. http://en.wikipedia.org/wiki/Human_trafficking#Definition
3. http://nomoi-diataxeis.blogspot.gr/2011/03/3875-2010_28.html
4. http://skaythess.gr/download/%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1/%CE%9A%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF/%CE%9D.2713%20_1999%20%28%CE%A6%CE%95%CE%9A-%20%CE%91%2089_30-4-1999%29.pdf
5. <http://solon.web.auth.gr/attachments/article/214/%CE%A3%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF%20%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%82%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CF%84%CE%B9%CF%82%20%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B1%CF%86%CE%B5%CE%AF%CF%82%20%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B5%CE%BC%CE%B2%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%20%CE%91%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CF%83%CE%BA%CE%AD%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82.pdf>
6. <http://users.sch.gr/efstratiou/ANAKRISI/anakrisi.pdf>
7. http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=3710&Itemid=0&lang=
8. http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/2001_1_95/full.html
9. http://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomothesia/n3666_08.htm
10. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf
11. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf

12. <http://www.eforologia.gr/lawbank/document.aspx?digest=77148F576466D400.1D031AEA53&version=2008/05/08>
13. <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/e-egklir-pap.pdf>
14. http://www.isotita.gr/var/uploads/NOMOTHESIA/N.4198.2013_TRAFFICKING.pdf
15. http://www.isotita.gr/var/uploads/NOMOTHESIA/PD_233_2003.pdf
16. <http://www.metanastes.gr/metanasteusi/65-2011-10-29-18-50-36/89-nomos-kwdikopoiisi.html>
17. <http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=xjxkOsYg1y4%3D&tabid=132>
18. <http://www.nis.gr/npimages/docs/2462-97.pdf>
19. <http://www.nomos.gr/nomoswp/wpcontent/uploads/2014/06/Newsletter%CE%91%CF%80%CF%81%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%BF%CF%85-2014.pdf>
20. http://www.odccp.org/crime_cicp_convention.html#final
21. <http://www.policenet.gr>
22. http://www.transparency.gr/wpcontent/uploads/2014/04/%CE%9D%CE%95%CE%95%CE%A3%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A4%CE%91%CE%9E%CE%95%CE%99%CE%A3_-WHISTLEBLOWING1.pdf
23. <http://www.uncjin.org/Documents/Conventions>
24. <http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>
25. <http://www.unodc.org/unodc/treaties/CTOC/>
26. <https://justiceforgreece.wordpress.com/2013/12/09/%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AECF%83%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7E%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B1%CE%BD/>
27. <https://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-85-2014-%CF%83%CE%B5%CE%BB-80.html>
28. Web site: stop-trafficking.org, Γρηγόρης Λάζος *Διεθνική σωματεμπορία και εξαναγκαστική πορνεία στην Ελλάδα του 2002*, Με τη συνεργασία της Μαρίας Ζάννη
29. Διαδικτυακό άρθρο του Κούσουλου Ιωάννη διαθέσιμο στην ιστοσελίδα REPORTAZ
<http://www.ereportaz.gr/whistleblowers%CE%AECF%83%CE%AC%CF%81%CF%84%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%82%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CF%8>

[C%CF%83%CE%B9%CE%BF%CF%85%CF%83%CF%85%CE%BC%CF%86%CE%AD%CF%81%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%BF%CF%82/](#) ,

δημοσιευμένο στις 22/10/2013, τελευταία επίσκεψη 12/1/2016.

ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1. Αρτινοπούλου Βάσω, *Η αξία του δικαίου στην οικογένεια και την κοινωνία*, Περιοδικό Εγκέφαλος, Τόμος 49, Τεύχος 4, δημοσίευση Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2012.
2. Βαθιώτης Κωνσταντίνος, *Η προστασία μαρτύρων κατά το άρθρο 6 του νόμου 2928/2001, Ποινικά Χρονικά ΝΑ/2001.*
3. Γέροντας Απ., *Η επίδραση της νομολογίας του ΕΔΔΑ στο εθνικό δίκαιο-Πρόσφατες νομολογιακές εξελίξεις*, δημοσιευμένο στο περιοδικό Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΔΤΑ) Νο 49/2011, σελ. 107-161.
4. Δαλακούρας Θ., *Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 6 του ν. 2928/2001, Ποινικά Χρονικά 2001.*
5. Δαλακούρας Θεοχάρης., *Προστασία μαρτύρων: Ένα δικαιοκρατικό στοίχημα*, Ποινική Δικαιοσύνη 2004, τεύχος 10.
6. Διονυσοπούλου Τάνια, *Αστυνομική διείσδυση. Συνταγματικά και δικονομικά προβλήματα μιας «νομιμοποιημένης» ανακριτικής πράξης*, σε Ποινικό Λόγο 2/2003.
7. Εισηγητική έκθεση στο σχέδιο νόμου για την «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και της Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων» Ν. 2928/2001, Ποινικά Χρονικά, Ειδικά Θέματα, Τόμος ΝΑ, 2001.
8. Καρράς Αργύριος, *Κριτική επισκόπηση της ποινικής δικονομικής νομολογίας του Αρείου Πάγου του έτους 1997*, σε Ποινικά Χρονικά ΜΗ΄ (1998)
9. Κυριακοπούλου Ο., *«Η εγκληματοπροληπτική λειτουργία της ποινής στο έργο 'ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ' του Πλάτωνα. Σύγχρονες προεκτάσεις»*. *The art of crime* www.theartofcrime.gr, τεύχος. 9.
10. Κωνσταντινίδης Άγγελος, *«Το πρόβλημα των «εξ ακοής μαρτύρων»*, Ποινικά Χρονικά ΜΣΤ Τεύχος Αυγούστου - Σεπτεμβρίου 1996.
11. Κωστάρας Π. Αλέξανδρος, *Η ενοχοποίηση του κατηγορουμένου από τον συγκατηγορούμενό του, Συμβολή και εφαρμογή του άρθρου 211 Α Κ.Π.Δ.*, Ποινικά Χρονικά, Τόμος ΝΑ/2001, Δίκαιο και Οικονομία, Εκδόσεις Σάκκουλα .
12. Λίβος Ν., *Το αξιόποιο του agent provocateur. Η σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική μπροστά στο δίλημμα της δικαιοκρατίας και της αποτελεσματικότητας*, Ποινικά Χρονικά ΛΖ΄, 1987
13. Ν. 2928/2001, Ποινικά Χρονικά, Ειδικά Θέματα, Τόμος ΝΑ, 2001.
14. Σχετική αναφορά στην Ποινική Δικαιοσύνη, *Θεωρία & Πράξη του Ποινικού Δικαίου στην ενότητα: Β΄ ΕΘΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ, ΙV. Διατάξεις – Γνωμοδοτήσεις, Μάρτυρες*

δημοσίου συμφέροντος, τεύχος 5/2015, σελ.417 με αναφορά στις διατάξεις του άρθρου 45B ΚΠΔ, του άρθρου 3 του Ν. 4022/2011, στο Ν. 2957/2001, στο Ν 3560/2007 και στο Ν 3666/2008.

15. Τζαννετής Αριστομένης, *Το δικαίωμα εξέτασης μαρτύρων κατηγορίας κατά το άρθρο 6 παρ. 3δ ΕΣΔΑ*, Ποινικά Χρονικά ΝΗ/2008.
16. Τσαγκαράκη Ειρήνη, *'Ο μάρτυρας εξ ακοής στην ποινική δίκη'*, Ποινική Δικαιοσύνη 6/2010, Justice Act του 1988, με την αντίστοιχη του 2003.
17. Χριστόπουλος Παναγιώτης, *'Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει μάρτυρες κατηγορίας κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 3δ ΕΣΔΑ*, Ποινική Δικαιοσύνη 11/2009.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ (ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ)

Τουργέλης Παναγιώτης, άρθρο του στην ιστοσελίδα http://curia.gr/dikaii-diki-dikaioma-eksetasis-martiron-iperaspisis-katigorias-kai-nomologia-evrdda/#_ftn6 το οποίο δημοσιεύτηκε στη νομική εφημερίδα curia.gr την 15/4/2013 και αναγνώσθηκε την 14/1/2016.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Άρθρο 20

1. Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει.
2. Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει και για κάθε διοικητική ενέργεια ή μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του.

Άρθρο 28

1. Οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου. Η εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων στους αλλοδαπούς τελεί πάντοτε υπό τον όρο της αμοιβαιότητας.
2. Για να εξυπηρετηθεί σπουδαίο εθνικό συμφέρον και να προαχθεί η συνεργασία με άλλα κράτη, μπορεί να αναγνωρισθούν, με συνθήκη ή συμφωνία, σε όργανα διεθνών οργανισμών αρμοδιότητες που προβλέπονται από το Σύνταγμα. Για την ψήφιση νόμου που κυρώνει αυτή τη συνθήκη ή συμφωνία απαιτείται πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών.
3. Η Ελλάδα προβαίνει ελεύθερα, με νόμο που ψηφίζεται από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, σε περιορισμούς ως προς την άσκηση της εθνικής κυριαρχίας της, εφόσον αυτό υπαγορεύεται από σπουδαίο εθνικό συμφέρον, δεν θίγει τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις βάσεις του δημοκρατικού πολιτεύματος και γίνεται με βάση τις αρχές της ισότητας και με τον όρο της αμοιβαιότητας.

ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

Άρθρο 46

Ηθικός αυτουργός και άμεσος συνεργός

1. Με την ποινή του αυτουργού τιμωρείται επίσης: α) όποιος με πρόθεση προκάλεσε σε άλλον την απόφαση να εκτελέσει την άδικη πράξη που διέπραξε. β) όποιος με πρόθεση παρέσχε άμεση συνδρομή στο δράστη κατά τη διάρκεια αυτής της πράξης και στην εκτέλεση της κύριας πράξης.
2. Όποιος με πρόθεση προκάλεσε σε άλλον την απόφαση να τελέσει κάποιο έγκλημα, με μοναδικό σκοπό να τον καταλάβει ενώ αποπειράται να τελέσει το έγκλημα ή ενώ επιχειρεί αξιόποινη προπαρασκευαστική του πράξη και με τη θέληση να τον ανακόψει από την αποπεράτωση του εγκλήματος, τιμωρείται με την ποινή του αυτουργού μειωμένη στο μισό.

Άρθρο 187

Εγκληματική οργάνωση

1. Με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών τιμωρείται όποιος συγκροτεί ή εντάσσεται ως μέλος σε δομημένη και με διαρκή δράση ομάδα από τρία ή περισσότερα πρόσωπα (οργάνωση) "που επιδιώκει" τη διάπραξη περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 207 (Παραχάραξη), 208(Κυκλοφορία παραχαραγμένων νομισμάτων), 216 (Πλαστογραφία), 218(Πλαστογραφία και κατάχρηση ενσήμων), 242 (ψευδής βεβαίωση, νόθευση), 264 (Εμπρησμός), 265 (Εμπρησμός σε δάση), 268 (πλημμύρα), 270 (έκρηξη), 272 (Παραβάσεις σχετικές με τις εκρηκτικές ύλες), 277 (πρόκληση ναυαγίου), 279 (δηλητηρίαση πηγών και τροφίμων), 291 (διατάραξη της ασφάλειας σιδηροδρόμων, πλοίων και αεροσκαφών), 299 (ανθρωποκτονία με πρόθεση), 310 (Βαριά σωματική βλάβη), 322 (Αρπαγή), 323 (εμπόριο δούλων), "323Α (εμπορία ανθρώπων)" 324 (Αρπαγή ανηλίκων), 327 (ακούσια απαγωγή), 336 (Βιασμός), 338 (Κατάχρηση σε ασέλγεια), 339 (αποπλάνηση παιδιών), "348 Α (πορνογραφία ανηλίκων) , 351 (Σωματεμπορία), 351Α (ασέλγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής)", 374 (Διακεκριμένες περιπτώσεις Κλοπής), 375 (Υπεξαίρεση), 380 (Ληστεία), 385 (Εκβίαση), 386 (Απάτη), 386Α (Απάτη με υπολογιστή), 404 (Τοκογλυφία), «στο τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 5 του άρθρου 87 και στο άρθρο 88 του ν. 3386/2005 (ΦΕΚ 212 Α`), όταν οι πράξεις αυτές (διευκόλυνση της παράνομης εισόδου ή εξόδου ή της παράνομης μεταφοράς υπηκόων τρίτων χωρών) τελούνται από κερδοσκοπία,». όπως επίσης περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται στη νομοθεσία περί ναρκωτικών, όπλων, εκρηκτικών υλών και προστασίας από υλικά που εκπέμπουν

επιβλαβείς για τον άνθρωπο ακτινοβολίες. "καθώς και περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται και τιμωρούνται από τη νομοθεσία για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς καθώς και τη νομοθεσία περί προστασίας του περιβάλλοντος.».

«,καθώς και περισσότερων εγκλημάτων που προβλέπονται και τιμωρούνται από τη διάταξη του άρθρου 41 ΣΤ του ν. 2725/1999, όπως ισχύει όπως επίσης και περισσότερων εγκλημάτων που προβλέπονται και τιμωρούνται στο άρθρο 1280 του ν. 2725/ 1999. Για τα εγκλήματα του άρθρου αυτού η ιδιότητα του ιατρού, προπονητή ή φυσιοθεραπευτή αποτελεί επιβαρυντική περίπτωση. Με την ίδια ποινή τιμωρείται ο υπαίτιος της πράξεως του πρώτου εδαφίου, αν η εγκληματική οργάνωση επιδιώκει την τέλεση περισσότερων αξιόποινων πράξεων σχετικά με την αποφυγή καταβολής νόμιμου φόρου, τέλους, δασμού ή άλλης επιβαρύνσεως κατά την αγορά, πώληση, παραλαβή, παράδοση, μεταφορά, διαμετακόμιση, εμπορία, κατοχή, αποθήκευση, εισαγωγή ή εξαγωγή εμπορεύματος ή και προϊόντος απομίμησης, παραποίησης ή πειρατείας».

«2. Όποιος παρέχει ουσιώδεις πληροφορίες ή υλικά μέσα, με σκοπό να διευκολύνει ή να υποβοηθήσει οργάνωση της προηγούμενης παραγράφου για τη διάπραξη των επιδιωκόμενων από αυτή κακουργημάτων, τιμωρείται με Κάθειρξη μέχρι δέκα ετών.».

«3. Όποιος διευθύνει την οργάνωση της πρώτης παραγράφου τιμωρείται με Κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών».«Με την ίδια ποινή τιμωρείται το μέλος της οργάνωσης αν κατά τον χρόνο τέλεσης του εγκλήματος του δευτέρου εδαφίου της πρώτης παραγράφου ήταν δημόσιος υπάλληλος ή υπάλληλος υπό την έννοια του άρθρου 263α.»

4. Όποιος με Απειλή ή χρήση βίας κατά δικαστικών λειτουργών, ενόρκων, ανακριτικών ή δικαστικών υπαλλήλων, μαρτύρων, πραγματογνωμόνων και διερμηνέων ή με δωροδοκία των ίδιων προσώπων ματαιώνει την αποκάλυψη ή τη δίωξη ή την τιμωρία του εγκλήματος της συγκρότησης ή ένταξης σε εγκληματική οργάνωση της παραγράφου 1 τιμωρείται με Κάθειρξη μέχρι δέκα (10) έτη και με χρηματική ποινή από εκατό χιλιάδες (100.000) μέχρι πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ. Όποιος στις παραπάνω περιπτώσεις ματαιώνει την αποκάλυψη ή τη δίωξη ή την τιμωρία όχι μόνο του εγκλήματος της συγκρότησης ή ένταξης σε εγκληματική οργάνωση της παραγράφου 1, αλλά και άλλου εγκλήματος, από εκείνα που απαριθμούνται στην ίδια παράγραφο, τιμωρείται με Κάθειρξη και χρηματική ποινή από εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ μέχρι ένα εκατομμύριο (1.000.000) ευρώ."

5. Όποιος εκτός από τις περιπτώσεις της παραγράφου 1, ενώνεται με άλλον για να διαπράξει κακούργημα (συμμορία), τιμωρείται με Φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών. Με Φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών τιμωρείται ο υπαίτιος, αν η κατά το προηγούμενο εδάφιο ένωση έγινε για τη διάπραξη πλημμελήματος το οποίο τιμωρείται με Φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και με το οποίο επιδιώκεται οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος ή η προσβολή της

- ζωής, της σωματικής ακεραιότητας ή της γενετήσιας ελευθερίας.
6. Η κατασκευή, προμήθεια ή κατοχή όπλων, εκρηκτικών υλών και χημικών ή βιολογικών υλικών ή υλικών που εκπέμπουν επιβλαβείς για τον άνθρωπο ακτινοβολίες προς εξυπηρέτηση των σκοπών της οργάνωσης της παραγράφου 1 ή της συμμορίας της παραγράφου 3 ή η επιδίωξη οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους των μελών τους συνιστούν επιβαρυντικές περιστάσεις. Η μη τέλεση οποιουδήποτε από τα επιδιωκόμενα εγκλήματα των παραγράφων 1 και 3 συνιστά ελαφρυντική περίπτωση. Η απλή ψυχική συνέργεια στα εγκλήματα της συγκρότησης ή συμμετοχής κατά την παράγραφο 1 ή της συμμορίας κατά την παράγραφο 3 δεν τιμωρείται, εφόσον τα μέλη της οργάνωσης ή συμμορίας δεν επιδιώκουν οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος. «Επιβαρυντική περίπτωση συνιστά επίσης η τέλεση της πράξεως του τελευταίου εδαφίου της πρώτης παραγράφου με υλικό αντικείμενο το αργό πετρέλαιο ή άλλο πετρελαιοειδές ή ενεργειακό προϊόν.»
7. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και όταν οι προβλεπόμενες σε αυτό αξιόποινες πράξεις τελέσθηκαν στην αλλοδαπή από ημεδαπό ή στρέφονταν κατά Έλληνα πολίτη ή κατά νομικού προσώπου που εδρεύει στην ημεδαπή ή κατά του Ελληνικού κράτους, ακόμη και αν αυτές δεν είναι αξιόποινες κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέσθηκαν".
8. Η διάταξη του άρθρου 238 εφαρμόζεται αντίστοιχα και στα εγκλήματα των παραγράφων 1 έως 4 του παρόντος

Άρθρο 187B

Μέτρα επιείκειας

- "1. Αν κάποιος από τους υπαιτίους των πράξεων της συγκρότησης εγκληματικής οργάνωσης ή συμμορίας ή της συμμετοχής σε αυτές κατά τις παραγράφους 1 και 3 του άρθρου 187 ή της συγκρότησης τρομοκρατικής οργάνωσης ή της συμμετοχής σε αυτήν κατά την παράγραφο 4 του άρθρου 187Α καταστήσει δυνατή με αναγγελία στην αρχή την πρόληψη της διάπραξης ενός από τα σχεδιαζόμενα εγκλήματα ή με τον ίδιο τρόπο συμβάλλει ουσιωδώς στην εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή της συμμορίας ή της τρομοκρατικής οργάνωσης, απαλλάσσεται από την ποινή για τις πράξεις αυτές. Αν δεν έχει ακόμη ασκηθεί ποινική δίωξη, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών με αιτιολογημένη διάταξή του απέχει από την άσκηση της ποινικής δίωξης και υποβάλλει τη δικογραφία στον εισαγγελέα εφετών, ο οποίος ενεργεί σύμφωνα με το άρθρο 43 παράγραφος 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.
2. Αν στην περίπτωση της προηγούμενης παραγράφου ο υπαίτιος έχει τελέσει κάποιο από τα επιδιωκόμενα εγκλήματα των παραγράφων 1 και 3 του άρθρου 187 ή έχει τελέσει κάποιο από

τα εγκλήματα της παραγράφου 1 του άρθρου 187 Α, το δικαστήριο επιβάλλει σε αυτόν ποινή ελαττωμένη κατά το άρθρο 83. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις το δικαστήριο, εκτιμώντας όλες τις περιστάσεις και ιδίως την επικινδυνότητα της εγκληματικής οργάνωσης, της συμμορίας ή της τρομοκρατικής οργάνωσης την έκταση της συμμετοχής του υπαιτίου σε αυτήν και το βαθμό της συμβολής του στην εξάρθρωσή της, μπορεί να διατάξει την αναστολή της εκτέλεσης της ποινής για τρία έως δέκα έτη, εφαρμοζόμενων κατά τα λοιπά των άρθρων 99 έως 104."

3. Για όποιον καταγγέλλει αξιόποινες πράξεις που τελέσθηκαν σε βάρος του από εγκληματική οργάνωση του άρθρου 187, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών, αν η καταγγελία πιθανολογείται βάσιμη, μπορεί, ύστερα από έγκριση του εισαγγελέα εφετών, να απόσχει προσωρινά από την ποινική δίωξη για παραβάσεις του νόμου περί αλλοδαπών και περί εκδιδομένων με αμοιβή προσώπων μέχρι να εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση για τις πράξεις που καταγγέθηκαν. Αν η καταγγελία αποδειχθεί βάσιμη, η αποχή από την ποινική δίωξη γίνεται οριστική.

4. Η απέλαση αλλοδαπών που βρίσκονται παράνομα στη χώρα και καταγγέλλουν αξιόποινες πράξεις που τελέσθηκαν από εγκληματική οργάνωση του άρθρου 187, μπορεί, με διάταξη του εισαγγελέα Πλημμελειοδικών και έγκριση του εισαγγελέα εφετών, να αναστέλλεται μέχρι να εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση για τις πράξεις που καταγγέθηκαν. Όσο χρόνο διαρκεί η αναστολή της απέλασης χορηγείται στους αλλοδαπούς άδεια παραμονής κατά παρέκκλιση από την ισχύουσα νομοθεσία περί αλλοδαπών."

Άρθρο 371

Παραβίαση επαγγελματικής εχεμύθειας

1. Κληρικοί, δικηγόροι και κάθε είδους νομικοί παραστάτες, συμβολαιογράφοι, γιατροί, μαίες, νοσοκόμοι, φαρμακοποιοί και άλλοι στους οποίους κάποιος εμπιστεύονται συνήθως λόγω του επαγγέλματός τους ή της ιδιότητάς τους, ιδιωτικά απόρρητα, καθώς και οι βοηθοί των προσώπων αυτών, τιμωρούνται με χρηματική ποινή ή με φυλάκιση μέχρι ενός έτους αν φανερώσουν ιδιωτικά απόρρητα που τους τα εμπιστεύτηκαν ή που τα έμαθαν λόγω του επαγγέλματός τους ή της ιδιότητάς τους.

2. Όμοια τιμωρείται όποιος, μετά το θάνατο ενός από τα πρόσωπα της παρ.1 και απ'αυτή την αιτία γίνεται κάτοχος εγγράφων ή σημειώσεων του νεκρού σχετικών με την άσκηση του επαγγέλματός του, ή της ιδιότητάς του και από αυτά φανερώνει ιδιωτικά απόρρητα.

3. Η ποινική δίωξη γίνεται μόνο με έγκληση.

4. Η πράξη δεν είναι άδικη και μένει απιμώρητη αν ο υπαίτιος απέβλεπε στην εκπλήρωση καθήκοντός του ή στη διαφύλαξη έννομου ή για άλλο λόγο.

ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ**Άρθρο 31****Δικαιώματα του εισαγγελέα**

1. Ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών έχει δικαίωμα να ενεργεί :

α) προκαταρκτική εξέταση, για να κρίνει αν υπάρχει περίπτωση ποινικής δίωξης

β) προανάκριση, για να βεβαιωθεί αξιόποινη πράξη. Μπορεί ακόμα να παρευρίσκεται ο ίδιος ή ένας από τους αντεισαγγελείς που υπάγονται σ' αυτόν κατά την ενέργεια κάθε ανακριτικής πράξης και να ενημερώνεται οποτεδήποτε ως προς τα έγγραφα που αφορούν την ανάκριση.

2. Η προκαταρκτική εξέταση ενεργείται σύμφωνα με τα άρθρα 240 και 241. Αν αυτή γίνεται ύστερα από μήνυση ή έγκληση κατά ορισμένου προσώπου ή αν κατά τη διάρκεια της προκαταρκτικής εξέτασης αποδίδεται σε ορισμένο πρόσωπο η τέλεση αξιόποινης πράξης, το πρόσωπο αυτό καλείται πριν από σαράντα οκτώ ώρες για παροχή εξηγήσεων και εξετάζεται ανωμοτί. Έχει δικαίωμα να παρίσταται με συνήγορο, να αρνηθεί εν όλω ή εν μέρει την παροχή εξηγήσεων και να λάβει προθεσμία μέχρι σαράντα οκτώ ώρες για την παροχή τους, η οποία μπορεί να παραταθεί από εκείνον που διενεργεί την προκαταρκτική εξέταση. Επίσης έχει δικαίωμα να ζητήσει να του χορηγηθούν αντίγραφα της δικογραφίας, να προτείνει μάρτυρες προς εξέταση και να προσαγάγει άλλα αποδεικτικά μέσα προς αντίκρουση των καταγγελλομένων σε βάρος του. Τα ως άνω δικαιώματα του μπορεί να ασκήσει είτε αυτοπροσώπως είτε εκπροσωπούμενος από συνήγορο που διορίζεται κατά το άρθρο 96 παρ. 2, εκτός αν θεωρείται αναγκαία η αυτοπρόσωπη εμφάνισή του, κατά την κρίση εκείνου που διενεργεί την προκαταρκτική εξέταση. Αυτός που ενεργεί την προκαταρκτική εξέταση υποχρεούται να ενημερώσει προηγουμένως τον εξεταζόμενο για τα παραπάνω δικαιώματά του. Οι διατάξεις του άρθρου 273 παρ. 1 περιπτώσεις γ', δ' και ε' εφαρμόζονται αναλόγως. Προηγούμενη έγγραφη εξέταση του προσώπου αυτού που έγινε ενόρκως ή χωρίς τη δυνατότητα παράστασης με συνήγορο δεν μπορεί να αποτελέσει μέρος της δικογραφίας, αλλά παραμένει στο αρχείο της εισαγγελίας. Εφόσον ο μηνυόμενος ή εγκαλούμενος ή εκείνος κατά του οποίου στρέφονται οι υποψίες κλητεύτηκε νόμιμα και δεν εμφανίστηκε, η προκαταρκτική εξέταση περατώνεται και χωρίς την εξέτασή του.

3. Η προκαταρκτική εξέταση είναι συνοπτική και το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την κατά το άρθρο 36 πληροφόρηση της αρμόδιας αρχής μέχρι την κίνηση ή όχι της ποινικής δίωξης δεν μπορεί να υπερβεί τους τρεις μήνες. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ο χρόνος αυτός μπορεί να παραταθεί έως τρεις το πολύ μήνες ή, εφόσον η φύση της υπόθεσης ή της πράξης που πρέπει να διενεργηθεί το επιβάλλει, για εύλογο χρονικό διάστημα, με ειδικά αιτιολογημένη πράξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών ή εφετών κατά περίπτωση.

Άρθρο 72

Ιδιότητα κατηγορουμένου

Την ιδιότητα του κατηγορουμένου την αποκτά εκείνος εναντίον του οποίου ο εισαγγελέας άσκησε ρητά την ποινική δίωξη και εκείνος στον οποίο σε οποιοδήποτε στάδιο της ανάκρισης αποδίδεται η αξιόποινη πράξη.

Άρθρο 171

Απόλυτη ακυρότητα

Ακυρότητα που λαμβάνεται και αυτεπαγγέλτως υπόψη από το δικαστήριο σε κάθε στάδιο της διαδικασίας και στον Άρειο Πάγο ακόμη προκαλείται :

1. Αν δεν τηρηθούν οι διατάξεις που καθορίζουν :

α) τη σύνθεση του δικαστηρίου σύμφωνα με τις ειδικές διατάξεις του οργανισμού δικαστηρίων και του νόμου περί μεικτών ορκωτών δικαστηρίων για ακυρότητα εξαιτίας κακής σύνθεσής του

β) την κίνηση της ποινικής δίωξης από τον εισαγγελέα και την υποχρεωτική συμμετοχή του στη διαδικασία στο ακροατήριο και σε πράξεις της προδικασίας που ορίζονται στο νόμο

γ) την αναστολή της ποινικής δίωξης σε όσες περιπτώσεις την επιβάλλει υποχρεωτικά ο νόμος

δ) την εμφάνιση, την εκπροσώπηση και την υπεράσπιση του κατηγορουμένου και την άσκηση των δικαιωμάτων που του παρέχονται από το νόμο, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.

2. Αν ο πολιτικώς ενάγων παρέστη παράνομα στη διαδικασία του ακροατηρίου.

Άρθρο 177

Αρχή της ηθικής απόδειξης

1. Οι δικαστές δεν είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν νομικούς κανόνες αποδείξεων, πρέπει όμως να αποφασίζουν κατά την πεποίθησή τους, ακολουθώντας τη φωνή της συνείδησής τους και οδηγούμενοι από την απροσωπότητα κρίση που προκύπτει από τις συζητήσεις και που αφορά την αλήθεια των πραγματικών γεγονότων, την αξιοπιστία των μαρτύρων και την αξία των άλλων αποδείξεων.

2. Αποδεικτικά μέσα, που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών, δεν λαμβάνονται υπόψη στην ποινική διαδικασία.

Άρθρο 178

Αποδεικτικά μέσα

Κυριότερα αποδεικτικά μέσα στην ποινική διαδικασία είναι :

- α) οι ενδείξεις
- β) η αυτοψία
- γ) η πραγματογνωμοσύνη
- δ) η ομολογία του κατηγορουμένου
- ε) οι μάρτυρες
- και στ) τα έγγραφα.

Άρθρο 179

Επιτρεπόμενα αποδεικτικά μέσα

Στην ποινική διαδικασία επιτρέπεται κάθε είδος αποδεικτικών μέσων. Εξάιρεση από αυτό το γενικό κανόνα ως προς το παραδεκτό της μαρτυρικής απόδειξης υπάρχει όταν βάση του εγκλήματος είναι κάποια ιδιωτική υποχρέωση. Σ' αυτή την περίπτωση η απόδειξη της ιδιωτικής υποχρέωσης κρίνεται κατά τις διατάξεις του αστικού νόμου, ενώ για την απόδειξη της ίδιας της αξιόποινης πράξης επιτρέπεται κάθε αποδεικτικό μέσο.

Μάρτυρες

Άρθρο 209

Υποχρέωση για μαρτυρία

Αν κάποιος καλείται νόμιμα για μαρτυρία, δεν μπορεί να την αρνηθεί, εκτός από τις εξαιρέσεις που ρητά αναγράφονται στον κώδικα.

Άρθρο 210

Μάρτυρες διανοητικά ασθενείς

Όποιος διενεργεί ανάκριση ή και το δικαστήριο μπορεί να μην εξετάσει κάποιον μάρτυρα που είναι παράφρονος ή βλάκας ή βρίσκεται προφανώς σε τέτοια διανοητική κατάσταση ώστε να μην είναι σε θέση να παραστήσει τα γεγονότα όπως έχουν συμβεί.

Άρθρο 211

Μη εξεταζόμενοι ως μάρτυρες στο ακροατήριο

Με ποινή ακυρότητας της διαδικασίας δεν εξετάζονται ως μάρτυρες στο ακροατήριο : α) όσοι άσκησαν εισαγγελικά ή ανακριτικά καθήκοντα ή έργα γραμματέα της ανάκρισης στην ίδια υπόθεση, β) όσοι κηρύχθηκαν ένοχοι για την πράξη που εκδικάζεται και αν ακόμα δεν τους επιβλήθηκε ποινή.

Άρθρο 211Α

Μαρτυρία συγκατηγορουμένου

Μόνη η μαρτυρική κατάθεση ή η απολογία προσώπου συγκατηγορουμένου για την ίδια πράξη δεν είναι αρκετή για την καταδίκη του κατηγορουμένου.

Άρθρο 212

Επαγγελματικό απόρρητο των μαρτύρων

1. Η διαδικασία ακυρώνεται, αν εξεταστούν στην προδικασία ή στην κύρια διαδικασία :

α) οι κληρικοί σχετικά με όσα έμαθαν από την εξομολόγηση

β) οι συνήγοροι, οι τεχνικοί σύμβουλοι και οι συμβολαιογράφοι σχετικά με όσα τους εμπιστεύτηκαν οι πελάτες τους· οι συνήγοροι και οι τεχνικοί σύμβουλοι κρίνουν σύμφωνα με τη συνείδησή τους αν και σε ποιο μέτρο πρέπει να καταθέτουν όσα άλλα έμαθαν με αφορμή την άσκηση του λειτουργήματός τους

γ) οι γιατροί, οι φαρμακοποιοί και οι βοηθοί τους, καθώς και οι μαίες σχετικά με όσα εμπιστευτικά πληροφορήθηκαν κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους, εκτός όπου ειδικός νόμος τους υποχρεώνει να τα αναγγείλουν στην αρχή και

δ) οι δημόσιοι υπάλληλοι, όταν πρόκειται για στρατιωτικό ή διπλωματικό μυστικό ή μυστικό που αφορά την ασφάλεια του κράτους, εκτός αν ο αρμόδιος υπουργός με αίτηση της δικαστικής αρχής ή κάποιου από τους διαδίκους ή και αυτεπαγγέλτως τους εξουσιοδοτήσει σχετικά.

2. Η απαγόρευση της παρ. 1 σ τις περιπτώσεις α, β και γ ισχύει, ακόμη και αν τα πρόσωπα στα οποία αναφέρεται απαλλάχθηκαν από την υποχρέωση να τηρήσουν το επαγγελματικό απόρρητο από μέρους εκείνου που τους το εμπιστεύτηκε.

3. Όλοι οι παραπάνω μάρτυρες έχουν υποχρέωση να δηλώσουν ενόρκως σ' αυτόν που εξετάζει ότι, αν κατέθεταν, θα παραβίαζαν τα απόρρητα που μνημονεύονται στην παρ. 1. Ψευδής δήλωση τιμωρείται με τις ποινές που ο ποινικός κώδικας προβλέπει για την ψευδορκία.

Άρθρο 217

Εξακρίβωση της ταυτότητας του μάρτυρα

Ο μάρτυρας, πριν καταθέσει, καλείται να δηλώσει το όνομα και το επώνυμό του, τον τόπο της γέννησης και κατοικίας του, καθώς και την ηλικία του. Επίσης καλείται να δηλώσει αν τυχόν είναι συγγενής με τον κατηγορούμενο ή με όποιον αδικήθηκε και, αν υπάρχει ανάγκη, του υποβάλλονται ερωτήσεις για κάθε περιστατικό που θα μπορούσε να διαφωτίσει εκείνον που διεξάγει την εξέταση για τις σχέσεις του μάρτυρα προς τα παραπάνω πρόσωπα και για το βαθμό εμπιστοσύνης που θα μπορούσε να δοθεί στη μαρτυρία του.

Άρθρο 221

Εξέταση χωρίς όρκο

Χωρίς όρκο εξετάζονται στην ανάκριση και στην κύρια διαδικασία όσοι :

- α) κατά την κρίση εκείνου που διενεργεί την ανάκριση ή του δικαστηρίου δεν συμπλήρωσαν το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας τους
- β) έχουν προφανώς εξασθενημένη τη διάνοια
- γ) στερήθηκαν τα πολιτικά τους δικαιώματα εξαιτίας καταδίκης
- δ) επιδιώκουν ως πολιτικώς ενάγοντες στο ποινικό δικαστήριο απαιτήσεις για αποζημίωση, καθώς και οι ασπικώς υπεύθυνοι σύμφωνα με τα άρθρα 89 κ.ε.
- ε) δικαιούνται χρηματική αμοιβή για την καταμήνυση.

Άρθρο 222

Μάρτυρες συγγενείς του κατηγορουμένου

Σύζυγος και συγγενείς εξ αίματος του κατηγορουμένου έως και το δεύτερο βαθμό έχουν δικαίωμα να αρνηθούν τη μαρτυρία τους και στην προδικασία και στο ακροατήριο. Η διάταξη εφαρμόζεται και όταν μόνο ένας από τους κατηγορουμένους που μαζί δικάζονται έχει την παραπάνω σχέση με το μάρτυρα. Όταν κατηγορείται ανήλικος, η μαρτυρία των συγγενών που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο του άρθρου είναι υποχρεωτική.

Άρθρο 223

Πώς εξετάζονται οι μάρτυρες

1. Ο μάρτυρας εξετάζεται σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 239, και δεν του απευθύνονται ερωτήσεις για προσωπικές κρίσεις παρά μόνο όταν αυτές συνδέονται αναπόσπαστα με τα γεγονότα που καταθέτει.
2. Όταν ο μάρτυρας καταθέτοντας δεν απομακρύνεται από το θέμα, δεν πρέπει να διακόπτεται.
3. Στο μάρτυρα απευθύνονται ερωτήσεις αφού τελειώσει την κατάθεσή του και αν είναι αναγκαία η συμπλήρωσή της.
4. Ο μάρτυρας δεν είναι υποχρεωμένος να καταθέσει περιστατικά από τα οποία θα μπορούσε να προκύψει ενοχή του για αξιόποινη πράξη.
5. Παραπειστικές ερωτήσεις δεν επιτρέπεται να απευθύνονται στους μάρτυρες.

Άρθρο 224

Πώς έμαθε ο μάρτυρας όσα καταθέτει

1. Ο μάρτυρας πρέπει να αποκαλύπτει πώς έμαθε όσα καταθέτει. Αν πρόκειται για γεγονότα που άκουσε από άλλους, πρέπει σε κάθε περίπτωση να κατονομάζει ταυτόχρονα και εκείνους από τους οποίους τα άκουσε.
2. Αν ο μάρτυρας δεν κατονομάζει την πηγή των πληροφοριών του, η κατάθεσή του δεν λαμβάνεται υπόψη.

Άρθρο 225

Εξετάσεις και αναγνωρίσεις που γίνονται κατ' αντιπαράσταση.

1. Οι μάρτυρες εξετάζονται ο καθένας χωριστά. Πάντως επιτρέπεται, όταν αυτό είναι αναγκαίο, να εξετάζονται κατ' αντιπαράσταση προς τον κατηγορούμενο ή άλλο μάρτυρα.
2. Ο μάρτυρας, όταν πρόκειται να αναγνωρίσει πρόσωπα ή πράγματα, προσκαλείται προηγουμένως να τα περιγράψει με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια.

Άρθρο 226

Διατυπώσεις των μαρτυρικών καταθέσεων

1. Οι μάρτυρες έχουν δικαίωμα να υπαγορεύουν στην ανάκριση τις καταθέσεις τους, αν κατά την κρίση εκείνου που εξετάζει δεν υπάρχουν λόγοι που να επιβάλλουν το αντίθετο. Στην έκθεση πρέπει να γίνεται μνεία της υπαγόρευσης και, αν δεν γίνει υπαγόρευση, όσα κατατέθηκαν θα πρέπει να αναγραφούν, αν είναι δυνατό, κατά λέξη. Ο εξεταζόμενος δεν μπορεί να χρησιμοποιεί σημειώσεις, εκτός αν πρόκειται για λογιστικά ζητήματα ή αν αυτός που διεξάγει την ανάκριση ή το δικαστήριο το επιτρέπει για ειδικούς λόγους.

2. Αν ο μάρτυρας είναι κάτω των δεκαοκτώ ετών, εκείνος που τον ανακρίνει καταγράφει κατά λέξη στην έκθεση και τις ερωτήσεις που του απευθύνει.

Άρθρο 226Α

Ανήλικοι μάρτυρες θύματα προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας

1. Κατά την εξέταση ως μάρτυρα του ανήλικου θύματος των πράξεων που αναφέρονται στα άρθρα 323^Α παρ. 4, 323B εδάφιο α', 324, 336, 337 παράγραφοι 3 και 4, 338, 339, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 348Α, 348Β, 348Γ, 349, 351, 351Α του Ποινικού Κώδικα, καθώς και στα άρθρα 87 παράγραφοι 5 και 6 και 88 του Ν. 3386/2005 διορίζεται και παρίσταται, ως πραγματογνώμων, παιδοψυχολόγος ή παιδοψυχίατρος και σε περίπτωση έλλειψής τους, ψυχολόγος ή ψυχίατρος, χωρίς να εφαρμόζονται κατά τα λοιπά οι διατάξεις των άρθρων 204 έως 208. Η εξέταση ως μάρτυρα του ανήλικου θύματος διενεργείται χωρίς υπαίτια καθυστέρηση και σε χώρους ειδικά σχεδιασμένους και προσαρμοσμένους για το σκοπό αυτόν και με όσο το δυνατόν περιορισμένο αριθμό συνεντεύξεων.

2. Ο παιδοψυχολόγος ή ο παιδοψυχίατρος προετοιμάζει τον ανήλικο για την εξέταση, συνεργαζόμενος προς τούτο με τους προανακριτικούς υπαλλήλους και με τους δικαστικούς λειτουργούς. Για το σκοπό αυτόν χρησιμοποιεί κατάλληλες διαγνωστικές μεθόδους, αποφαίνεται για την αντιληπτική ικανότητα και την ψυχική κατάσταση του ανήλικου και διατυπώνει τις διαπιστώσεις του σε γραπτή έκθεση, που αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της δικογραφίας. Κατά την εξέταση παρίσταται ο παιδοψυχίατρος ή ο παιδοψυχολόγος και ο ανήλικος μπορεί να συνοδεύεται από τον νόμιμο εκπρόσωπο του, εκτός εάν ο ανακριτής απαγορεύσει την παρουσία του προσώπου αυτού με αιτιολογημένη απόφαση του για σπουδαίο λόγο, ιδίως σε περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων ή ανάμειξης του προσώπου αυτού στην ερευνώμενη πράξη.

3. Η κατάθεση του ανήλικου συντάσσεται εγγράφως και καταχωρίζεται και σε ηλεκτρονικό οπτικοακουστικό μέσο, όταν αυτό είναι δυνατόν. Η ηλεκτρονική προβολή της κατάθεσης του ανήλικου αντικαθιστά τη φυσική παρουσία του στα επόμενα στάδια της διαδικασίας.

4. Η γραπτή κατάθεση του ανήλικου αναγιγνώσκεται πάντοτε στο ακροατήριο. Αν ο ανήλικος κατά την ακροαματική διαδικασία έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος, μπορεί να παρίσταται αυτοπροσώπως.

5. Μετά την εισαγωγή της υπόθεσης που αφορά σε πράξεις της παραγράφου 1 στο ακροατήριο, ο εισαγγελέας ή οι διάδικοι μπορούν να ζητήσουν από τον πρόεδρο του δικαστηρίου την εξέταση του ανήλικου, αν δεν έχει εξετασθεί στην ανάκριση ή πρέπει να εξετασθεί συμπληρωματικά. Αν η αίτηση γίνει δεκτή, η εξέταση του ανήλικου γίνεται με βάση ερωτήσεις που έχουν τεθεί σαφώς, χωρίς την παρουσία των διαδίκων, στον τόπο όπου αυτός βρίσκεται από ανακριτικό υπάλληλο που τον διορίζει ο δικαστής που διέταξε την

εξέταση. Οι παράγραφοι 1 και 2 του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις αυτές.

6. Η διάταξη του άρθρου 239 παρ. 2 εφαρμόζεται ανάλογα και επί ανηλίκων θυμάτων των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 πράξεων. Στην περίπτωση αυτή η κοινωνική έρευνα μπορεί να διεξαχθεί και από κοινωνικούς λειτουργούς δήμων ή νομαρχιών.

Άρθρο 226B

Μάρτυρες θύματα εμπορίας ανθρώπων και σωματεμπορίας

1. Κατά την εξέταση ως μάρτυρα του θύματος των πράξεων που αναφέρονται στα άρθρα 323Α και 351 του Π.Κ., διορίζεται και παρίσταται, ως πραγματογνώμων, ψυχολόγος ή ψυχίατρος, χωρίς να εφαρμόζονται κατά τα λοιπά οι διατάξεις των άρθρων 204 έως 208.

2. Ο ψυχολόγος ή ο ψυχίατρος προετοιμάζει τον παθόντα για την εξέταση, συνεργαζόμενος προς τούτο με τους προανακριτικούς υπαλλήλους και με τους δικαστικούς λειτουργούς. Για το σκοπό αυτόν χρησιμοποιεί κατάλληλες διαγνωστικές μεθόδους, αποφαινεται για την ανιληπτική ικανότητα και την ψυχική κατάσταση του παθόντα και διατυπώνει τις διαπιστώσεις του σε γραπτή έκθεση που αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της δικογραφίας. Κατά την εξέταση παρίσταται ο ψυχίατρος ή ο ψυχολόγος και ο παθών μπορεί να συνοδεύεται από τον νόμιμο εκπρόσωπό του, εκτός εάν ο ανακριτής απαγορεύσει την παρουσία του προσώπου αυτού με αιτιολογημένη απόφασή του για σπουδαίο λόγο, ιδίως σε περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων ή ανάμειξης του προσώπου αυτού στην ερευνώμενη πράξη.

3. Η κατάθεση του παθόντα συντάσσεται εγγράφως και καταχωρίζεται και σε ηλεκτρονικό οπτικοακουστικό μέσο, όταν αυτό είναι δυνατόν. Η ηλεκτρονική προβολή της κατάθεσης του παθόντα αντικαθιστά τη φυσική παρουσία του στα επόμενα στάδια της διαδικασίας.

4. Η γραπτή κατάθεση του παθόντα αναγιγνώσκεται πάντοτε στο ακροατήριο.

5. Μετά την εισαγωγή της υπόθεσης που αφορά σε πράξεις της παραγράφου 1 στο ακροατήριο, ο εισαγγελέας ή οι διάδικοι μπορούν να ζητήσουν από τον πρόεδρο του δικαστηρίου την εξέταση του παθόντα, αν δεν έχει εξεταστεί στην ανάκριση ή πρέπει να εξεταστεί συμπληρωματικά. Αν η αίτηση γίνει δεκτή, η εξέταση του παθόντα γίνεται με βάση ερωτήσεις που έχουν τεθεί σαφώς, χωρίς την παρουσία των διαδίκων, στον τόπο όπου αυτός βρίσκεται από ανακριτικό υπάλληλο που τον διορίζει ο δικαστής που διέταξε την εξέταση. Οι παράγραφοι 1 και 2 του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις αυτές.

6. Η διάταξη του άρθρου 239 παράγραφος 2 εφαρμόζεται ανάλογα και επί ενήλικων θυμάτων των αναφερομένων στην παράγραφο 1 πράξεων. Στην περίπτωση αυτή η κοινωνική έρευνα μπορεί να διεξαχθεί και από κοινωνικούς λειτουργούς δήμων ή περιφερειών.

Άρθρο 239

Σκοπός της ανάκρισης

1. Σκοπός της ανάκρισης είναι η συλλογή των αναγκαίων αποδεικτικών στοιχείων για να βεβαιωθεί η τέλεση εγκλήματος και να αποφασιστεί αν πρέπει να εισαχθεί κάποιος σε δίκη γι' αυτό.
2. Κατά την ανάκριση γίνεται καθετί που μπορεί να βοηθήσει την εξακρίβωση της αλήθειας, εξετάζεται και βεβαιώνεται αυτεπαγγέλτως όχι μόνο η ενοχή, αλλά και η αθωότητα του κατηγορουμένου, καθώς και κάθε στοιχείο που αφορά την προσωπικότητά του και επηρεάζει την επιμέτρηση της ποινής. Αν ο κατηγορούμενος είναι ανήλικος, γίνεται ειδική έρευνα για την υγιεινή, την ηθική και τη διανοητική του κατάσταση, για την προηγούμενη ζωή του, για τις οικογενειακές συνθήκες και γενικά για το περιβάλλον του. Για αυτό το σκοπό όποιος ενεργεί την ανάκριση μπορεί να αναθέσει τη συλλογή των απαιτούμενων πληροφοριών σε έναν από τους επιμελητές που υπηρετούν στην επιτόπια εταιρεία προστασίας ανηλίκων.

Προανάκριση

Άρθρο 243

Πότε και από ποιον ενεργείται

1. Η προανάκριση ενεργείται από οποιονδήποτε ανακριτικό υπάλληλο μετά γραπτή παραγγελία του εισαγγελέα.
2. Αν από την καθυστέρηση απειλείται άμεσος κίνδυνος ή αν πρόκειται για αυτόφωρο κακούργημα ή πλημμέλημα, όλοι οι κατά τα άρθρα 33 και 34 ανακριτικοί υπάλληλοι είναι υποχρεωμένοι να επιχειρούν όλες τις προανακριτικές πράξεις που είναι αναγκαίες για να βεβαιωθεί η πράξη και να ανακαλυφθεί ο δράστης, έστω και χωρίς προηγούμενη παραγγελία του εισαγγελέα· στην περίπτωση αυτή ειδοποιούν τον εισαγγελέα με το ταχύτερο μέσο και του υποβάλλουν χωρίς χρονοτριβή τις εκθέσεις που συντάχθηκαν. Ο εισαγγελέας, αφού λάβει τις εκθέσεις, ενεργεί σύμφωνα με όσα ορίζονται στα άρθρα 43 κ.ε.

Άρθρο 253Α

Ειδικές ανακριτικές πράξεις επί ορισμένων εγκλημάτων

1. Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187, των άρθρων 187Α, 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, της παρ. 1 του άρθρου 338 σε βάρος ανηλίκου, των παραγράφων 1 και 4 του άρθρου 339, των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 342, των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ, 351 και 351^Α του Ποινικού Κώδικα, η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια: α) ανακριτικής διείσδυσης, με την πήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων και όπως κατά τα λοιπά η διείσδυση προβλέπεται στο άρθρο 28 του Ν. 4139/2013 (Α' 74), όπως ισχύει, και στην παρ. 1 του

άρθρου 5 του Ν. 2713/1999 (Α' 89), όπως ισχύει, εφόσον η ανακριτική διείσδυση περιορίζεται στις πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων τα μέλη της οργάνωσης είχαν προαποφασίσει,

β) ελεγχόμενων μεταφορών, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων και όπως κατά τα λοιπά οι μεταφορές αυτές προβλέπονται στο άρθρο 38 του Ν. 2145/1993(Α' 88), όπως ισχύει,

γ) άρσης του απορρήτου, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων και όπως κατά τα λοιπά η άρση αυτή προβλέπεται στα άρθρα 4 και 5 του Ν. 2225/1994 (Α' 121), όπως ισχύει,

δ) καταγραφής δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων και όπως κατά τα λοιπά η καταγραφή προβλέπεται στην παρ. 4 του άρθρου 6 του παραπάνω ν. 2713/1999 (Α' 89), όπως ισχύει και

ε) συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων και υπό τους ουσιαστικούς όρους και προϋποθέσεις του Ν. 2472/1997 (Α' 50), όπως ισχύει.

2. Οι ανακριτικές πράξεις της προηγούμενης παραγράφου διεξάγονται μόνο:

α) αν προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ότι έχει τελεσθεί αξιόποινη πράξη των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187, των άρθρων 187Α, 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, της παρ. 1 του άρθρου 338 σε βάρος ανηλίκου, των παραγράφων 1 και 4 του άρθρου 339, των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 342, των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ, 351 και 351Α του Ποινικού Κώδικα, β) αν η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή η εξιχνίαση των τρομοκρατικών πράξεων του άρθρου 187Α ή των πράξεων των άρθρων 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, της παρ. 1 του άρθρου 338 σε βάρος ανηλίκου, των παραγράφων 1 και 4 του άρθρου 339, των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 342, των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ, 351 και 351Α του Ποινικού Κώδικα είναι διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαίτερος δυσχερής.

3. Για τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων, καθώς και για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού αποφαινεται με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμά του το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μετά από πρόταση του εισαγγελέα. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την έρευνα μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής. Στην περίπτωση αυτή ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής είναι υποχρεωμένοι να εισαγάγουν το ζήτημα στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μέσα σε προθεσμία τριών ημερών. Διαφορετικά η ισχύς της σχετικής διάταξης παύει αυτοδικαίως με τη λήξη της τριήμερης προθεσμίας.

4. Κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τους λόγους που

όρισε το δικαστικό συμβούλιο. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται τα στοιχεία αυτά ή οι αποκτηθείσες γνώσεις να χρησιμοποιηθούν για τη βεβαίωση εγκλήματος, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής οργάνωσης, εφόσον το δικαστικό συμβούλιο αποφανθεί ειδικώς περί αυτού.

5. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και κατά τη διενέργεια των αντίστοιχων ερευνών που προβλέπονται σε ειδικούς ποινικούς νόμους των οποίων οι ρυθμίσεις εξακολουθούν να ισχύουν, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του παρόντος.

Άρθρο 253B

Ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς

Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α του Ποινικού Κώδικα, εφόσον αυτές δεν τελούνται στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια:

α) συγκαλυμμένης έρευνας, την οποία ενεργεί ανακριτικός υπάλληλος με παραγγελία του αρμόδιου εισαγγελέα και αφού ενημερωθεί προηγουμένως ο Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου που εποπτεύει και συντονίζει το έργο των Εισαγγελέων Εγκλημάτων Διαφθοράς. Η εν λόγω παραγγελία δίδεται αν συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις ότι τελείται ήδη ή πρόκειται να επαναληφθεί η τέλεση κάποιας από τις αξιόποινες πράξεις της παραγράφου 1 και η αποκάλυψη αυτής είναι με άλλον τρόπο αδύνατη ή ιδιαίτερωσ δυσχερής. Κατά τη συγκαλυμμένη έρευνα ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του εμφανίζεται ως ωφελούμενος ή ως μεσολαβητής ωφελουμένου προσώπου από την αξιόποινη πράξη της παραγράφου 1 και διευκολύνει στην τέλεσή της τον δράστη που την έχει προαποφασίσει. Η συγκαλυμμένη έρευνα ενεργείται για εύλογο κατά τις περιστάσεις χρονικό διάστημα, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει το έτος. Ο ενεργών τη συγκαλυμμένη έρευνα μπορεί να φέρει συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας και φορολογικά ή άλλα στοιχεία και να συναλλάσσεται με αυτά για τις ανάγκες της έρευνας που διεξάγει. Οι λεπτομέρειες και η διαδικασία εκδόσεως των εν λόγω στοιχείων συγκάλυψης ορίζονται με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη. Για τις ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά τα άρθρα 148 έως 153. Αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν με ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος, οι οποίες δεν μνημονεύονται αναλυτικά στην έκθεση, δεν λαμβάνονται υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου.

β) Άρσης του απορρήτου, καταγραφής δραστηριότητας εκτός κατοικίας και συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως αυτές προβλέπονται στα στοιχεία γ', δ' και ε' της παραγράφου 1 του άρθρου 253Α. Στις περιπτώσεις αυτές εφαρμόζονται αναλόγως οι παράγραφοι 2 και 3 του ίδιου άρθρου.

Άρθρο 333

Γενική διεύθυνση της διαδικασίας

1. Εκείνος που διευθύνει τη συζήτηση δίνει την άδεια στον εισαγγελέα ή στο δημόσιο κατηγορο και στους σύνεδρους δικαστές να υποβάλουν ερωτήσεις.
2. Εκείνος που διευθύνει δίνει επίσης την άδεια στους διαδίκους, όπως και στους συνηγόρους τους, να υποβάλουν ερωτήσεις στους εξεταζόμενους μάρτυρες, πραγματογνώμονες ή τεχνικούς συμβούλους και δεν επιτρέπει ερωτήσεις άσκοπες ή έξω από το θέμα. Δίνει επίσης σ' αυτούς το λόγο για να αγορεύσουν ή, όταν το ζητήσουν, για να κάνουν δηλώσεις, αιτήσεις ή ενστάσεις για οποιοδήποτε θέμα που αφορά την υπόθεση που συζητείται, εξετάζει τους μάρτυρες, τους κατηγορούμενους και τους ασπικώς υπευθύνους και δημοσιεύει την απόφαση.
3. Όταν λάβει το λόγο ο εισαγγελέας ή ο δημόσιος κατηγορος ή ένας από τους διαδίκους, έχουν δικαίωμα να λάβουν το λόγο και οι υπόλοιποι διάδικοι· ο κατηγορούμενος ή ο συνηγόρος του έχουν το δικαίωμα να μιλούν πάντοτε τελευταίοι.

Άρθρο 357

Διευκρινίσεις και ερωτήσεις στους μάρτυρες και στους κατηγορούμενους

1. Εκείνος που διευθύνει τη συζήτηση έχει δικαίωμα να απαιτήσει από το μάρτυρα όλες τις διευκρινίσεις που θεωρεί χρήσιμες για την εξακρίβωση της αλήθειας. Το ίδιο δικαίωμα έχουν και οι άλλοι σύνεδροι δικαστές και ο εισαγγελέας, τηρώντας τη διάταξη του άρθρου 333.
2. Μετά την εξέταση του μάρτυρα μπορούν επίσης οι ίδιοι να απευθύνουν και στον κατηγορούμενο όλες τις ερωτήσεις που είναι χρήσιμες για την εξακρίβωση της αλήθειας.
3. Ο κατηγορούμενος και οι άλλοι διάδικοι, καθώς και οι συνηγόροί τους, έχουν το δικαίωμα να κάνουν απευθείας στο μάρτυρα ή τον πραγματογνώμονα ή τον τεχνικό σύμβουλο του κατηγορούμενου τις ερωτήσεις που είναι χρήσιμες για την εξακρίβωση της αλήθειας.
4. Ως προς τα άλλα σημεία της εξέτασης των μαρτύρων εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 210 έως και 227. Όταν ένας μάρτυρας εξετάζεται στο ακροατήριο, η κατάθεσή του που είχε δοθεί κατά την προδικασία δεν διαβάζεται. Επιτρέπεται η ανάγνωση μόνο περικοπών της κατάθεσης για να βοηθηθεί η μνήμη του μάρτυρα ή για να επισημανθούν αντιφάσεις του.

Άρθρο 358

Παρατηρήσεις στις αποδείξεις που ενεργήθηκαν και ερωτήσεις

Μετά την εξέταση κάθε μάρτυρα ο εισαγγελέας και οι διάδικοι έχουν το δικαίωμα να αναφέρουν εναντίον του ή εναντίον της μαρτυρίας του οτιδήποτε μπορεί να καθορίσει

ακριβέστερα την αξιοπιστία του και που συντείνει στην αποκάλυψη της αλήθειας. Μπορούν να προβαίνουν σε δηλώσεις και εξηγήσεις σχετικά με τις καταθέσεις που έγιναν ή τα αποδεικτικά μέσα που εξετάστηκαν. Οι κατά τα ως άνω δηλώσεις και εξηγήσεις μπορούν να γίνουν, κατά την κρίση του προέδρου, συνολικά κατά ομάδες ή συναφείς ενότητες των σχετικών αποδεικτικών μέσων που εξετάστηκαν.

Άρθρο 510

Λόγοι αναίρεσης

1. Ως λόγοι για να αναιρεθεί η απόφαση μπορεί να προταθούν μόνο :

A) η απόλυτη ακυρότητα που συνέβη κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο (άρθρο 171)

B) η σχετική ακυρότητα που συνέβη κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο (άρθρο 170 παρ. 1) και δεν καλύφθηκε σύμφωνα με τα άρθρα 173 και 174, καθώς και η έλλειψη ακρόασης κατά το άρθρο 170 παρ. 2

Γ) η παράβαση των διατάξεων για τη δημοσιότητα της διαδικασίας στο ακροατήριο

Δ) η έλλειψη από την απόφαση της ειδικής αιτιολογίας που επιβάλλει το Σύνταγμα

E) η εσφαλμένη εφαρμογή ή ερμηνεία ουσιαστικής ποινικής διάταξης

ΣΤ) η παραβίαση του δεδουλευμένου (άρθρο 57)

Z) η καθ' ύλην αναρμοδιότητα του δικαστηρίου που δίκασε

H) η υπέρβαση εξουσίας. Υπέρβαση εξουσίας υπάρχει όταν το δικαστήριο άσκησε δικαιοδοσία που δεν του δίνει ο νόμος και ιδίως όταν:

α) το δικαστήριο αποφάσισε για υπόθεση που δεν υπάγεται στη δικαιοδοσία του.

β) έλυσε προκαταρκτικό ζήτημα που υπάγεται σύμφωνα με ρητή διάταξη του νόμου στην αποκλειστική δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων.

γ) έκρινε για την πολιτική αγωγή παραβαίνοντας αυτά που ορίζουν τα άρθρα 65 παρ. 1 και 66 παρ. 1.

δ) καταδίκασε για έγκλημα για το οποίο δεν υποβλήθηκε η απαιτούμενη αίτηση ή έγκληση (άρθρα 41 και 46) ή για το οποίο δε δόθηκε η άδεια δίωξης (άρθρο 5 4) ή για το οποίο δεν έχει ρητά επιτραπεί η έκδοση (άρθρο 438)

2. Εκτός από τους πιο πάνω λόγους μπορούν να προταθούν, σε ό,τι αφορά το πολιτικό μέρος της απόφασης και το σχετικό με την απόδοση όσων αφαιρέθηκαν και των πειστηρίων, και οι λόγοι αναίρεσης οι οποίοι καθιερώνονται από την πολιτική δικονομία. άρθρο 510 παρ. 1Δ ΚΠΔ.

**N.3500/2006 για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας
και άλλες διατάξεις.**

Άρθρο 19

Εξέταση μαρτύρων

1. Σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, μέλη της οικογένειας εξετάζονται ως μάρτυρες χωρίς όρκο.
2. Οι ανήλικοι κατά την εκδίκαση των υποθέσεων της προηγούμενης παραγράφου δεν κλητεύονται ως μάρτυρες στο ακροατήριο, αλλά αναγιγνώσκεται η κατάθεσή τους, εφόσον υπάρχει, εκτός εάν η εξέτασή τους κρίνεται αναγκαία από το δικαστήριο.

Άρθρο 6 της ΕΣΔΑ

Δικαίωμα στη χρηστή απονομή δικαιοσύνης

1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δίκαιως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίο θα αποφασίση είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως. Η απόφασις δέον να εκδοθή δημοσία, η είσοδος όμως εις την αίθουσαν των συνεδριάσεων δύναται να απαγορευθή εις τον τύπον και το κοινόν καθ' όλην ή μέρος της διαρκείας της δίκης προς το συμφέρον της ηθικής, της δημοσίας τάξεως ή της εθνικής ασφαλείας εν δημοκρατική κοινωνία, όταν τούτο ενδείκνυται υπό των συμφερόντων των ανηλικών ή της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων, ή εν τω κρινομένω υπό του Δικαστηρίου ως απολύτως αναγκαίου μέτρω, όταν υπό ειδικάς συνθήκας η δημοσιότης θα ηδύνατο να παραβλάψη τα συμφέροντα της δικαιοσύνης.
2. Παν πρόσωπον κατηγορούμενον επί αδικήματι τεκμαίρεται ότι είναι αθών μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του.
3. Ειδικώτερον, πας κατηγορούμενος έχει δικαίωμα :
 - α. όπως πληροφορηθή, εν τη βραχυτέρα προθεσμία εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί και εν λεπτομερεία την φύσιν και τον λόγον της εναντίον του κατηγορίας.
 - β. όπως διαθέτη τον χρόνον και τας αναγκαίας ευκολίας προς προετοιμασίαν της υπερασπίσεώς του.
 - γ. όπως υπερασπίση ο ίδιος εαυτόν ή αναθέση την υπεράσπισίν του εις συνήγορον της εκλογής του, εν η δε περιπτώσει δεν διαθέτει τα μέσα να πληρώση συνήγορον, να τω παρασχεθή τοιούτος δωρεάν, όταν τούτο ενδείκνυται υπό του συμφέροντος της δικαιοσύνης.
 - δ. να εξετάση ή ζηπήση όπως εξετασθώσιν οι μάρτυρες κατηγορίας και επιτύχη την πρόσκλησιν και εξέτασιν των μαρτύρων υπερασπίσεως υπό τους αυτούς όρους ως των μαρτύρων κατηγορίας.
 - ε. να τύχη δωρεάν παραστάσεως διερμηνέως, εάν δεν εννοεί ή δεν ομιλεί την χρησιμοποιουμένην εις το δικαστήριον γλώσσαν.

**ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ (ΟΗΕ)**

Κυρώθηκε με το Ν.2462/1997 (ΦΕΚ Α' 25/26.2.97)

Άρθρο 14

1. Όλοι είναι ίσοι ενώπιον των δικαστηρίων. Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα η υπόθεσή του να δικαστεί δίκαια και δημόσια από αρμόδιο, ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει συσταθεί με νόμο, το οποίο θα αποφασίσει για το βάσιμο κάθε κατηγορίας σχετικά με ποινικό αδίκημα, η οποία έχει απαγγελθεί εναντίον του, καθώς και για αμφισβητήσεις δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αστικού χαρακτήρα. Η διεξαγωγή δίκης κεκλεισμένων των θυρών μπορεί να αποφασισθεί για το σύνολο ή μέρος της, είτε για την προστασία των χρηστών ηθών, της δημόσιας τάξης ή της εθνικής ασφάλειας σε μια δημοκρατική κοινωνία είτε όταν αυτό απαιτεί η προστασία της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων είτε ακόμη στο μέτρο που το δικαστήριο κρίνει ότι κάτι τέτοιο είναι απολύτως απαραίτητο δεδομένου ότι, λόγω ειδικών συνθηκών της υπόθεσης η δημοσιότητα θα ζημίωνε την ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Ωστόσο, οποιαδήποτε απόφαση που εκδίδεται σε ποινική υπόθεση ή αστική διαφορά, δημοσιοποιείται, εκτός εάν το συμφέρον των ανηλίκων απαιτεί το αντίθετο ή εάν η δίκη αφορά διαφορές συζύγων ή γονική μέριμνα ή επιτροπεία ανηλίκων.

2. Κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για ποινικό αδίκημα τεκμαίρεται ότι είναι αθώο εωσότου η ενοχή του αποδειχθεί σύμφωνα με το νόμο.

3. Κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για ποινικό αδίκημα απολαύει, σε πλήρη ισότητα τις ακόλουθες τουλάχιστον εγγυήσεις:

α) να πληροφορηθεί το συντομότερο δυνατό σε γλώσσα που κατανοεί και λεπτομερώς, τη φύση και τους λόγους της κατηγορίας εναντίον του,

β) να διαθέτει επαρκή χρόνο και ευκολίες για την προετοιμασία της υπεράσπισής του και για την επικοινωνία με το δικηγόρο της επιλογής του,

γ) να δικαστεί χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση,

δ) να παρίσταται στη δίκη και να υπερασπισθεί τον εαυτό του αυτοπροσώπως ή με τη βοήθεια του συνηγόρου της επιλογής του. Εάν δεν έχει συνήγορο, να ενημερωθεί για το δικαίωμά του αυτό και να διορισθεί συνήγορος αυτεπαγγέλτως σε κάθε περίπτωση που αυτό απαιτείται για το συμφέρον της δικαιοσύνης, χωρίς ο κατηγορούμενος να βαρύνεται με την αμοιβή του, εάν δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να τον πληρώσει,

ε) να εξετάσει ή να ζητήσει την εξέταση των μαρτύρων κατηγορίας και να εξασφαλίσει την παρουσία και την εξέταση των μαρτύρων κατηγορίας και να εξασφαλίσει την παρουσία και την εξέταση των μαρτύρων υπεράσπισης με τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους μάρτυρες κατηγορίας,

στ) να έχει την ελεύθερη συνδρομή μεταφραστή, εάν δεν μιλάει ή δεν καταλαβαίνει τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στο ακροατήριο,

ζ) να μην εξαναγκάζεται να καταθέσει εναντίον του εαυτού του ή να ομολογήσει την ενοχή του.

4. Για τον καθορισμό της διαδικασίας που εφαρμόζεται στους νέους ανθρώπους που δεν είναι ακόμη ενήλικες από τη σκοπιά του ποινικού νόμου λαμβάνεται υπόψη η ηλικία τους και το συμφέρον που παρουσιάζει η αναμόρφωσή τους.

5. Κάθε πρόσωπο που κρίνεται ένοχο για παράβαση έχει δικαίωμα, η απόφαση περί της ενοχής και της καταδίκης του να εξετασθεί από ανώτερο δικαστήριο, σύμφωνα με το νόμο.

6. Εάν μια οριστική ποινική καταδίκη ακυρωθεί από ανώτερο δικαστήριο ή αν δοθεί χάρις διότι προέκυψε ένα νέο ή πρόσφατα αποκαλυφθέν γεγονός που αποδεικνύει την ύπαρξη δικαστικής πλάνης, το πρόσωπο στο οποίο επιβλήθηκε ποινή εξαιτίας αυτής της καταδίκης αποζημιώνεται σύμφωνα με το νόμο, εκτός εάν αποδειχθεί ότι ευθύνεται το ίδιο εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, για τη μη έγκαιρη αποκάλυψη του αγνώστου στοιχείου.

7. Κανείς δεν δικάζεται ούτε τιμωρείται για ένα αδίκημα για το οποίο έχει ήδη απαλλαγεί ή καταδικαστεί με οριστική απόφαση που εκδόθηκε σύμφωνα με το δίκαιο και την ποινική δικονομία κάθε χώρας.

Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας

Άρθρο 6

Προηγούμενη ακρόαση του ενδιαφερομένου

1. Οι διοικητικές αρχές, πριν από κάθε ενέργεια ή μέτρο σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων συγκεκριμένου προσώπου, οφείλουν να καλούν τον ενδιαφερόμενο να εκφράσει τις απόψεις του, εγγράφως ή προφορικώς, ως προς τα σχετικά ζητήματα.
2. Η κλήση προς ακρόαση είναι έγγραφη, αναφέρει τον τόπο, την ημέρα και την ώρα της ακρόασης, προσδιορίζει δε το αντικείμενο του μέτρου ή της ενέργειας. Η κλήση κοινοποιείται στον ενδιαφερόμενο τουλάχιστον πέντε (5) πλήρεις ημέρες πριν από την ημέρα της ακρόασης. Ο ενδιαφερόμενος έχει το δικαίωμα να λάβει γνώση των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων και να προβεί σε ανταπόδειξη. Η πήρηση της προαναφερόμενης διαδικασίας, καθώς και η λήψη υπόψη των απόψεων του ενδιαφερομένου, πρέπει να προκύπτουν από την Αιτιολογία της διοικητικής πράξης. Το υιοθετούμενο μέτρο πρέπει να λαμβάνεται μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα από την ακρόαση του ενδιαφερομένου.
3. Αν η άμεση λήψη του δυσμενούς μέτρου είναι αναγκαία για την αποτροπή κινδύνου ή λόγω επιτακτικού δημόσιου συμφέροντος, είναι, κατ' εξαίρεση, δυνατή η, χωρίς προηγούμενη κλήση του ενδιαφερομένου, ρύθμιση. Αν η κατάσταση που ρυθμίστηκε είναι δυνατόν να μεταβληθεί, η διοικητική αρχή, μέσα σε χρονικό διάστημα δεκαπέντε (15) ημερών, καλεί τον ενδιαφερόμενο να εκφράσει τις απόψεις του σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους, οπότε και προβαίνει σε τυχόν νέα ρύθμιση. Αν η πιο πάνω προθεσμία παρέλθει άπρακτη, το μέτρο παύει αυτοδικαίως, και χωρίς άλλη ενέργεια, να ισχύει.
4. Οι διατάξεις των παρ. 1 και 2 εφαρμόζονται και όταν οι σχετικές με τη δυσμενή διοικητική πράξη διατάξεις προβλέπουν δυνατότητα άσκησης διοικητικής προσφυγής.

ΝΟΜΟΣ 3875 ΦΕΚ 158/Α/20.9.2010**Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις.****Άρθρο24****Προστασία μαρτύρων**

1. Κάθε Κράτος Μέρος, στα πλαίσια των δυνατοτήτων του, λαμβάνει πρόσφορα μέτρα για να παράσχει αποτελεσματική προστασία κατά ενδεχόμενων πράξεων αντιποίνων ή εκφοβισμού μαρτύρων που καταθέτουν σε ποινικές διαδικασίες σχετικά με αδικήματα που αφορά η Σύμβαση αυτή και, αν συντρέχει περίπτωση, σε συγγενείς τους και άλλα πρόσωπα που έχουν σχέση με αυτούς.
2. Τα μέτρα που προβλέπονται στην παράγραφο 1 μπορεί να περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, στα οποία περιλαμβάνεται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη:
 - (α) Καθιέρωση διαδικασιών για τη φυσική προστασία των προσώπων αυτών, όπως, στον βαθμό που αυτό είναι αναγκαίο και εφικτό, την αλλαγή της διαμονής τους και, κατά τις περιστάσεις, τη μη παροχή ή την περιορισμένη παροχή πληροφοριών, που αφορούν την ταυτότητα τους και τον τόπο, όπου βρίσκονται αυτά.
 - (β) Θέσπιση κανόνων απόδειξης, ώστε να μπορεί η κατάθεση των μαρτύρων να δίδεται με τρόπο που εγγυάται την ασφάλεια τους, ιδίως με την καθιέρωση της δυνατότητας να δίνεται η κατάθεση με χρήση της τεχνολογίας επικοινωνιών, όπως οι βιντεοσυνδέσεις ή άλλα πρόσφορα μέσα.
3. Τα Κράτη Μέρη μεριμνούν για τη σύναψη συμφωνιών ή διακανονισμών με άλλα Κράτη για την αλλαγή διαμονής των προσώπων που αναφέρονται στην παράγραφο 1.
4. Οι διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται και στα θύματα εφόσον είναι μάρτυρες.

Άρθρο 25

Αρωγή και προστασία των θυμάτων

1. Κάθε Κράτος Μέρος λαμβάνει πρόσφορα μέτρα, στο πλαίσιο των δυνατοτήτων του, για την παροχή αρωγής και προστασίας σε θύματα αδικημάτων που καλύπτονται από τη Σύμβαση αυτή, ειδικότερα σε περιπτώσεις απειλών, ανιπποίνων ή εκφοβισμού.
2. Κάθε Κράτος Μέρος θεσπίζει κατάλληλες διαδικασίες για την αποζημίωση και την αποκατάσταση των θυμάτων από αδικήματα που καλύπτονται από τη Σύμβαση αυτή.
3. Κάθε Κράτος Μέρος, τηρώντας το εσωτερικό του δίκαιο, παρέχει τη δυνατότητα ώστε οι απόψεις και οι ανησυχίες των θυμάτων να παρουσιασθούν και εξετασθούν στα οικεία στάδια των ποινικών διαδικασιών εναντίον των δραστών, κατά τρόπο που δεν θίγει τα δικαιώματα της υπεράσπισης.

N.2928/2001**«ΑΡΘΡΟ 9.- ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΑΡΤΥΡΩΝ.**

1. Κατά την ποινική διαδικασία για τις πράξεις της συγκρότησης ή συμμετοχής σε οργάνωση της παραγράφου 1 του άρθρου 187 του Ποινικού Κώδικα και για συναφείς πράξεις μπορεί να λαμβάνονται μέτρα για την αποτελεσματική προστασία από πιθανή εκδίκηση ή εκφοβισμό των ουσιωδών μαρτύρων των προσώπων που κατά το άρθρο 187Α του Ποινικού Κώδικα βοηθούν στην αποκάλυψη εγκληματικών δραστηριοτήτων ή και των οικείων τους.

ΑΡΘΡΟ 10.- ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΛΛΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ.

1. Με διάταξη του αρμόδιου εισαγγελέα εφετών μετρά φύλαξης διατάσσονται για τον εισαγγελέα, τον ανακριτή και τους δικαστές της υπόθεσης, όταν πρόκειται για κακουργήματα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του άρθρου 9 του παρόντος. Κατά την προφορική απαγγελία στο ακροατήριο και κατά την κατάρτιση των αποφάσεων των ποινικών δικαστηρίων τα ονόματα των δικαστών σε περίπτωση μειοψηφίας παραμένουν μυστικά.

2. Με διάταξη του αρμόδιου εισαγγελέα πλημμελειοδικών μέτρα προστασίας για την αποτροπή κινδύνου εκδίκησης λαμβάνονται για τους κρατούμενους που προβαίνουν σε σημαντικές ως προς τη δράση εγκληματικής οργάνωσης αποκαλύψεις. Τέτοια μέτρα είναι ιδίως η κράτησή τους χωριστά από άλλους κρατούμενους, η μεταφορά τους με χωριστό όχημα και ασφαλή συνοδεία και η φύλαξή τους κατά τη διάρκεια των αδειών τους». (Σύμφωνα με το άρθρο 42, παρ. 6 του Ν. 3251/04, οι διαταξεις των άρθρων 9 και 10 του Ν. 2928/01 εφαρμόζονται και για τις αξιόποινες πράξεις που προβλέπονται στο άρθρο 187Α του Π.Κ.).

«Η παρούσα εργασία δεν αποτελεί εν όλω ή εν μέρει προϊόν κλοπής πνευματικής ιδιοκτησίας και κανένα τμήμα της ούτε στο σύνολό της έχει υποβληθεί προς απόκτηση άλλου πτυχίου ή τίτλου σ' αυτό ή οποιοδήποτε άλλο πανεπιστήμιο ή εκπαιδευτικό ίδρυμα της ημεδαπής ή αλλοδαπής».